

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**PLANTAGENÊT HANEDANI İNGİLTERE'Sİ VE
TOKUGAWA JAPONYA'SINDA FEODAL
KURUMLAR**

KUBİLAY ATİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA, 2009

**PLANTAGENËT HANEDANI İNGİLTERE'Sİ VE
TOKUGAWA JAPONYA'SINDA FEODAL
KURUMLAR**

Kubilay Atik

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2009

TEŞEKKÜR

Tez danışmanlığımı yapan ve tezimi yazdığım süre boyunca büyük bir anlayış ve sabırla benden hiçbir yardımı esirgemeyen Sayın Doçent Doktor Gümeç Karamuk'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Tez konumu seçmemde ve diğer pek çok konuda yardımları ve görüşlerini almasam bu tezi asla tamamlayamazdım. Ayrıca yine danışmanlığımı yapan ve bana gerekli her türlü desteği veren, Japonya tarihi konusunda görüşleri ve önerileri ile tezimde ilerlememi sağlaya Sayın Profesör Doktor Ahmet Mete Tuncoku'ya teşekkür ederim. Bunun yanı sıra tez jürimde bulunarak bana görüş ve önerileri ile yardımcı olan Sayın Doçent Doktor Mehmet Seyitdanlıoğlu ve Sayın Doçent Doktor Ali Merthan DüNDAR'a teşekkür ederim. Tezimin Çin ile ilgili bölümlerinde zaman zaman görüşlerine başvurduğum Sayın Yardımcı Doçent Doktor Erkin Ekrem'e de görüşleri ve bana zaman ayırdığı için teşekkür ederim.

Tezi yazdığım süre boyunca bana maddi manevî her türlü desteği veren sevgili aileme ne kadar teşekkür etsem azdır. Onların desteği olmasa bu tezi asla tamamlayamazdım.

Bu çalışmanın hâlihazırdaki tüm eksiklikleri, yanlışlıkları ve yetersizlikleri tasarrufumdadır.

ÖZET

ATİK, Kubilay. *Plantagenêt Hanedanı İngiltere'si ve Tokugawa Japonya'sında Feodal Kurumlar*, Ankara, 2009-05-04

Tez temel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle feodalitenin tanımı ve tezde kullanılan yaklaşımın yanı sıra feodalitenin tanımlamasında kullanılan diğer güncel yaklaşımlara da kısaca değinilecek ve bu bölümde belirlenen feodalite tanımı çerçevesinde devamındaki bölümler şekillendirilecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde İngiltere'deki Plantagenêt öncesi ve Plantagenêt dönemi feodal yapı ve kurumları esas alınarak şu ana kadar bu alanda yapılan çalışmalar ve ilgili literatür, birincil kaynaklar taraması yoluyla bu alandaki kitap ve makaleler incelenip, gerekli bilgilere ulaşılarak sunulacaktır. Elde edilen bilgilerle tezin teorik çerçevesi oluşturulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Japonya'da feodal kurum ve yapıların ortaya çıkışı, Tokugawa döneminde geçirdikleri değişim ve koşullar ele alınacak, bu alandaki birincil kaynaklar ve araştırmalar taranıp incelenerek bunların ışığında gözlemler yapılacaktır. Sonuç bölümünde ise her iki ülkenin feodal yapı ve kurumları arasındaki benzerlik ile farklılıklar karşılaştırılacak, bunların feodalitenin ortaya çıkması ve düşüşe geçişindeki nedenleri analiz edilecektir.

Anahtar Sözcükler

Plantagenêt, İngiltere, Tokugawa, Japonya, Feodalite, Feodal, Edo, Anjou

ABSTRACT

ATİK, Kubilay. *Feudal Institutions in Plantagenet England and Tokugawa Japan*, Ankara, 2009-05-04

The thesis is mainly built up of two parts. In these parts, initially the term feudalism and the approaches used in this work shall be described. And other approaches to defining feudalism shall also be touched upon and the feudal institutions in Plantagenet era England and Tokugawa era Japan shall be examined, compared and contrasted according to the approach adopted for this work.

In the first part of this work, the feudal institutions and structures in England during and before the Plantagenet era shall be examined and the literature as well as primary sources shall be scanned and used for this purpose. The data acquired thus shall be the main theoretical framework of this thesis. In the second part of this work, the rise of the feudal institutions and structures in Japan, their change and conditions they underwent during the Tokugawa era shall be examined. The primary sources and related literature shall be scanned for this purpose and the data acquired thus shall be used to come to conclusions. And in the conclusion and evaluations section, the general ideas about why feudalism evolved in similar patterns in two such distant countries, shall be answered briefly as well as touching upon some of the reasons for the differences. .

Key Words

Plantagenêt, England, Tokugawa, Japan, Feudalism, Feudal, Edo, Anjou

İçindekiler

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vii
Giriş	1
1. İngiltere’de Feodalite	8
1.1. Batı Feodalitesinin Frank Krallığında Ve İmparatorluğunda Oluşumu.....	10
1.2. Normandiya Dukalığı.....	15
1.3. Norman Fethi.....	17
1.4. Plantagenet’ler.....	21
1.5. Ordu.....	24
1.6. Hukuk Ve İdarî Yapı.....	27
1.7. Toplum Yapısı.....	29
1.7.1. Ruhban Sınıfı.....	31
1.7.2. Vassaller/Şövalyeler.....	34
1.7.3. Kentliler Ve Ticaret.....	39
1.7.4. Serfler ve Köylüler.....	44
2. Japonya’da Feodalite	47
2.1. Feodalite’nin Klan Sistemindeki Kökenleri.....	50
2.2. Çin’den Alınan Kurum Ve Yapılar.....	57
2.3. Heian Dönemi (平安時代 : 794–1184).....	65
2.4. Kamakura Shogunluğundan Savaşan Devletler Dönemine.....	69
2.5. Tokugawa Dönemi (徳川時代).....	73
2.6. Hukuk ve İdari Yapı.....	75

2.7. Toplum Yapısı.....	78
2.7.1. Samuraylar.....	78
2.7.2. Ruhban Sınıfı.....	81
2.7.3. Kentliler ve Ticaret.....	82
2.7.4. Köylüler.....	86
Sonuç ve Değerlendirmeler.....	87
Kaynakça.....	90
1. Kaynaklar.....	90
2. Araştırmalar.....	90

Giriş

Feodalite özellikle Batı Avrupa'da dönemin şartları ile kendiliğinden ortaya çıkmış ve üç yüzyıldan uzunca bir süre Avrupa'yı düşünce yapısı, hukuk, ve siyasî kurumları ile yalnız etkisi altına almamış, aynı zamanda şekillendirmiştir. Benzeri bir durum Japonya için de geçerlidir. Asya'nın en doğu ucunda iki yüzyıl öncesine kadar yalıtılmış bir ada devleti olan Japonya'da da 1500'lerin sonuna değin Avrupalılarla hiç bir yoğun kültürel temas ve fikir alışverişi olmamasına rağmen benzer bir şekilde feodal bir devlet yapısı ve feodal kurumlar, kısacası feodalite görülmektedir. Öyle ki Japonya'ya ilk giden Katolik misyonerler benzerlikten ötürü şaşkınlığa uğramışlardır¹. Bunda Çin ile olan kültür alışverişinin etkisi şüphesiz yadsınamaz. Pek çok devlet kurumunu Çin'den ithal eden Japonya, feodal kurumlarında da şüphesiz Çin etkileri taşımaktadır. Bu çalışmada da bir Batı Avrupa ülkesi olarak feodalitenin tüm kendine has özelliklerini belirli bir dönem boyunca gösteren ve Japonya gibi bir ada ülkesi olan İngiltere'deki Plantagenêt hanedanı ile Japonya'daki Tokugawa Shogun'luğu dönemleri karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Bu tezin konusunu oluşturan coğrafi bölgelerin ve zaman dilimlerinin seçimi elbette "neden" sorusunu akla getirecektir. Japonya ve İngiltere'de Tokugawa ve Plantagenêt dönemlerini birbirine kıyaslamamda birkaç neden bu araştırmayı çekici kılmaktaydı. İlk olarak her iki dönemin de ülkelerinin tarihindeki önemi, feodalitenin bu dönemlerde zirveye çıkmış ve aynı zamanda da düşüşe geçmiş olmasıdır. Her ne kadar İngiltere için seçilen Plantagenêt dönemi Japonya için seçilen Tokugawa döneminden kronolojik olarak daha önce başlayıp daha önce sona erekteyse de, her iki ülkede de feodalitenin sona ermesiyle merkezi monarşilere geçiş bu iki dönem sonrasına tesadüf etmektedir, tabi eğer birbirinden kronolojik olarak farklı, coğrafi ve kültürel olarak da uzak bu iki dönem ve mekan da benzer bir şekilde merkezî monarşinin feodaliteyi izlemesi yalnızca tesadüf olarak açıklanamaz. İkinci olarak ise her iki ülke de ana kıtalarından deniz ile coğrafi olarak ayrılmakta ve bu ayrılık hem kültürel olarak farklılaşma ve özgünleşmeyi mümkün kılmakta hem de dışarıdan edebilecek

¹ Peter Duus bu konuya kitabının giriş bölümünde dikkat çekmektedir.

istila ve göçleri büyük ölçüde engelleyerek içeride homojen bir siyasî oluşuma imkan sağlamaktadır. Bu açıdan da bakıldığında günümüzde bile hem Japonya hem de Birleşik Krallık Asya ve Avrupa'nın kalanından farklılıklar sergilemektedir.

Gerek İngiliz toplumu, gerekse Japon toplumu, feodal dönemlerdeki kurallar ve kurumlar bütünü, toplum ve devlet yapıları anlaşılmasızın, tam olarak analiz edilemezler. Günümüzde dahi İngiltere'de Lordlar kamarası her ne kadar eskisi kadar güçlü olmasa da, varlığını sürdürmekte, *Sir* ve *Şövalye* unvanına sahip kişiler yaşamaktadır. Japonya'da Meiji Restorasyonundan sonra *samuray* sınıfının eski geleneksel yetkileri elinden alınmış, kılıç taşıma hakkı ve unvanları kaldırılmışsa da, köklü ailelerden gelen pek çok kişi dönemin eğitimli kadrosunu oluşturduğu için, günümüze kadar bile bu ailelerin iş ve siyaset yaşamına damgasını vurduğunu söyleyebiliriz. Dahası Tokugawa dönemi, selâm verme ve hitabet tarzlarından sosyal yapıdaki hiyerarşi kurallarına ve değer yargılarına kadar hâlâ günümüz Japon toplumunu etkilemektedir.

Bu kapsamda tezde İngiltere ve Japonya'da farklı koşullarda ortaya çıkmasına rağmen benzer bir şekil alan feodal yapı ve kurumlar ele alınacak, benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılarak analiz edilecektir.

Tez temel olarak üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde sırasıyla feodalitenin tanımı ve tezde kullanılan yaklaşımın yanı sıra feodalitenin tanımlamasında kullanılan diğer güncel yaklaşımlara da kısaca değinilecek ve bu bölümde belirlenen feodalite tanımı çerçevesinde devamındaki bölümler şekillendirilecektir. Her üç ana bölümde de tanımlayıcı bir yaklaşım izlenilecek, bölüm sonlarında ve son bölümde ise analiz ve yorumlara yer verilecektir. Çalışmada Türkçe'ye yerleşen Londra gibi yer adları haricinde özel kişi ve yer adlarını orijinal hallerinin imlâsı ile yazmaya özen gösterilmiştir. Ayrıca aslında Latin alfabesiyle yazılmayan Japonca isimlerin ise mümkün olduğunca yanında orijinal Kanji (Çince karakterler) ve kanalarının (fonetik heceler) verilmesine özen gösterilmiştir. Bunun yanında bu isimlerin romanizasyonunda Hepburn

sistemi kullanılmakla birlikte uzatmalı seslerde (örn. oo= ô şeklinde) Türkçe'deki "şapka koyma" kullanılmış, ancak yine dilimize yerleşmiş *Tokyo*, *Osaka* gibi yer adları ve isimlerde *Tôkyô* yerine *Tokyo*, *Ôsaka* yerine *Osaka* kullanılmıştır. Yine kullanılan Çince isimlerin ve yer adlarının da romanizasyonunda Pin Yin ve Wade Giles sistemleri kullanılmıştır. Japonca ve Çince isim ve yer adlarının romanizasyonunda bu tarz bir sistematiğe gidilmesindeki temel amaç ise, kaynaklardaki imlâ ile çalışmadaki imlâ arasında bir tutarsızlığı engellemek, ve bu çalışmayı okuyan kişiye kaynaklara ulaşmada kolaylık sağlamaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde İngiltere'deki Plantagenêt öncesi ve Plantagenêt dönemi feodal yapı ve kurumları esas alınarak şu ana kadar bu alanda yapılan çalışmalar ve ilgili literatür, birincil kaynaklar taraması yoluyla bu alandaki kitap ve makaleler incelenip, gerekli bilgilere ulaşılarak sunulacaktır. Elde edilen bilgilerle tezin teorik çerçevesi oluşturulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Japonya'da feodal kurum ve yapıların ortaya çıkışı, Tokugawa döneminde geçirdikleri değişim ve koşullar ele alınacak, bu alandaki birincil kaynaklar ve araştırmalar taranıp incelenerek bunların ışığında gözlemler yapılacaktır. Sonuç bölümünde ise her iki ülkenin feodal yapı ve kurumları arasındaki benzerlik ile farklılıklar karşılaştırılacak, bunların feodalitenin ortaya çıkması ve düşüşü geçişindeki nedenleri analiz edilecektir.

Feodalite kelimesi pek çok tarihsel, sosyal, kültürel ve siyasî bağlamda çeşitli anlamlarda kullanılan bir terimdir². Bu çalışmada oynadığı önemli rolden ötürü *feodalite* sözcüğünün neleri kapsayıp neleri kapsamadığı, sınırları kesin bir suretle çizilmelidir kanısındayım. Aksi takdirde çalışmada içinden çıkılmaz bir karmaşaya düşülebileceği gibi, bir anlam kayması ya da boşluk meydana

² Feodalite, terim olarak özellikle Marksist bağlamda bu tezde kullanılan daha farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Marksist teorideki kullanımı daha çok toprak sahiplerinin emekçi köylü sınıfı ezdiği ve onları köle gibi kullandığı bir evreye işaret eder. Bunun yanında bazı tarihçiler de feodaliteyi daha dar bir coğrafya ve tarihsel sürece indirgeyerek yalnızca Batı Avrupa'nın bazı bölgelerine indirger. Bunu yaparken ise daha çok toprak ilişkileri ve *fief* hukukunu göz önüne alır. Ancak bu çalışmada daha çok *Annales* yaklaşımına yakın olarak konunun sosyal, hukukî, kültürel yönlerine yaklaşılarak çok yönlü bir bakış açısı izlenilmeye çalışılmıştır.

gelmesi de olasıdır. Tam anlamıyla feodal bir toplumun varlığından söz edebilmemiz için belirli şartların var olması gerekir. Öncelikle yönetim kişisel bağlar üzerine kurulu olmalıdır (vassallik). İkinci olarak ise bireyler yerine getirdikleri yönetim görevleri karşılığında parasal gelir yerine *fief* ya da *beneficium* almaktadırlar. Üçüncü bir önemli öge ise devletin güvenlik ve hukuk gibi görevlerini bireylerin yerel bir düzlemde yerine getirmesidir. Son olarak, bu görevleri yerine getiren bireylerin bunları kişisel malları olarak görmesidir. Elbette bu tanımları basmakalıp ve feodalite hakkında yapılabilecek tek tanımlama olarak almak yanlış olacaktır. Örneğin; Marksist bir yaklaşımla ele alacak olursak, dünyanın hemen her toplumunda bir dönem feodal bir yapı bulabiliriz. Bunun yanında daha gelenekçi ve Avrupa merkezli bir bakış açısı takınacak olursak, feodaliteyi Batı Avrupa'nın bile tamamında değil, yalnızca belirli bölgelerinde bulabiliriz. Bu çalışmadaki tanımları daha daraltan ya da genişleten yaklaşımlar bulmak elbette mümkündür, ancak bu çalışmada daha çok Marc Bloch'un temellerini attığı *feodalite* tanımı kullanılmıştır³.

Avrupa ve Japonya'nın geçirmiş oldukları tarihî süreçler göz önüne alınacak olduğunda, her iki ülkede de birisi dış, diğeri ise içsel kaynaklı tehlikelerin feodal toplumların oluşmasında son derece etkili olduğu görülür. Avrupa'da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra oluşan otorite boşluğu ve bu boşluğu dolduran kuzeyli kavimlerin toplumsal yapısı, aile bağına dayalı klan yapısı, Roma'nın Galya'daki külleri üzerine kurularak zamanla genişleyip bugünkü

³ Marc Bloch feodalite üzerine yazdığı ölümsüz eseri *Feodal Toplum*'da şunları belirtmektedir:

"Feodal Toplum" adı verilen bir kitabın, içeriği hakkında bir fikir vermeyi umabilmesi, yalnızca iki yüzyılı biraz aşan bir süreden beri söz konusudur. Buna karşın, sıfatın kendisi çok eskidir. Latince görüntüsü altında (*feodalis*) tarihi Ortaçağa dayanır. Daha yakın zamanlara gelindiğinde, "feodalite" adı en geç XVII. yüzyıla dek geri gider. Fakat uzun süre her iki sözcük de, en dar biçimde, hukuksal değer ifade etmeyi sürdürdü. *Fief*, daha sonra göreceğimiz gibi, malların zilyetlik biçimi olduğundan, "feodal" sözcüğünden *fief'e* ilişkin olan" (Fransız Akademisi böyle tanımlıyordu), "feodalite" sözcüğünden de bazen *fief'in* niteliği," bazen de verilen bu toprağın tasarruf hakkına bağlı yükümlülükler anlaşılıyordu. 1630'da sözlük yazarı Richelet, bunların "hukuk kavramları" olduklarını söylemektedir; tarihin kavramları değil" (Bloch, 2007: 25). Ancak yine de Bloch feodaliteyi iki bağa, insanın insana ve insanın toprağa olan bağına ilişkilendirir. Ancak son cümlesinde Richelet'ye yaptığı göndermede de görüldüğü gibi bu kavramın zaman içerisinde tarihçiler tarafından kullanıldığı anlamı aldığını da belirtmektedir.

Avrupa'nın temellerini atan Frank Krallığı döneminde Gallo-Romen nüfusun da etkisiyle Roma kurumlarından etkilenip özellikle Karolenj hanedanı döneminde bir sentez yaparak Avrupa feodalitesinin temellerini atmış, Fatih William yolu ile bu sistem İngiltere'ye kıtada olduğu şekliyle taşınmıştır. Japonya'da ise Cermen kabile sistemine benzer bir kabile sisteminin eski dönemlerde varlığı bilinmektedir. Ancak en eski kroniklerin bize verdiği bilgiler ışığında 7. ve 8. yüzyıllar dolaylarında Yamato klanının tüm klanları birleştirerek İmparatorluğun temellerini attığını ve yasallığını, soyunu Güneş Tanrıçası Amaterasu'ya dayandırarak sağladığını biliyoruz. Ancak devlet kurulduktan sonra Çin'deki imparatorluk sistemi örnek alınmış ve özellikle Heian döneminde (M.S. 794-1185) Çin'den alınan devlet sistemi Japonya'da uygulanmaya koyulmuştur. Avrupa'daki sentezin aksine, Japonya 'da ilk dönemlerde Çin devlet sistemi aynen uygulanmaya çalışılmışsa da, zamanla gelişen olaylar karşısında bu ithal sistem Japonya'nın koşullarına uyum sağlayarak değişim geçirmiş, Kamakura döneminde (M.S. 1185-1333) ise merkezî otorite yıpranmış ve feodal sistem egemen olmuştur. Her iki örnekte de siyasal olaylar incelenecek olursa, Avrupa'da Norman istilâlarının, Japonya'da ise yerel klanlar arası rekabetin ve sarayın güç yitirmesinin yarattığı iç karışıklığın feodal toplumun oluşmasında etkili olduğu görülecektir. Feodalite kurgu bir düzenden çok ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır ve hem Avrupa, hem de Japonya örneğinde güvenlik ihtiyacı, bu ihtiyaçların başında gelmektedir. Bu bağlamda feodal toplumu incelerken, kişiler arası bağlara bu bilgi ışığında bakmak yararlı olacaktır. Geleneksel olarak feodal toplumu dört ana grupta toplayabiliriz. İlk olarak güvenlik ihtiyacının yarattığı asker, savaştı sınıf ki, bu sınıf Japonya'daki artık siyasî ve ekonomik gücü feodal yapı içerisinde erimiş olan İmparatorluk sarayını bir kenara bırakacak olursak, aynı zamanda aristokrasiyi de oluşturur; ikinci olaraksa Ruhban sınıfı yer almaktadır. Üçüncü olarak çiftçi ve köylüler, dördüncü olaraksa tüccar ve zanaatkârlar sayılabilir. Elbette hem İngiltere, hem de Japonya'da her dört sınıfa da girmeyen bazı marjinal gruplar vardır, ancak onlara da tezin ilerleyen bölümlerinde değinilecektir.

Öte yandan feodal toplumun önemli bir yapı taşı olan feodal hukuka bakıldığında, öncelikle bir parçalanmışlık göze çarparsa da, önemli bir özelliği, tıpkı feodalitenin kendisi gibi ihtiyaçlardan ortaya çıkması sebebiyle yerel olarak küçük değişiklikler olsa da pek çok yerde ana hatlarıyla benzerlik gösterir. Tezin konusunu oluşturan iki coğrafya olan İngiltere ve Japonya'da ise feodal hukuk alanında ülke içi bir birliğe varıldığı söylenebilir. İngiltere'de halihazırda Anglosakson döneminin gelişkin bir hukuku varken, buna kıtadan ithal edilen Norman hukuku da eklenerek başarılı bir sentezle ülke genelinde geçerli bir örf hukuku⁴ yazılı hale getirilebilmiştir. Öte yandan Japonya'da durum biraz daha farklıdır. Tokugawa öncesi savaşan devletler döneminde her klan kendi ev kanunlarını oluşturmuş ve kendi bölgesinde uygulamaya koymuştur. Her ne kadar ilk yazılı kanunlar Çin'den Heian döneminde alınmaya başlamışsa da, bu kanunlar eski Saray kanunlarından etkilenmekle birlikte, buldukları ortamın şartlarına göre değişiklikler göstermiştir. Tokugawa döneminde ise bir birlik sağlamaya çaba gösterilmiş ve pek çok *Daimyo*⁵ ya kendi bölgesindeki kanunları *Bakufu*'nunkiler⁶ ile değiştirmiş ya da ona uyarlamıştır. Ancak İngiltere'den bir başka farkı ise askerî sınıfı oluşturan *Samuray* ile diğer sınıflar arasında zaman zaman *kiritsuke gomen*⁷ gibi keyfiliğe varabilecek uygulamaların olmasıdır. Buna karşılık uygulamada, yazılı olarak İngiltere'de keyfiliğe bu kadar rastlandığı söylenemez. Nitekim özellikle Kralların uygulamada yaptığı keyfilikler zaman zaman *Magna Carta*'ya giden bir dizi gerginlik ve çatışmaya neden olmuştur. Yine Japonya ile İngiltere arasındaki bir başka fark ise İngiltere'de var olan Kilise hukukunun bir benzerinin Japonya'da Shinto ya da Budist din adamlarınca uygulanmamasıdır. Ancak yine de her iki ülkede de temel olarak toprak ve *vassal* ile *senyörü* birbirine bağlayan hukukta kuşkusuz ortak noktalar vardır.

⁴ *Common Law*

⁵ 大名: *Daimyo*, büyük yerel derebey, *Daimyolara* ileride daha detaylı değinilecektir.

⁶ 幕府: *Bakufu*: Askerî Hükümet

⁷ 切付ごめん: *Kiritsuke*: Savaşçı sınıfın kendilerine saygısızca davrandığını düşündüğü ya da yeterince saygı göstermediğini düşündüğü bir çiftçi ya da tüccarı sorgulamadan kesme hakkı. Sıradan halktan birisinin bir *Samuray*'ın kimonosunun koluna su sıçratması bile onu öldürmek için *Samuraya* yasal yetki verebiliyordu.

Siyasî açıdan bakıldığında, feodaliteye parçalanmışlık ve bireyler arası bağlar hâkimdir. Bu parçalanmışlığın temelinde merkezî otoritenin askerî ve ekonomik yetkesini yitirmiş olması yatmaktadır. Para ekonomisinin işlevini yitirmesi ile merkezî otorite uçlara doğrudan ulaşamamaya ve böylece dolaylı yoldan ulaşmaya başlar. Bu durumu Roma'nın yıkılışından sonra Batı Avrupa'da rahatlıkla görebilmekteyiz. Ticaretin ve para ekonomisinin Norman, Macar ve güneydeki Arap saldırıları ile sarsılması sonucu Roma'nın bıraktığı Galya ile Cermen topraklarını birleştiren ve Avrupa'da feodalitenin temelini atan Franklar döneminde merkezî otorite uçlara ulaşmakta güçlük çekmiştir. Merkezî otorite özellikle Norman akınları sebebiyle merkezden diğer bölgelere ordu göndermekte hem güçsüz, hem de yetersiz kalmaktaydı. Bunun sonucu olarak her bölgenin kendi güvenliğini sağlaması, daha pratik bir çözüm olarak ortaya çıktı. Almanya'da Macar akınlarına karşı kurulan kaleler ve bunların çevresinde oluşan kale şehirleri bunun en güzel örneklerindedir. Japonya'da ise merkezî otorite kurulmadan önce bulunan klan yapısı, merkezî otorite kurulduktan sonra da sürmüş, ancak zamanla merkezî otoritenin de zayıflamasıyla yerel derebeylikler oluşmaya başlamıştır. Yine Japonya'da da, tıpkı Norman tehlikesi gibi, bir dış tehdit baş göstermiştir. Bu da Kubilay Han tarafından Japonya'ya düzenlenen, ancak her ikisi de başarısız olan iki seferdir. Bu seferler merkezî otoritenin sarsılmasına ve yerel klanlarda huzursuzluğa neden olmuştur. Daha öncesinde özellikle Ainu'lara karşı düzenlenen seferlere katılan klanlar toprak ya da servetle ödüllendirilmiştir; oysa Moğol saldırısına karşı savunma yapılmış ve yeni toprak kazanımı olmamış, ancak katılan klanlar ödül beklemiştir (Duus, 1969: 43). Bu durum yerel güçlerin aslen vergi toplamak ve huzuru sağlamak için görevlendirildikleri bölgeleri zaptederek imparatorluğa vergi ödemeyi kesmesi ve buldukları toprakları zaptetmesiyle sürmüş ve bir süre sonra kendi aralarında da savaşılmaya başlaması ile on altıncı yüzyılda savaşan devletler dönemine girilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, feodalitenin siyasî açıdan yerel güçlerce yetkinin parçalanması şeklinde bir özelliğe sahip olduğu görülür.

1. İNGİLTERE'DE FEODALİTE

Öncelikle, İngiltere'de feodalitenin ortaya çıkışı Avrupa'dan ayrılamaz, çünkü 1066'daki Norman fethinden sonra feodal kurumlar ve yapı Avrupa'dan Normanlarca İngiltere'ye de taşınmıştır. Bu bağlamda bakıldığında, İngiltere'de feodalite köken itibariyle kendiliğinden oluşmak yerine ülkeye adeta ithal edilmiştir. İşte bu yüzden İngiltere'de feodaliteyi anlamak için öncelikle kıta Avrupa'sındaki temellerini ve köklerini incelemekte yarar vardır. Avrupa'da feodalite Roma'nın yıkılması sonrası Galya (Gallia)¹ ve Cermanya'da (Germania)² kurulan Frank Krallığı'nda Roma kurumları ile Cermen kurumlarının bir sentezi olarak dönemin askerî güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda çıkmıştır. Frank Kralları her ne kadar ilk dönemlerde Roma tipi merkezî bir otoriteyi sağlamaya çalışmışlarsa da, özellikle Norman ve Macar akınlarını merkezden engellemeye çalışmakta başarısız olmuşlardır. Bunun yanında hâlihazırda sahip oldukları *comitatus*³ gibi kavramlar da savaşta yanında yer alan ve başarı gösteren adamlarını ödüllendirmesini gerektiriyordu. Bu ilk dönemlerde yağma seferleri sonunda elde edilenler ganimet şeklinde olmaktadır. Ancak zamanla devlet yapısı oturdukça, bu ödüller fethedilen topraktan paya dönüştü. Özellikle yabancı istilâlarını engellemede ve asker sağlamada daha etkili olması nedeniyle Frank Krallığı'nın geç Karolenj döneminde feodalite olgunluk safhasına erişmeye başlar.

Bu her ne kadar ilk bakışta bu toprakları “emanet olarak vassallerine dağıtan kralların aleyhine gözükse de, uygulamada işlerine geliyordu ve hatta *fiel*erin alt *fiel*ere bölünmesini cesaretlendiriyorlardı” (Bloch, 2007: 257). Öncelikle bu

¹ “Galya” anlam olarak Keltlerin ülkesi anlamına gelmekle birlikte, tarihsel ve coğrafi olarak aşağı yukarı bugünkü Fransa topraklarını kapsamaktadır. (Fouracre, 2008:5)

² Burada *Germania* ile kastedilen coğrafi bölge bugünkü Almanya'dan farklı olarak çok daha geniş bir alanı ifade etmekte ve Hunların baskısı ile başlayan Kavimler göçü öncesi Cermenlerin özellikle Güney kollarının ana yurdunu kapsamaktadır. Bununla ilgili olarak verilen haritaya bakabilirsiniz. (Halsall, 2008: 39)

³ *Comitatus*, Romalı tarihçi Tacitus'un bizlere eski Cermen yapısını aktarırken kullandığı tabirlerden birisidir. Eski Cermen halklarının kavimler göçünden önceki yapısı ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Tacitus, *De origine et situ Germanorum Liber*. (Publius Cornelius Tacitus'un bu eseri M.S 98 yılı civarında yazdığı düşünülmektedir). (Coulton, 1967 :18)

*fief*lerin irsîleşmesi meslek olarak askerlikte ustalaşan ailelerin oluşmasını sağlıyor ve böylelikle zor ve zahmetli olan askerî eğitimi küçük yaşlarda almaya başlayan vassallerin çocukları daha iyi askerî hizmet verebiliyorlardı.

Ancak İngiltere ve Avrupa'nın hemen her yeri için de feodalite söz konusu olduğunda söylenebilecek şey, ana hatlarıyla birbirlerine benzeseler de bölgeler arasında farklılıklar olduğudur. Sözgelimi "Saksonya'da uygulanmakta olan feodal yöntemlerin Akitanya'da ya da Batı Frank Krallığı'nın diğer bölgelerinde olmadığını ya da farklı olduğunu görebileceğimiz gibi İskoçya ve İskandinav ülkelerindeki gibi hiçbir zaman doğrudan ya da dolaylı (İngiltere'deki Norman Fethi'nin artık Batı Franklaşmış Normanlar tarafından yapıldığını düşünecek olursak) Frank egemenliğine girmediği bölgelerde daha da farklı bir gelişim söz konusu olabilmektedir" (Holt, 1961: 337). Bu bağlamda bakıldığında İngiltere'de de Norman fethi sonrası gelişen feodalitede⁴ kaçınılmaz olarak Kıta

⁴ Sıkça tartışılan bir konu da İngiltere'de Norman fethi öncesinde de feodalite ya da feodal kurumların var olup olmadığıdır. Kuşkusuz Anglosakson İngiltere'de de feodal benzeri kurum ve yapılar mevcuttu ancak bunun tam anlamıyla gelişmiş bir feodalite olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Kilise Kıta Avrupa'sından farklı bir yapıya sahipti. Bunun yanı sıra toprak yönetimi de Kıta Avrupa'sından çok farklıydı. Hukukun genel niteliklerine bakacak olursak:

1. Temel olarak *bocland* topraklarının, tamamı olmasa da, temlik edilebilenlerinin *Boc*'ta sınırlandırıldığı kadarıyla miras yoluyla ya da *inter vivos* [hayattayken] temlik hürriyeti. [*"Boc"* eski İngilizce Kitap anlamına gelmekte "*bocland*" ise modern İngilizce'de "*bookland*" olarak kullanılmaktadır. Genel olarak *bocland* özel mülke ait olan toprakları betimlemek için kullanılır.]
2. Yer değiştirmenin *Shire-book* ya da kilise kayıtlarına giriş yoluyla duyurulması.
3. Ölen kişinin mülklerinin oğulları arasında, oğul olmaması durumunda da kızları arasında, eşit olarak paylaşımı.
4. Toprağın, büyük ölçüde, para borcu ya da kira karşılığında çalışan çeşitli seviyelerden serfler tarafından işlenmesi.
5. Yerel mahkemelerde aynı ilkelerin uygulanmasıyla tektip hale gelme eğilimindeki geleneklerin çeşitliliği.
6. Toprağın, ülkenin savunması amacıyla getirilen bir yükümlülük olan *trinoda necessitas*'a tâbi olması. [*trinoda necessitas* Latince üçlü vergi anlamında kullanılmaktadır ve Anglosakson dönemlerinde tebaanın tabi olduğu üç zorunluluk için kullanılmaktadır. Bunlar : *bridge-bote* (köprü ve yolların inşası, bakımı ve tamiri), *burgh-bote* (istihkamların inşası, bakımı ve tamiri) ve *fyrð-bote* (*fyrð* olarak adlandırılan milis kuvvetlerde hizmet verme) şeklindedir. (Turner, 1968: 42)

İltizam [*tenure*] ve kraliyet tacı [*crown*] temelleri eski İngiliz sisteminde mevcuttu. "Feodalitenin öğeleri İngiltere'de Anglosakson ve Danimarkalı Krallar döneminde

Avrupa'sından farklılıklar oluşması doğaldır. İngiltere'nin durumunda bu, kıta Avrupa'sından "Normanlar tarafından getirilen feodal sistemin halihazırda varolan Anglosakson sistemi ile birleştirilmesi sonucu melez bir feodalite ortaya çıkarılmasıdır" (Chibnall, 2006: 197)

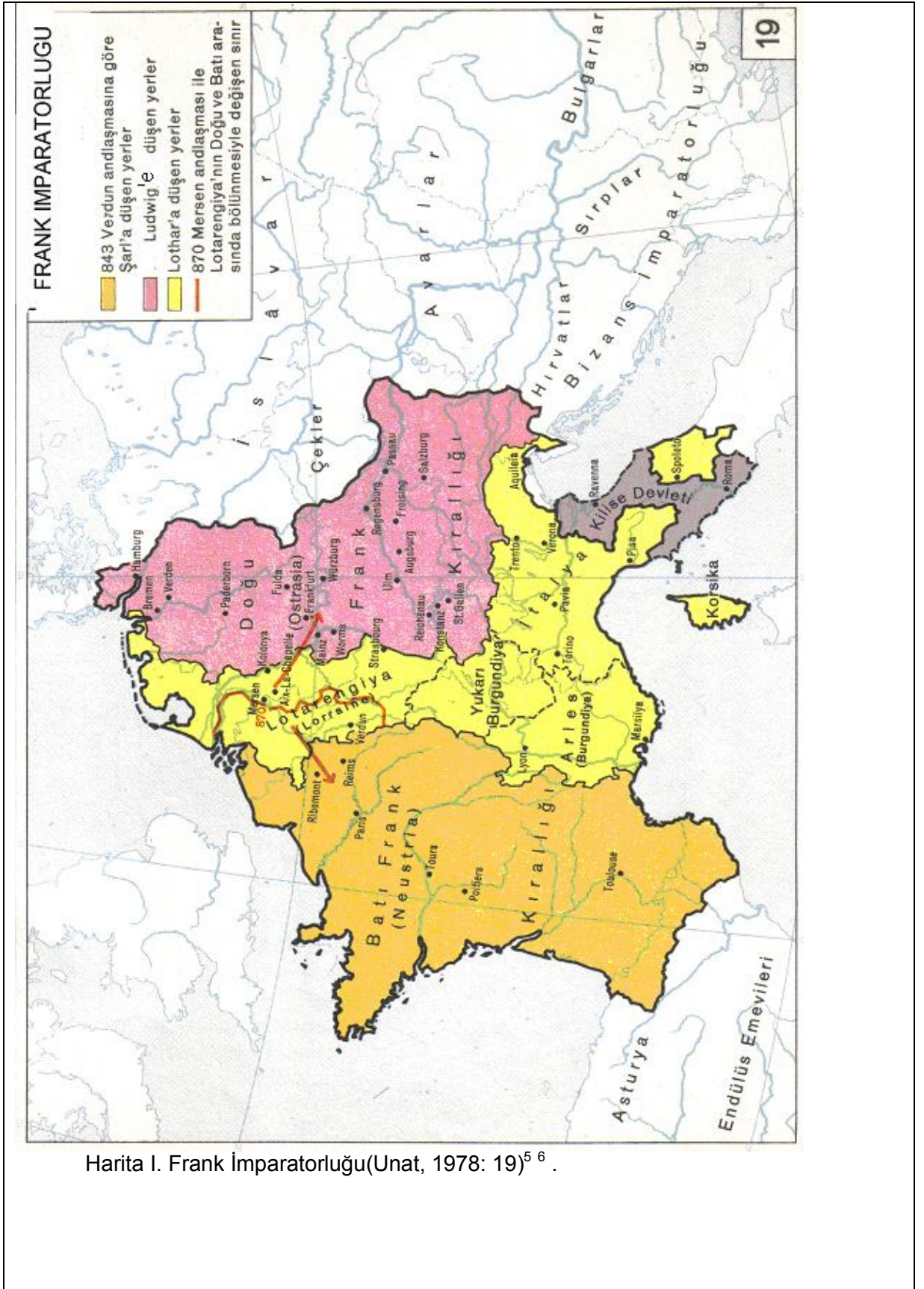
1.1. BATI FEODALİTESİNİN FRANK KRALLIĞINDA VE İMPARATORLUĞUNDA OLUŞUMU

Batı Roma beşinci yüzyılda kuzeyden ve doğudan gelen kavimlerin istilâlarına karşı tutunamayarak yıkıldığında, tam bir kargaşa hâkimdi. Çoğu Cermen kökenli kavimler, Cermanya'daki topraklarından, zengin Galya, İtalya ve İspanya topraklarına, kısaca Akdenize hücum ettiler. "Franklar Galya'ya, Trier, Cologne ve Mainz'ın kuzeyine ilk olarak dördüncü yüz yılda askeri koloniciler, ya da Roma ordusunda *feodaratı* olarak diğer *barbarları* uzak tutmak için girdiler. Daha sonra ise Hunların neden olduğu yıkım sonucu Trier ve Mainz'daki son Lejyonların çekilmesinden doğan boşlukları doldurdular" (Norman, 1971: 8). Uzun süren mücadeleler sonucunda Franklar İspanya ve güney İtalya dışındaki tüm batı Avrupa'yı birleştirdiler. Bu, Avrupa tarihinde yeni bir dönüm noktasıydı. Çünkü, her ne kadar kendileri Romalı olmasa da, Roma'yı kendilerine örnek alarak ve Büyük Karl'ın imparator olarak taç giymesinden sonra Roma'nın devamı gibi davranarak, Avrupa toplumunun ve Avrupa'nın şekillenmesinde büyük pay sahibi oldular. Ancak daha sonra Büyük Karl'ın ölümüyle birlikte mirasçıları ve onların mirasçıları mücadelelere başladılar. Bu ise İmparatorluğun parçalanmasıyla sonuçlandı. İşte bu noktada İskandinav ve Macar saldırıları ile birleşince, feodalitenin gelişmesi için son derece uygun bir ortam oluşmuştu.

Bu kargaşa ortamında üç Frank Krallığı ve alt krallıkları kendilerini savunma zorunluluğuyla birbirinden gittikçe ayrıldı. Neustria'daki önde gelen kontluklarda, Toulouse'da (862), Flandre'da (862), Poitou (867), Anjou

mevcuttu ki bu da Norman fethi ile tam olarak ülkeye yerleştirilmesini kolaylaştırmıştı" (Yorke, 1990: 159). bu şekilde göz önüne alındığında denilebilir ki, İngiltere'de Norman fethinde tam olarak gelişmiş bir feodalite ya da feodal sistem mevcut değildi, ancak feodalitenin bazı öğeleri ya Anglosaksonlar ya da sonradan gelen İskandinavlar tarafından kullanılmaktaydı.

(870), Gaskonya, Burgonya ve Auvergne'de kraliyet otoritesi kalımsal *fiyelerin* ortaya çıkacağı biçimde geriledi. Bunlar daha sonraki Fransız eyaletlerinin çekirdeğini oluşturdular. 911'de Batı Frank Kralı Basil Charles, yaşlı deniz Kralı Hrolfe veya Rollo ile Saint-Clair-sur-Epte Antlaşması'nı imzalayarak Norman tehdidini ortadan kaldırdı. "Normandiya"nın kökenleri İngiltere'deki *Danelagh'ın* Fransız değişkesi olarak ortaya çıkmış görünüyor. Doğu Krallığında Kärnten'li Arnulf Almanya'yı Kuzeylilerden temizledi, fakat onların yerini Macarlar aldı. Yukarı Burgonya'da St. Maurice'de (St. Moritz) Kont Rudolf'un sarayı ve aşağı Burgonya'da Arles'da Kont Boso'nun sarayı çevresinde iki Krallık oluşmaya başladı. İtalya'da Sicilya'dan gelen Berberi "Müslümanlar" Normanların yerini aldı, peş peşe gelen 874-95 yıllarındaki Bizans, 877'deki Neustria ve 894-6 yıllarındaki Austrasia fetihleri siyasal otoriteyi dağıttı. 900 yılına gelindiğinde Friuli'den Kont Berengar bir dizi kan dökücü elemenden sonra tahtın tek hâkimi oldu. Batılı tarihçiler dokuzuncu yüzyılın son yıllarını genellikle Karanlık Çağların "en karanlık saati" olarak tanımlarlar (Davies, 2006: 339).

⁵ Faik Reşit Ünat, *Tarih Atlası*. Genel baskı, İstanbul: Kanaat yayınları, 1978, s.19

Aşağıda örnek olarak Büyük Karl (*Carlemagne/Carolus Magnus*) döneminden *De Villis* adlı fermanından belirli bölümler verilmiştir. Burada kendilerine verilen topraklar karşılığında Kiliseler dahil kişi ve kurumların asker ve mühimmat sağlamaları istenmekte.

Mon.ger. hist. Legum I, 185-186.

“Her vekilharç (*steward*) tüm gelirlerimizin yıllık beyanını yapacaktır. Köylülerimizin öküzlerle sürdüğü ve çiftliklerdeki kiracıların bizim için sabanla sürmesi gereken toprakların hesabı, domuzların, kiralının, sorumlulukların ve cezaların hesabı, ormanlarımızda bizden izinsiz yapılan avlanmanın, değirmenlerin, ormanın, tarlaların, köprülerin ve gemilerin; özgürlerin ve hazineye karşı sorumluluk ve ödevleri olan yüzlüklerin; pazarların, bağların ve bize şarap borcu olanların, samanın, odunun, çıranın, tahtaların, ve diğer çeşit ağaçların; sebzelerin, darının, yünün, ketenin, kenevirin, meyve ve yemiş ağaçlarının [...] bunların tamamının tarafımızca bilinmesini sağlayacaklar, ayrı ayrı ve düzenli bir şekilde Noel’de açıklayacaklardır ki nelere sahip olduğumuzu bilebilelim” (Falkner, 1973: c.3, b.2, 2-3).

Bu kısa fermanın bize anlattığı ilk şey, artık vergilerin Roma’da olduğu gibi para cinsinden hesaplanmak yerine mal cinsinden hesaplanmaya başlamış olmasıdır. Para ekonomisinin zayıflaması ile takas güçlenmektedir. Ayrıca Büyük Karl

⁶ Verdun Antlaşması (843) Karolenj İmparatorluğunun Dindar Ludwig’in üç oğlu arasında paylaşıldığı antlaşmadır. Dindar Ludwig Frankların Büyük Karl’ın oğluydu. Babasının topraklarını daha da genişletmiş Batı Avrupa’nın büyük bir kısmını kapsayan büyük bir imparatorluk kurmuştu. Dindar Ludwig 840 yılında ölünce üç oğlu arasında toprak kavgası çıktı. Oğullarından I. Lothar Kuzey İtalya’nın kralı oldu, Alman Ludwig Bavyera’nın, Kel Karl da Akitanya’nın kralı oldu. Ancak I. Lothar yeğeni II. Pippin’le bir olarak kardeşlerinin topraklarını ele geçirmek istedi. 841 yılında kardeşler arasında çıkan Fontenoy savaşını kaybeden I. Lothar kardeşleriyle anlaşma masasına oturmak zorunda kaldı. Yapılan antlaşmanın sonucunda:

Lothar Alçak Ülkeler, Lorren (Lorraine), Alzas (Alsace), Burgonya, Provans (Provence) ve Kuzey İtalya’yı aldı. Bu krallığa Orta Frank Krallığı adı verildi.

I. Alman Ludwig doğu kısmı aldı. Doğu Frank Krallığı adını alan bu topraklar zamanla Kutsal Roma Cermen İmparatorluğuna dönüştü ve Almanya’nın temelini oluşturdu.

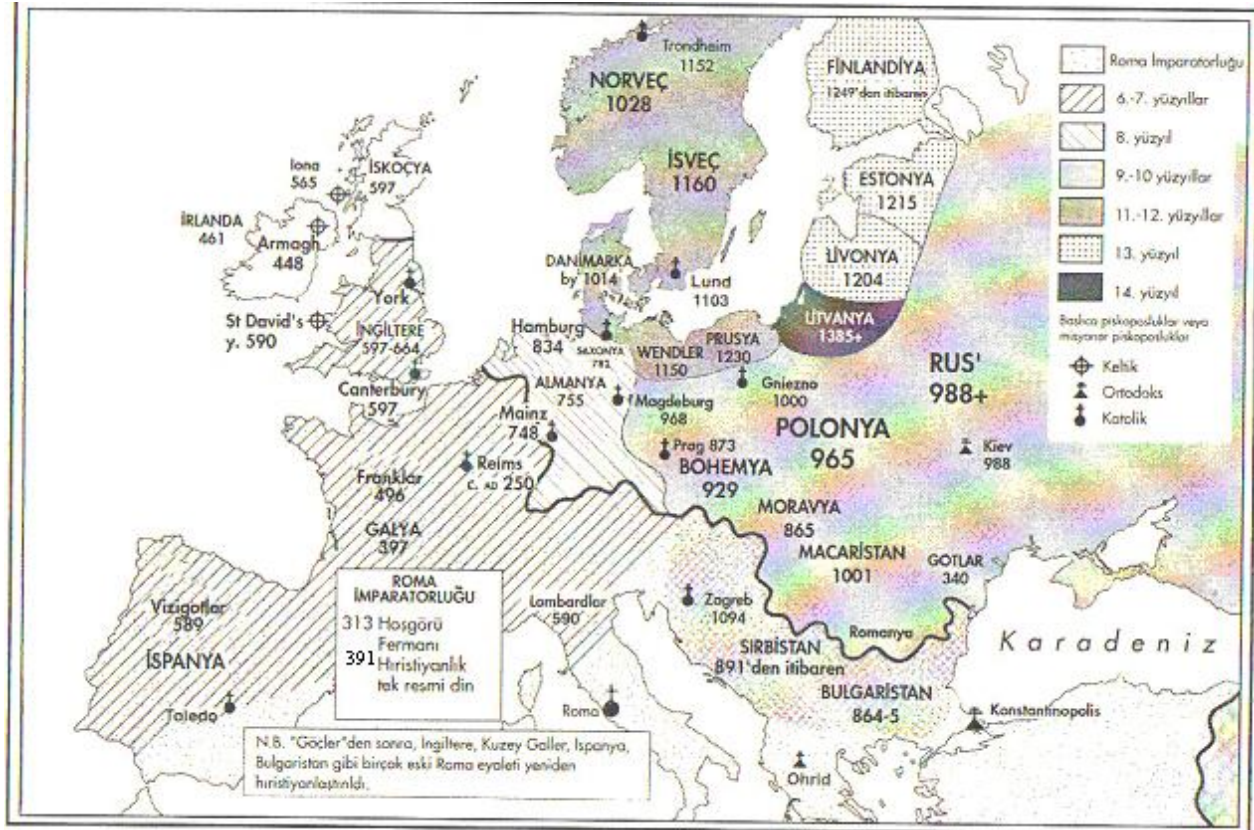
II. Kel Karl da batıdaki toprakları aldı. Batı Frank Krallığı adını alan bu topraklar zamanla Fransa’yı oluşturdu.

Orta Frank Krallığının ömrü kısa oldu. Batı Frank Krallığı Francia adını korudu. Günümüzdeki Fransa adı bu kökenden gelmektedir. Verdun Antlaşması günümüzdeki Fransa ve Almanya ülkelerinin temelini oluşturmak açısından büyük önem taşımaktadır. (Nelson, 2006 : 122)

(Charlemagne) her ne kadar Roma'ya da öykünse, krallığındaki sistemin Roma'dan uzak olduğu açıktır. Tıpkı Roma bürokrasisi gibi bir bürokrasi kurulmaya çalışılarak tüm ülkeye gönderilen vekilharçlardan ekonomik sayılar alınmaya çalışılmaktadır. Ancak detaylarda da gizli olsa, farklı bazı uygulamalar göze çarpılmaktadır. Örneğin "köylülerimizin öküzlerle sürdüğü toprakların ve çiftliklerdeki kiracıların sabanla sürmesi gereken toprakların hesabı" cümlesinden anlaşılacağı üzere, vergiler yalnız mal cinsinden değil, hizmet cinsinden de toplanmaktadır. Toprağın üzerinde kiracı olan köylüler kendi topraklarını sabanla sürüp üründen de belirli bir oranı vermekle kalmayıp, aynı zamanda Efendi'nin (bu durumda doğrudan krala bağlı topraklar olduğu için kralın) toprağını da sürmek zorundaydılar. Oysa Roma'da son dönemlerdeki kaos ve feodalitenin tohumlarını atan kısa süreli dönem haricinde hiç bir özgür yurttaş kolay kolay o dönem için angarya olarak görülecek böyle bir işe kolayca zorlanamazdı. Serfler (yarı özgür kişiler), her ne kadar tam manasıyla köle olmasalar da, asla Romalı yurttaşların sahip olduğu haklara sahip değillerdi.

Ayrıca vassaller aile toprağı gibi gördükleri alanları yabancı akınlara karşı merkezden gönderilen herhangi bir vali ya da maaşlı memura göre daha iyi savunuyor ve yönetimde de yerel halkla daha iç içeliğın verdiği rahatlıkla daha başarılı oluyorlardı. Alt *fief*lere bölme ise kral için bir toprak parçasından daha fazla sayıda asker çıkarmanın en kolay yoluydu. Böylelikle savaş zamanında krallar büyük ve yeterli sayılarda zırhlı şövalye toplayabiliyorlardı. Bu süreç feodalitenin olgunlaşmasını ve yayılmasını hızlandırdı ve zamanla güçlenen vassaller giderek daha fazla hak ve özgürlük kazandılar. Frank İmparatorluğunun bugünkü Fransa'nın temeli olan Batı Frank Krallığı, Almanya'nın temelini oluşturacak olan Doğu Frank Krallığı ve kısa ömürlü Orta Frank Krallığına bölünmesi, bu süreci daha da hızlandırdı ve sonuçta öyle bir raddeye gelindi ki, krallarına kafa tutabilecek düzeye geldiler. Bunun yanında bir başka ilginç gelişme ise Efendi ile vassal ilişkilerinin iç içe geçmişliğı idi. Bir kişinin aynı anda iki *fief* alması ve her ikisinin de vassali olduğu durumlarla ve bir kişinin bir başkasının vassaliyken, başkalarının Efendisi olması gibi, karmaşık bir ilişkiler ağı ortaya çıktı. Nitekim çalışmanın ana coğrafi

mekânlarından olan İngiltere’de gerek Plantagenêt’ler gerekse onlardan önceki Normanlar, İngiltere Kralı olmalarının yanı sıra Normandiya ve diğer mülklerin dukalarıydılar ve Fransa’da sahip oldukları *fieler* onları Fransa Krallarının vassali yapmaktaydı.

Avrupa'nın Hıristiyanlaşması (Davies, 2006: 1296)

1.2. NORMANDİYA DUKALIĞI

İngiltere'yi 1066'da Hastings savaşı sonrası fetheden Fatih Guillaume'un Normandiya dukalığı aslında Fransa'da görece yeni bir siyasî birimdi. Sekizinci yüzyılda başlayan Norman akınlarının yavaş yavaş yağmadan yerleşmeye dönüşmelerinin bir sonucuydu diyebiliriz. İlk başlarda daha geniş alanlarda yağma faaliyetlerinde bulunan Normanlar zaman içinde bu akınların başarısı azalmaya başlayınca Fransa'nın kuzey kıyılarında sürekli yerleşimler kurmaya başladılar. Zaman içinde bu yerleşimleri kuran Normanlar yağma

faaliyetlerinden vazgeçterek Batı Frank otoritesini kabul ederek kralın vasalları olmuş ve yağmaya geldikleri Kuzey Fransa kıyılarını korumaya başlamışlardır.

“Normanlar, 885 ya da civarında bir tarihten itibaren, Ren ve Escaut nehirlerinin ağızlarını hiçbir biçimde ihmal etmeksizin, tüm güçlerini giderek artan bir biçimde Loire ve Seine vadileri üzerinde yoğunlaştırdılar. Norman çetelerinden biri, 896'da, özellikle Aşağı Seine çevresini kalıcı yerleşim yeri olarak seçti. Ganimet aramak üzere buradan etrafa yayılıyorlardı. Fakat, uzak yerlere yapılan seferler her zaman mutluluk getirmiyordu. Yağma eylemleri, 911'de birçok kez Burgonya'da, Chartres surları önünde yenilgiye uğratılmıştı. Buna karşın, Roumois ve komşu bölgelerde efendi olan onlardı ve tüm kış boyunca beslenebilmek için toprağı ekmeli ya da ektirmeliydiler. Bu yerleşim, çekim merkezi olmayı sürdürdükçe, çok az sayıdaki ilk gelenlere, başka maceracı dalgalar katılmışlardı. Deneyim, yaptıkları tahribata gem vurmanın imkânsız olmadığını gösterdiyse de, onları mevzilendikleri yuvalarından çıkarıp atmak, ilgili tek iktidarın, yani kralın iktidarının gücünü aşıyor gibi görünüyordu. Çünkü daha yakındaki bölgesel iktidarların artık sözü edilmiyordu: Korkunç biçimde tahrip edilmiş ve merkez olarak artık yalnızca yıkıntı halindeki bir kente sahip olan bu ülkede, yerel idarî ve askerî kadrolar tümüyle ortadan kaybolmuştu. Öte yandan, 893'te kral ilân edilen ve rakibi Eudes'ün (Odo) ölümünden itibaren her yerde iktidarı tanınan Batı Frank Krallığının yeni kralı Saf Charles, tahta çıktığı andan itibaren işgalciyle bir anlaşma yapma niyetini sürdürmüş gibi görünmektedir. Bu niyetini, 897 yılı boyunca, nezdine çağırıldığı Aşağı Seine Normanları komutanına vaftiz babalığı yaparak uygulamaya çalıştı, ama bu ilk girişim sonuçsuz kaldı. On dört yıl sonra, aynı "ordu"nun başında bulunan ve bir zamanların vaftiz çocuğunun soyundan gelen Rollo'yu çağırarak aynı isteği yeniden gündeme getirmiş olmasına nasıl şaşırabiliriz? Rollo'nun açısından bakıldığında ise, Chartres önlerinde yenilmişti ve bu yenilgi, eğer yağmalara devam ederse, karşılaşacağı güçlükler konusunda gözlerini açmasını sağlamıştı. Kralın önerisini kabul etmenin sağduyulu bir karar olacağını düşündü. Bu, iki taraf için de oldubittiyi kabul etmek demektir. Üstüne üstlük, Charles'ın ve danışmanlarının gözünde bu, aslında zaten fiilen kuruluşunu tamamlamış olan ve bundan böyle de yeni korsanlık eylemlerinin zararlarından kıyıları korumak için dünyanın en iyi gerekçelerine sahip hükümdarlığı, vassallık sözleşmesinin sağladığı bağlarla ve sonuç olarak, askerî zorunlulukla bağımlı kılmanın avantajlarıyla birlikte düşünülmesi gereken bir oldubittiydi. Kral, 14 Mart 918 tarihli bir kararnamede, "Seine Normanları"na, yani Rollo ve yoldaşlarına, krallığın savunulması için bahsettiği ayrıcalıkları belirtmektedir. Sözleşme, hiç bir kanıtın mutlak bir kesinlikle belirlememize olanak tanımadığı bir tarihte yapıldı. Tarihi tam olarak belirlemek mümkün olmasa da, kesinlikle Chartres savaşıdan sonraya (20 Temmuz 911) ve büyük bir olasılıkla da çok kısa bir süre sonraya denk düşmektedir. Rollo ve arkadaşlarının çoğu vaftiz olmayı kabul ettiler. Bundan böyle, genel hatlarıyla Frank hiyerarşisi içinde en yüksek yerel görevli olan kontun pratikte kalıtsal olarak edindiği iktidar yetkilerinin aynalarına sahip olacak Rollo'ya yönetmek üzere bırakılan topraklara gelince, bunlar, güvenilir tek kaynak olan *Reims Kilisesi Tarihi* isimli eserinde Flodoard'ın bize aktardığına göre, Rouen civarındaki "bazı kontlukları" her koşulda, içinde Evreux Piskoposluğu'na ait bir parça da olmak üzere, Epte'den denize kadar uzanan Rouen Piskoposluk arazisinin bir bölümünü kapsamaktaydı. Fakat, Normanlar bu denli sınırlı bir alanla uzun süre

yetinecek insanlar değillerdi. Aslında, yeni göçmen akınları da onları zaten topraklarını genişletmek zorunda bırakıyordu. Krallık içinde hanedan savaşlarının yeniden başlaması, onlara, bu süreçte yapacakları müdahaleleri paraya çevirme fırsatını sağlamakta gecikmedi. 924'ten itibaren Kral Raoul, Bessin'i Rollo'ya, 933'te de Coutance ve Avranches piskoposluk topraklarını Rollo'nun oğlu ve varisine bıraktı. Böylece, Neustria Krallığı'nın "Normandiya"sı bundan sonra hiç değişmeyecek sınırlarına aşama aşama kavuşmuş oldu" (Bloch, 2007: 76-78).

Buradansa Normandiya dukeleri veraset ve savaşlar yoluyla İngiltere ve Fransa topraklarıyla sınırlı kalmayan, Sicilya'da dahi toprakları bulunan feodal ağalara dönüştüler. Aynı duruma daha sonra Plantagenêt ya da diğer ismiyle Anjou hanedanında da rastlamaktayız. Macaristan ve Yunanistan'dan Sicilya, İngiltere ve Fransa'nın neredeyse yarısına yakını bir Plantagenêt "fiefler ağı" içerisindedir. Bu topraklar hem veraset, hem de savaşlarla alınmış olsa da, ortaçağ Avrupa'sındaki yapıyı yansıtmaktadır.

1.3. NORMAN FETHİ

İngiltere'nin yönetiminin Anglosaksonlardan Normanlara geçişi görece kısa sürse de, uzun süreli Anglosakson yerleşiminin ve bir süredir devam etmekte olan İskandinav akın ve yerleşmelerinin etkileri hemen silinmemiştir. Aksine, Normanlar kıtadan yanlarında getirdikleri feodal hukuku, idarî yapıyı ve sistemi adadaki Anglosakson ve İskandinav öğeler ile birleştirme yoluna giderek bir çeşit Anglonorman sistemi oluşturmuştur. "Tarihçiler İngiltere'deki feodalitenin Batı'nın en gelişmiş olduğunu da vurgulamaktadırlar" (Barlow, 1955: 437). Kuşkusuz burada feodalitenin ortaya çıkmasında asıl önemli olan etmen Normanlardır. Normanların adaya yanlarında getirdikleri sistem olmasaydı Anglosakson ve İskandinav öğelerin sentezinde bu kadar gelişmiş bir feodal sistem çıkması beklenemezdi. Bunun bir benzeri de Japonya'da Çin'den alınan sistemin Japonya'ya uyarlandığında görülmektedir. Her iki ülkede de ortak durum anakaradan alınan ve adanın yerli sistemine kıyasla daha karmaşık ve gelişmiş sistemin ada şartlarına uyum sağlayacak şekilde değişikliğe uğramasıdır. Ayrıca bir başka ortak nokta ise, gerek Frank Krallığında, gerekse Çin'de mevcut sistemlerin oluşmasının yüzyıllar süren bir evrimin ve koşulların

sonucu olmasıdır. Ancak William'ın (Guillaume'un) kıtadan fetih yoluyla getirdiği sistemi İngiltere'de uygulamaya başlaması, tamamen ithal, görece çok kısa bir zaman diliminde olmuştur. nitekim bu konuda Hollister şunları söylemektedir:

Herkes Fatih William'ın feodaliteyi İngiltere'ye nasıl getirdiğini bilir. Her ne kadar son dönemlerde aksi bazı görüşler ortaya atılsa da, ortaçağ tarihçileri çoğunlukla Norman fethinin daha önceden feodal olmayan bir toprağa fiefi getirdiği konusunda çoğunlukla hemfikirdirler. Dahası İngiltere'de feodalite tarihin kendi akışı içerisinde zamanla kendiliğinden ortaya çıkmak yerine tepeden inme olarak güçlü bir fatih tarafından dayatılarak ithal edildiği için kıtadaki feodaliteden daha simetrik ve "mükemmel" olarak tasvir edilir. Bir tarihçinin de dediği gibi 1066'da İngiltere Batı'daki en mükemmel feodal krallıktır. (Hollister, 1963: 1)

Yine Japonya'da da Çin'in geçtiği tüm evrelerden geçmek yerine henüz klan sisteminden devlet oluşumunu yeni bitirmiş bir sisteme Çin'den ithal edilen bir bürokrasi ve hukuk yapısı dayatılmıştır. Ve çok kısa bir süre içerisinde Çin'den alınan bu bürokrasi ve hukuk modelleri yerel Japon bürokrasi ve hukukunun yerini almıştır.

İngiltere'de Norman fethi öncesinde beşinci yüzyıl dolaylarından itibaren kavimler göçü sırasında buradaki Keltlerin ve Romalıların yerini alan Anglosaksonlar, gerek kendi aralarındaki, gerekse sekizinci yüzyıldan itibaren akın ve istilâlara başlayan İskandinavlı Norman istilâcılar ile olan çatışmalardan sonra batıdaki Wessex Krallığının çatısı altında onuncu yüzyılda birleştirildi. Ancak son Wessex Kralı Edward, varisi olmadan öldüğünde, ülkede siyasal belirsizlik oluştu.

Bu sırada, ne kıyılara yönelik İskandinav akınları tamamıyla kesilmişti, ne de Kuzey'deki şeflerin ihtirasları sönmüştü. Bunca savaştan ve yağmadan dolayı varını yoğunu yitirmiş siyasal ve dinsel kurumlar, yani dağılmış asil ailelerin düşmanlıklarıyla altüst olmuş İngiliz Devleti, gözle görülür bir şekilde, yalnızca zayıf bir direniş sergileyebilecek yeteneğe sahipti. Her iki kıyıda da, bu hazır av alanı dikkatle gözleniyordu: Manş'ın öte yakasında, kendisi de Normandiya dukalığı sarayında eğitilmiş olan Edouard'ın hükümrانlığının ilk döneminde, zaten tebaaları hükümdarın çevresini ve yüksek din görevlilerini oluşturan Normandiya'nın Fransız dukaları, Kuzey denizinin ötesinde ise İskandinav kralları gözlerini buraya dikmişlerdi. Edouard'ın ölümünden sonra, krallığın en önemli görevlilerinden biri, adı İskandinav, kökeni yarı İskandinav olan Harald (Harold) kral ilân edildiğinde, iki ordu, birkaç haftalık bir süre içinde İngiltere kıyılarına çıkarma yaptı. Bunlardan biri, Humber'e çıkarma yapan, bir başka Harald'a (sagalarda geçen "sert kurul"daki Harald Hardrada) yani Norveç Kralına ait

olan orduyu ki, bu kral Konstantinapolis sarayında İskandinav muhafızların eski şefi, Sicilya'daki Araplara saldırı düzenleyen Bizans ordularının komutanı, Novgorod prenslerinden birinin damadı ve nihayet kuzey denizlerinin gözü pek kâşifi olarak uzun gezginlik maceralarından sonra ancak tacı elde edebilmeyi başarmış gerçek bir Norman'dı. Sussex kıyı boyuna çıkarma yapan diğer ordu ise, Normandiya Dukası Piç Guillaume tarafından yönetiliyordu. Norveçli Harald, Stamford köprüsünde yenilgiye uğratıldı ve öldürüldü. Guillaume ise, Hastings tepesinde zafer kazandı. Kuşkusuz Knut'un halefleri mirasa ilişkin düşlerinden bir anda vazgeçmediler: Guillaume'un hükümranlığı altında Yorkshire iki kez Danimarkalıların yeniden ortaya çıkışlarına tanıklık etti. Fakat bu savaşçı girişimler basit çetecilik faaliyetlerine dönüşüyorlardı: İskandinav seferleri sona erdiklerinde yeniden başlangıçtaki niteliklerine dönmüşlerdi. İngiltere, bir dönem kesin olarak parçasıymış gibi görüldüğü kuzey etki alanından çıkarak, yaklaşık bir buçuk yüzyıl boyunca, her zaman yakınında bulunan Batı'nın siyasal çıkarlarına ve uygarlık akımlarına bağlı olan ve toprakları Manş'ın iki kıyısına yayılan bir devlete katıldı (Bloch, 2007: 72, 73).

Bu dönemden itibaren İngiltere'nin İskandinavya ile olan ilişkileri büyük oranda azalmıştır. Norman fethi ile birlikte İngiltere'de Fransa'daki modele göre bir yapılanma başlamıştır. Normanlar zamanla Fransa'daki sistemi benimsemiş ve kuzeyli akrabalarına oranla daha "uygarlaşmışlardır"(siyasal örgütlenme anlamında daha üst bir basamağa çıkmışlardır). Bu konuya kısaca değinecek olursak İskandinav istilâlarının yalnız İngiltere değil, Fransa'ya olan etkileri hakkında da bilgi edinmiş olur ve Normanların nasıl olup da Fransa'da kök salıp kendilerine yabancı bir sistem olan feodaliteyi kabul etmekte kalmayıp, yaymaya da başladığını görürüz. Bununla birlikte İngiltere'de Normanlar yönetimi ilk ele aldığı andan itibaren tamamen kıtadan ithal bir sistem olduğunu ve devam ettiğini varsaymak da yanıltıcı olabilir.

Söylenmek istenen şeyin daha iyi bir ifadesi William'ın İngiltere'ye getirdiği şeyin Normandiya ve Kuzey Fransa'da alışık olduğu gelenek, uygulama ve kurumları yanında getirmektir. Baronlarını ödüllendirirken, lordları olarak kendisinden emanet alınan, topraklarla ödüllendirmekteydi. Bunun karşılığında onların biat ve sadakat ve hizmetlerini ister. Zaman zaman Anglosakson koşullarına göre durumu ayarlama ya da adaptasyon gerekli olmaktadır, William ve Takipçilerinin fatihler olarak değişiklik yapıyor olmaları gerek Anglosakson gerekse Norman kurumlarında istedikleri değişiklikleri ve birleştirmeleri yapmalarına olanak sağlayan fırsatlar doğurmaktaydı. Anglonorman feodalitesini kurma süreci halihazırda eski İngiliz Devletinde belli bir geçmişe sahip olan feodal, yarı feodal ya da ön-feodal (pre-feodal) kurumlar sayesinde daha kolay hale gelmekteydi. Her ne kadar Anglosakson kurumları Kuzey Fransa'dakiler ile aynı olmasa da Domesday Book'u yazan Normanlar için çok egzotik kurumlar olarak da muamele görmemişlerdir. (Hoyt, 1963: 28)

Nitekim, Fatih William yanında yalnızca Batı Frank kurumlarını değil düşünce yapısını da getirmiştir. Otoritesi yalnızca kendisini soylular tarafından kral ilan edilerek resmileştirmekle yetinmemiş bunun yanı sıra kilisenin de onayını almak istemiş ve Roma'dan bunun için iki temsilci davet etmiştir. Aşağıdaki Latince metinler ve çevirilerinden de anlaşılacağı üzere bu iki temsilci William'ın krallık iddiasına Papa adına resmiyet kazandırmaktadır.

“Ego Iohannes Sanctae Ecclesiae Romanae Cardinalis Presbyter, per Gallias et Angliam, concedente Papa Alexandro, vices Apostolicas gerens, huic constitutioni interfui, et quantum Apostolicae sedi pertinuit, libertatem ecclesiae presenti signo confirmavi”.(Aktaran: Round & Stevenson, 1897: 106)⁷

Çevirisi ise: “Ben, Kutsal Roma Kilisesinin Galya ve İngiltere için Presbyter Kardinali Yohannes, Papa Alexander’i temsilen, Piskoposun yardımcısı olarak bu sunulan fermanı, buradaki Piskoposun ilgili olduğu kadarıyla özgür kiliseyi temsilen imzalayıp onaylıyorum”.

“Ego Petras [Petrus] Sanctae Romanae Ecclesiae similiter Cardinalis Presbyter et Cancellarius ab eodem Papa in Angliam delegatus huic constitutioni adquiescens propria manu subscripsi”. (Aktaran: Round & Stevenson, 1897: 106)

Çevirisi: “Ben, Aynı Kutsal Roma Kilisesinin Presbyter Kardinali ve İngiltere’de vekalet edilen aynı Papa’nın Hazinedarı Petrus bu ilişikteki fermanı kendi elimle imzalıyorum.

Yukarıda görüldüğü üzere, Papalığın iki temsilcisi Guillaume’un İngiltere Krallığına olan hak iddiasını onaylamaktadırlar. Bu bağlamda Fatih William da tıpkı Büyük Karl ve ondan sonra gelen Frank Kralları gibi dünyevi otoritesini dini bir otoritenin onayı ile desteklemek istemektedir. Bu durum İngiltere için Anglosakson dönemi ile kıyaslandığında bir değişiklik arz etmektedir ve her ne kadar Anglosaksonlardan kalan pek çok kurum Norman kurumları ile ya birleştirilerek ya da doğrudan varlığını sürdürerek devam etse de, Normanlar bir taraftan da kendilerinden önce Anglosakson sisteminde varolmayan uygulamaları yerleştirmektedirler. Nitekim, “Anglosakson kilisesi Norman fethinden önce görece papalıktan bağımsızdı ve Anglosakson Kralları kilise atamalarında görece daha çok yetke sahibiydiler” (Haskins, 1903: 506). İngiltere Norman fethi ile birlikte Avrupa olarak adlandırabileceğimiz siyasi

⁷ Diğer alıntıların aksine, buradaki aktarımda belgenin doğrudan Latincesi verildiği için çevirinin yanı sıra Latince orjinal metni de vermeyi uygun gördüm. Diğer bazı alıntılarda da orijinal birinci kaynak metnin de elde olması durumunda çevirinin yanında verilmektedir.

yapının sınır bölgelerinden merkezine doğru yaklaşmıştır. Bir diğer deyişle "1066'dan itibaren Normandiya ve İngiltere aynı aristokratik ailelerce yönetilen bir siyasî birim olarak algılanmalıdır. 1066'dan itibaren Normandiya ve İngiltere, kaderleri kanalın iki tarafında birbirine bağlanmış ve her iki taraftaki gelişmelerden etkilenen bir bütün olarak algılanmalıdır" (Bates, 1989: 851). Nitekim, İngiltere'de Normanların yerini Plantagenêt'lerin alması da Kıtadaki gelişmelerin İngiltere'yi ne kadar etkileyebildiğinin bir örneğidir.

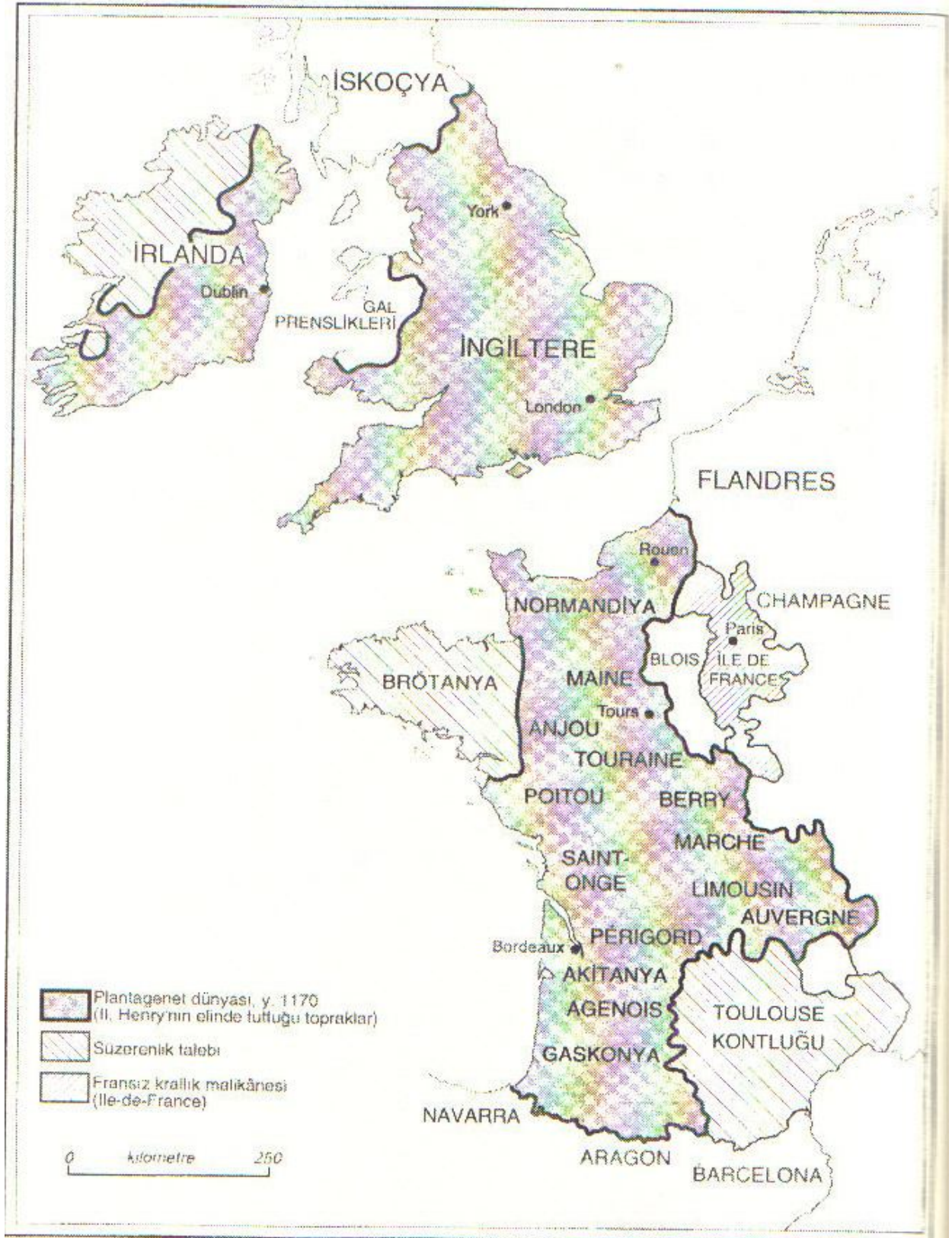
1.4. PLANTAGENÊT'LER

Tezin konusunu oluşturan Plantagenêt hanedanı'nın köklerinin Fransa'da ortaya çıkışı her ne kadar daha eskilere dayanıyorsa da, asıl ilgi alanımızı oluşturan İngiltere'deki egemenlikleri Kral II. Henry'nin 1154'te tahta çıkışı ile başlamaktadır. Bu konuda Frank Stenton şunu belirtmektedir:

Kraliyet bakış açısından yapılan herhangi bir İngiliz tarihi araştırması gösterecektir ki Stephen'ın on dokuz yıllık hükümdarlığı kaçınılmaz olan gelişmenin gidişatını kesintiye uğratmış görünmektedir. Norman fethinden yaklaşık yetmiş yıl sonra tarihin akışı feodal hakları kendi evrensel kontrolünün yalnızca birer istisnası olarak görebilecek merkezî bir monarşi kurulmasına doğrudur. II. Henry'nin yaptıklarında dedesinin yaptıklarının devamını görmek ve aradaki on dokuz yılda oluşan kargaşada Kraliyet otoritesi ve feodal ayrıcalıkların tartışmalı bir veraset kazası sonucu çatışmada serbest kalmalarını görmek doğaldır (Stenton, 1961: 218).

Henri Plantagenêt, annesi Matilda'dan Fransa'da pek çok toprağı miras olarak almıştı, ancak belki de miras aldığı en değerli şey İngiliz tahtına hak iddiasıydı. Annesi Matilda I. William'ın torunu ve I. Henri'nin kızıydı. Ancak tahta kendisi kraliçe olarak geçmesi gerekirken, tahtı elinden asiller tarafından alınarak Blois'lı Etienne'e (Stephan'a) verilmişti. Ancak gerek anne babasının çabaları, gerekse kendi askerî müdahaleleri sonucunda Wallingford anlaşmasını imzalayarak taht üzerindeki veraset hakkını garantiledi ve 1153'te Etienne'in (Stephan'ın) ölümü üzerine 1154 yılında II. Henry adıyla İngiltere Kralı ilân edildi. Böylelikle İngiltere'de Norman dönemi sona ererek Plantagenêt soyundan gelen kralların dönemi başlamış oluyordu. Bu geçiş dönemi, bir hanedan değişikliği olarak görece kansız olmuştur. Aslında Normandiya dukaları ile Plantagenêt'ler

düşman iki siyasal gruptur. Ancak “I. Henry’nin iki taraf arasında barış sağlamak amacıyla kızı Matilda’yı Anjou kontu V. Fulk’un oğlu Geoffrey ile evlendirmesi bu iki düşman siyasal varlığın birleşerek güçlenmesini sağlayacaktı. Her ne kadar bu evlilik ilk başta bu amaçla yapılmış olmasa da bu çiftin oğlu II. Henri hem Norman hem de Plantagenêt topraklarını birleştirerek bu hanedanı başlatmıştır diyebiliriz.” (Hollister& Keefe, 1973: 14). Bu dönem feodalitenin İngiltere’de tam anlamıyla olgunluğa erip zirvesini yaşamakla kalmayıp, aynı zamanda inişinin de başladığı dönem olmuştur. Her ne kadar feodalite tam olarak bitti denilemese de, Plantagenêt ailesinin kolları olan Lancaster ve York sülaleleri ile onları takip eden ve yine bir Plantagenêt kolundan gelen Tudor hanedanı tahtı Plantagenêt’lerden aldığıında, merkezî bir monarşi ve güçleri artık büyük ölçüde kırılarak krala tabi feodal efendilerden oluşan bir ülke devraldılar. Benzeri bir durum Tokugawa Shogunluğu Meiji restorasyonu ile yıkıldığıında, feodal kurumların terk edilmesinde ve merkezî hükümet ve seçim sistemi gibi ilkelere geçişte yaşanan göreceli kolaylıkta görülebilmektedir. Bu bağlamda Plantagenêt dönemi ve Tokugawa Shogunluğu bu iki ülkenin merkezî devletlere dönüşüm süreçlerinde dönüm noktaları olan uzun, ancak yapıcı dönemlerdir diyebiliriz.

Plantagenêt Mülkleri -1170 (Davies, 2006: 1312)

1.5. ORDU

Plantagenêt döneminde ordu pek çok yönden kıta Avrupa'sındaki ordularla paralellik göstermekteydi; kralların tuttuğu paralı askerler ve vergi olarak ödenen askerlik hizmeti için gelen köylüler çok sayıda olmasına rağmen asıl vurucu gücün kendilerine *fief* olarak verilen topraklardan edindiği geliri maaş olarak kullandığı varsayılan tam zırhlı ve atlı şövalyelerdi. Bu açıdan şövalyelik kurumuna ve Efendi ile Adamı arasındaki (lord ile vassal) bağa özel bir önem vermek gerekmektedir.

Cermen kökenli atalarından aldıkları bir miras olarak Avrupa toplumu kan bağlarına çok büyük önem vermekteydi. Bunun doğal bir sonucu olarak vassallik ilişkileri de ilk başlarda kan bağına dayalıydı. Ancak krallar bu bağı ötesinde bir bağ kurmanın arayışı içerisindeydi. Yalnız akrabaları değil, tüm adamları kendisine akrabalarıymış gibi hizmet etmeliydiler. Aynı durum kralın altındaki *Lordlar* için de geçerliydi. Ancak her ne olursa olsun, erken feodal dönemde akrabalık ilişkileri feodal bağları da etkilemekteydi.

“Tüm savaşçıların ya yeni ve tam anlamıyla feodal vassallik bağıyla, ya da kadim akrabalık ilişkisiyle kendisine bağlanmış oldukları kişi, en iyi hizmeti almaktadır: Eşit bağlayıcılığa sahip olduklarından, aynı düzeye konulan bu iki bağı, diğer tüm bağlara göre öncelikleri varmış gibi görünmektedir. *Magen und mannen*: Bu ses yinelemesi, Alman destanında hemen hemen atasözü değerindedir. Fakat, bu konudaki tek tanığımız değildir ve keskin öngörü sahibi Joinville, daha XIII. yüzyılda, eğer Mansourah'ta Guy de Mauvoisin'in birlikleri mucize yarattıysa, bunun, söz konusu birliklerin tümüyle, ya şeflerine ölümüne bağlı adamlardan ya da aynı soydan şövalyelerden kurulmuş olduğu için mümkün olabildiğini gayet iyi biliyordu. Bu iki dayanışma türü bir araya geldiğinde, özveri olağanüstü bir coşku kazanmaktadır; Fransız destanlarına göre, her biri aynı soydan gelen bin vassali bulunan Dük Bègue'in başına da aynı şey gelmiştir. İster Normandiyalı, ister Flandre'lı olsun, bir baron gücünü nereden almaktadır? Kronikçilere göre, kuşkusuz ki şatolarından, gümüş para cinsinden elde ettiği yüksek gelirlerinden, vassallerinin sayısından, ama elbette akrabalarının sayısından da” (Bloch, 2007: 227).

Ancak akrabalığın ötesinde bir bağı da gelişmesi gecikmedi. Elbette akrabalığa bağlı olarak oluşturulan kişiler arası ilişkiler önemini sürdürdü. Ancak krallar ve diğer efendiler adamlarından kendilerine kayıtsız biat beklemekteydi. Efendiler kendilerine olan bağımlılığın akrabalar arasında olandan daha üst düzeyde

tutulmasını istemekte haklıydılar. burada hedeflenen şey aile bağlarını zayıflatmaktan çok efendinin adamları üzerindeki otoritesini güçlendirmektir. öyle ki, efendi ile adamı arasına ailesi bile girmesin istenmekteydi. Buna benzer bir durum Tokugawa döneminde Japonya'da da görülmektedir. Efendiler adamlarından kendilerine sınırsız bir sadakat beklemekte ve bu sadakati ailesine olan sadakatin bile üstünde tutmalarını istemekteydiler. Nitekim, efendi ile adamı arasındaki sadakat ilişkisinin bireyin ailesi ile olandan daha üstte olmasının efendi ya da kralın otoritesi bağlamında yaşamsal olduğu kuşkusuzdur. Bunu sağlamak için ise efendi ile adamı arasında bir biat yemini edilmekteydi. Bu yemin Bloch tarafından kısaca şöyle özetlenmektedir:

“İşte karşı karşıya iki adam: Biri hizmet etmek istemekte, öteki şef olmayı kabul etmekte ya da dilemektedir. İlki ellerini birleştirir ve birleşmiş olarak ellerini ikinci kişinin ellerinin arasına yerleştirir: Bu, boyun eğmenin en açık simgesidir ki, bazen diz çökerek anlamı daha da vurgulanır. Ellerini sunan kişi aynı anda çok kısa birkaç söz de ederek, kendini karşısındakinin "adamı" olarak gördüğünü belirtir. Daha sonra, şef ve bağımlı olan, anlaşmanın ve dostluğun simgesi olarak ağızdan öpüşürler. Tüm bunlar, feodal çağın bildiği güçlü toplumsal bağlardan birini kurmaya yarayan, çok basit ve bundan dolayı da somut şeylere karşı çok duyarlı zihinlere göre en yüksek düzeyde çarpıcı olmaya özgülenmiş hareketlerdi. Defalarca metinlerde tanımlanan ya da zikredilen, şiirlerde, minyatürlerde, kabartmalarda yeniden resmedilen tören, "biat" olarak (Almanca *Mannschaft*) adlandırılıyordu. (Bloch, 2007: 258).

Elbette ortaçağları düşünecek olursak dinin gündelik yaşamda oynadığı önemli rolü göz ardı edemeyiz. Bu açıdan bakıldığında içerisinde Hıristiyan öğeler taşımayan bir yeminin geçerliliği sorgulanabilir. Yukarıda tarif edilen yeminin geçerliliğini ve bir ölçüde de yasallığını garanti altına almak amacıyla yeni ve dini içerikli bir yeminin geliştirilmesi gecikmedi. Yine Bloch, biat yemininden devamla bu dini içerikli yemine de şu şekilde değinmektedir:

Yukarıda anlatılan biçimde tasarlanan törende hiç bir Hıristiyan iz bulunmuyordu. Simgeselliği eski Cermen kökenlerince açıklanabilir olsa da, eğer Tanrı şahit olarak gösterilmediyse, verilen sözün geçerliliğinin hiç bir biçimde kabul edilmediği toplumda, böyle bir eksikliğe asla göz yumulamazdı. Bu şekliyle biat hiç bir değişikliğe uğramadı. Fakat öyle görünüyor ki, Karolenj döneminden itibaren, tamamen Hıristiyan nitelikte ikinci bir tören ilkiyle birlikte yapılmaya başladı: İnciller'in ya da kutsal kalıntıların üzerine elini koyan yeni vassal, efendisine bağlı kalacağına dair yemin ediyordu. Bu tören "vefa yemini" olarak adlandırılıyordu (Fransızca *foi*, Almanca *Treue* en eskiden *Hulde*). Dolayısıyla tören iki aşamalıydı. Ancak, her iki aşaması eşit değerde değildi ve aralarında büyük bir fark vardı. "Vefa yemini" töreninin hiç bir özgün yanı yoktu. Güvensizliğin kural

olduğu ve aynı zamanda tanrısal yaptırımlara başvurmanın işe yarar ender frenlerden biri gibi görüldüğü altüst olmuş bir toplumda, bağlılık yemininin sıklıkla talep edilmesinin binlerce nedeni vardı. Her düzeyde krallık ya da senyörlük görevlileri, göreve başlarken bu yemini ediyorlardı. Papazlar, Papaz adaylarından aynı şeyi gönüllü olarak yapmalarını istiyorlardı. Bazen de, toprak senyörleri köylülerinden bunu bekliyorlardı. İnsanı bir anda büyük bir yükümlülük altına sokan ve genellikle yenilenmesi olanaksız gibi görünen biattan farklı olarak, hemen hemen sıradan kabul edilen söz verme, aynı insana yönelik olarak birçok kez yinelenebiliyordu. Dolayısıyla, çok sayıda biatsız “vefa yemini” eylemi var; oysa, imansız biat bilmiyoruz. Ayrıca, iki ritüelin birlikte yapıldığı durumlarda da, biatin mutlak üstünlüğü törendeki sırasıyla da kendisini belli etmektedir. Her zaman, ilk önce biat yemini edilirdi. İki adam arasında sıkı bir birliktelik kurdurtmaya muktedir olan da yalnızca biattı; vassalin imanı ise tek taraflı bir yükümlülük oluşturuyordu ve senyörün de bunun karşılığında bir yemin etmesi durumuna çok nadiren rastlanıyordu. Kısaca biat, bağımlılık ve korumayı içeren ikili yönüyle vassallık ilişkisinin gerçek yaratıcısıydı (Bloch,2007: 259-260).

İlk Plantagenêt Kralı II. Henry'nin, her ne kadar kendi kurduğu bir sistem olmasa da, yaygın hale getirip etkin bir şekilde kullandığı feodal bir uygulama dikkate değerdir. Türkçe'de “Askerlik Vergisi” diyebileceğimiz *scutage* uygulaması *fief* olarak aldığı toprakları artık kendi mülkü gibi gören ve onların karşılığında askerî hizmetlerini yerine getirmeyen baronların bu hizmet yerine belirli oranda para yardımı yapması şeklinde gelişti. Özellikle II. Henry ve oğlu I. Richard bu uygulamayı yaygın bir şekilde kullanarak Fransa'da yürüttükleri savaşlar için gereken büyük maddî olanakları sağlamış ve son derece yıkıcı ve etkin bir şekilde kullandıkları paralı askerleri (*mercenary, condottieri*)⁸ tutarak, tam anlamıyla bir düzenli ordu kurmasalar da, düzenli ordunun temellerini atmışlardır. Bu bağlamda daha sonra başlayacak olan Yüzyıl savaşları önem taşımaktadır. Baronlar Yüzyıl savaşları boyunca Fransa'ya yapılan seferlere her ne kadar ilk başlarda savaş ganimetleri ve toprak hırsı ile katılmışlarsa da, savaşın kötüye gittiği zamanlarda çok istekli olmamışlar, ayrıca Fransa'nın kuzeydeki müttefiki olan İskoç saldırılarına karşı savunmanın getirisi olmaması ve zaman zaman da Kralın yenilgisini kendi iktidarları için bir fırsat

⁸ *Mercenary* İngilizce'de kullanılan tabir olmakla birlikte özellikle İtalyan şehir devletlerinde ve Kıta Avrupa'sında para karşılığında derebeyler ya da Krallar için savaşan bu asker gruplarına *condottieri* denmekteydi. Özellikle günümüzde de Papalık için Vatikan'da muhafız yapan İsviçreli askerler ve Katalan kumpanyası gibi ünlü gruplar olmakla birlikte, İngilizler de bu dönemde deneyimli paralı askerler olarak ortaya çıkmışlardır. Öyle ki, ünlü yazar Geoffrey Chaucer, eseri *Canterbury Tales*'de Anadolu'da savaşan beylikler için askerlik yapan şövalyeyi anlatmaktadır (Bkz. Geoffrey Chaucer, *Canterbury Tales: The Knight's Tale*).

görmelerinden dolayı katılım göstermemişlerdir. Bunun sonucu, hanedanın daha çok paralı asker tutması ve giderek feodalitenin ana unsuru olan *lord*, *vassal*, *fief* ilişkisinin temelinde yatan askerî hizmetin yerini ekonomik yararın alması olmuştur. Bu ise, hemen olmasa da, zaman için de feodalitenin var oluş nedenini ortadan kaldırmış ve Tudor'lar dönemine gelindiğinde, feodal *Lordlar* merkezî monarşi karşısındaki askerî ve bunun getirdiği siyasî güçlerini büyük ölçüde yitirmişlerdir.

1.6. HUKUK VE İDARÎ YAPI

Fatih William adaya geldiğinde karşısına çıkan hukuk sistemi temellerini farklı kökenlerden almaktaydı. Roma, Kelt, Anglosakson ve İskandinav örfî hukukları yalnızca karışarak gelişmiş bir sistem oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda yazıya da dökülmüştür. "İngiltere'de Anglosakson döneminde yüzlükler (hundreds) ve kontluk mahkemeleri (shire moots) on üçüncü yüzyıla kadar oldukça çeşitli yargı yetkileri yürütmekteydiler. Feodal ya da özel yargı bu kurumların üzerine kurularak büyüdü ve Norman fethi ile kilise yargısı bu mahkemelerden resmi olarak ayrıldı. ancak tüm bu mahkemelere üstün gelen ve sonunda hepsini egemenlik altına alacak olan kralın ve yargıçlarının yargı yetkisiydi dahası Norman ve Anjou krallarının merkezi yönetimleri ana görevleri yargısal bir doğaya sahip olan saray görevlileri aracılığıyla daha etkin kılınmaktaydı." (Turner, 1968: 9). Ancak Normanlar için bazı sorunlar vardı. Öncelikle Fransızca konuşuyorlardı ve Anglosakson dilini anlamıyorlardı. İkinci olarak ise, kendi feodal hukukları pek çok yönden Anglosakson hukukundan farklılıklar gösteriyordu. Ancak yine de benzerlikler ve işe yarar yönler de yok değildi. Buradan hareketle yavaş yavaş Anglosakson hukuk ve kurumları Norman hukuk ve kurumları ile birleşerek bir çeşit Anglonorman sistemi oluşturdu. Fatih Normanların hukuku, kendileri her ne kadar İskandinav kökenli olsalar da, dönemin Batı Frank hukukunu kendisine örnek almıştı. Ancak her durumda hukukçuların etkilendiği temel yazılı kaynaklar Roma hukukuydu. Aslında dönemin zihniyet yapısında Roma hiç bir zaman yıkılmamıştı. Yalnızca

“Batı Roma tacı Büyük Karl (*Charlemagne*) yoluyla başka bir hanedana geçmişti. Bu yüzden Roma hukukunun kullanılmaya devam edilmesinden daha doğal ne olabilirdi ki? Bize bugün her ne kadar çok garip görünse de, o dönemin insanları için Roma-Cermen imparatorları, Caesar’ların, Augustus ve Nero’ların devamıydılar” (Bloch, 2007: 187).

Ortaçağ Avrupa’sına bakıldığında hukuksal bütünlükten söz etmek zordur. İngiltere de bu duruma bir istisna oluşturmamaktaydı. Hukuk öncelikle Norman fethinden itibaren kilise hukuku ve laik hukuk olarak bölünmekteydi. Ancak laik hukuk da kendi içerisinde bir bütünlük göstermekten uzaktı. Buna karşılık kilise hukuku görece Kıta Avrupa’sı ve Latin Hıristiyan dünyasında⁹ bir bütünlük sergileyebilmekteydi. Yine de kilise hukukunun uygulama alanı İngiltere genelinde oldukça kısıtlıydı. Bununla birlikte laik hukuk ya da dünyevi hukuk olarak adlandırabileceğimiz hukuk alanında ise büyük bir çeşitlilik görülmekteydi.

Öte yandan idari yapıya baktığımızda hükümetten söz etmek güçtür. Hükümet kişisel olmayan ve tarafsız bir yönetim tarzını betimlemektedir. Oysa feodal idari yapı daha çok kişiler arası bağlara dayalıdır. Mahkemeler devletin değil kralın, kontun ya da diğer efendilerin mahkemeleridir, vergiyi kişiler toplar, bugün devletten beklediğimiz eğitim, sağlık, ve benzeri hizmetler ya yoktur ya da vergilerin karşılığı olarak değil lütuf olarak genellikle de kilise tarafından verilmektedir. Kişiler vatandaş, yönetici ya da yönetilenden ziyade adam ya da efendiler olarak kendilerini tanımlarlar. Askeri bir sınıf olarak ortaya çıkan vassaller zamanla idari yönetici sınıfı da oluştururlar. İngiltere’ye bakıldığında da durum aynıdır. kraliyet sarayı ve kilise dışında bir bürokrasinin varlığında söz etmek güçtür. kişiler genellikle yargı ya da yürütme görevlerini ömür boyu üstlenmektedirler ve bunu atamadan çok bir ödül, fief ya da yükümlülük olarak yerine getirmektedirler. kurulan mahkemelerin, yol, köprü ya da benzeri imar ve kamu hizmetlerinin geliri genellikle bunları fief ya da yükümlülük olarak üstlenen kişiye gitmektedir.

⁹ Haçlı seferleri sonucu elde edilen toprakları da göz önüne almak gereklidir.

1.7. TOPLUM YAPISI

Ortaçağ'da hemen hemen Batı Avrupa'nın tamamında olduğu gibi İngiltere'de de toplum temel dört sınıfa ayrılmaktaydı. Bunlar asker soylular/şövalyeler, ruhban sınıfı/Kilise mensupları, tüccarlar ve zanaatkârlar ve en alt basamakta da çiftçiler/köylüler (*villeins*). İlk zamanlarda sınıflar arası geçiş bir dereceye kadar mümkündü. Savaşta yararlılık gösteren bir köylü şövalye ilân edilebiliyordu. Ancak zaman içerisinde şövalyelik kalıtsal bir olguya dönüştü ve bu sınıfa geçiş zorlaştı. Ruhban sınıfı ise ortaçağlar boyunca belki de sınıf atlamanın en kolay yolu oldu. Katolik din adamlarının evlenmesi yasak olduğu için bu grup kısa süreli istisnalar haricinde¹⁰ kalıtsallaşamadı. Öte yandan çoğunlukla şehirlerde oturan ve burjuva¹¹ sınıfını oluşturan tüccar ve zanaatkârlar da ortaçağlar boyunca buldukları şehirlerde belirli haklara, özgürlüklere ve özerkliğe sahiptiler. En altta yer alan köylüler ise üretimin çok büyük bir bölümünü yapmalarına karşın siyasî alanda hakları yoktu.

Bu tarz bir toplumsal sınıflaşma aslında yalnız Avrupa, ya da Japonya'ya özgü değildir. Tarım toplumu aşamasına gelebilmiş hemen her toplumda bu ve benzeri toplumun sınıflara ayrıldığı modeller görülmektedir¹². Nitekim gerek İngiltere ve Avrupa'daki bu dörtlü toplum yapısı ne de Japonya'daki benzeri kendilerinden önceki Roma ve Çin örneklerinin devamlarıdır ya da üzerlerine kurulmuşlardır. Ancak Avrupa'da ve İngiltere'de, Japonya ve Çin merkezli Doğu Asya kültürlerinden farklı olarak çiftçi/köylü sınıfı en alttadır. Japonya ve Çin'de ise Konfüçyüsçü öğretinin bir uzantısı olarak en azından kuramsal olarak

¹⁰ Bunun bir örneği Papalığın birkaç kez babadan oğla geçmesidir. Ancak bu ve benzeri örnekler genel duruma yalnızca istisna teşkil etmektedir.

¹¹ Burjuva (*bourgeois*) kelime kökeni olarak kaleli anlamına gelmektedir ve Almanca *Burg*'dan gelmektedir Fransızlaşmış biçimi *bourg*'dur. Genellikle Marksist kullanımda orta sınıf için kullanılır, ancak kelime kökü itibarıyla "şehirli" demektir.

¹² Elbette bu durum istisnalarını da bulmak mümkündür ancak özellikle Avrupalıların gelmesinden önce Güney ve Orta Amerika'daki bazı toplumlarda görülen bu örnekler tezin konusu dışında kaldıkları için konuya ayrıntılı girilmemektedir.

çiftçiler toplumsal sıralamada tüccarların önünde gelmektedir. Ancak her iki toplumda da savaşçı ve ruhban kastlarının yeri değişmemektedir.

Toplumun en tepesinde yönetici sınıfı olarak kral ve onun yüksek seviyedeki vassalleri, ki bunlara zaman zaman başpiskoposlar gibi üst düzey ruhban sınıfı üyeleri de dahildir, bulunmaktaydı. Aslında denilebilir ki zaman zaman ruhban sınıfı ile soylu sınıf arasındaki ayıran çizgiler birbirine karışmaktadır. Bir soylunun ruhban sınıfına geçişi ya da ruhban sınıfından üst düzey görevlilerden krallar ve diğer yüksek soylularca vassalleriymiş gibi özellikle bürokratik ve diplomatik hizmetler beklenmesi, ve hatta ellerindeki fief topraklar karşılığında bizzat askeri hizmet vermeleriye da yerlerine asker sağlamaları beklenmektedir. Bu bağlamda üst katmanlarda ruhban sınıfı ile soylu sınıf arasında fazla bir fark yoktu. İngiltere’de bugün bile Lordlar kamarasında “Lords Temporal” ve “Lords Spritual” olarak sınıflandırılmalarına rağmen her iki sınıfın da devamı olarak görebileceğimiz soylular ve piskoposlar bir arada aynı mecliste çalışmaktadır.

Feodalitenin kurulması ve gelişmesinde belki de en önemli sınıf askerî soylu sınıftır denilebilir. Ancak feodalitenin sona ermesinde en etkili sınıf muhtemelen tüccarlardır. Avrupa’da ve İngiltere’de feodalitenin ortaya çıkışı ile para ekonomisi arasındaki paralellik ve ters orantı gözden kaçmamaktadır. Feodalitenin yükselişiyle para ekonomisi zayıflamakta ve zenginlik kaynağı toprak olmaktadırken para ekonomisinin yeniden yükselmeye başlaması ve ticaretin canlanması ile feodalite de İngiltere’de ve Avrupa’da inişe geçmektedir. bu bağlamda bakıldığında özellikle şehirlerde yaşayan zanaatkâr ve tüccarlar büyük öneme sahiptirler. Bu sınıf ortaçağlar boyunca görece otonom bir yapıya sahip olmuştur denilebilir. Şehirler genellikle görece kendi işlerinde serbest bırakılmış ticari olduğu kadar siyasi olarak da önem kazanmışlardır. İngiltere’de bugün dahi Londra şehri özerk bir yapıya sahiptir ve ortaçağdan kalan bir geleneğin uzantısı olarak kral ya da kraliçe Londra kentine girebilmek için önce belediye başkanından izin alır ve özel bir tören ile şehire giriş yapılır. bu bakımdan zanaatkar ve tüccarlar askerî soylular ve ruhban sınıfı kadar olmasa da belli hak ve özgürlüklere sahiptir diyebiliriz. bu sınıfın belki de en önemli ayırt

edici özelliği loncalar şeklinde örgütlenmeleridir. her meslek sınıfı belli bir loncaya girer ve o loncanın kurallarına göre zanaatkarlık ve ticaret yapardı. her ne kadar askerî soylu sınıf kadar sert çizgilerle ayrılmasalar da loncalara dışarıdan girmek kolay değildi ve şövalyelik ya da soyluluktaki gibi açıkça kural olmasa da kalıtsallaşma bir ölçüde mevcuttu. meslek babadan oğla geçmekteydi.

Toplumun sayıca en büyük bölümünü oluşturan ancak buna rağmen en az hakka sahip olan köylüler Plantagenêt döneminde de tıpkı daha önceki Norman döneminde olduğu gibi en alttaki sınıfı oluşturmaktadır. Kendilerinden daha alta bir sınıf olmamakla birlikte köylü bir çiftçinin oğlunun zaman zaman ruhban sınıfına ya da kabul edilebilirse bir loncaya girmek suretiyle kentli sınıfa geçiş yapabiliyordu. Ancak bu kadar az hakka sahip olmaları bu durumu kabul ettikleri anlamına gelmemektedir. Nitekim Plantagenêt dönemi boyunca köylü ayaklanmalarına rastlanmaktadır, ve ana üretim kaynağı olan tarım ekonomisinin bel kemiğini oluşturdukları için zaman zaman kralların dahi kendilerini göz ardı edemediği görülmektedir. Özellikle Plantagenêt dönemi boyunca meydana gelen ekonomik ve toplumsal gelişmelerin yanı sıra, veba salgınları, tarımsal teknik ve üretimde görülen gelişmelerin sonucu olarak köylülerin de zaman içerisinde özgürlüklerini satın almaya başladıkları ve bunun yanında yeni haklar kazanmaya başladıkları görülmektedir. Ancak yine de genel hatlarıyla Plantagenêt döneminde de toplumun ezici ağırlığı kırsal bir tarım ekonomisine sahipti ve değiş tokuş para ekonomisinden daha ağır basmaktaydı. Genelde kırsal kesimde kendi kendine yeten otonom topluluklar halinde köyler ya da kasabalar olarak örgütlenme hakimdi.

1.7.1 Ruhban Sınıfı

Bu dört sınıf Plantagenêt hanedanının hüküm sürdüğü geç ortaçağlarda artık kesin çizgilerle birbirinden ayrılrsa da, yetki sınırları konusunda tüm Avrupa'da olduğu gibi, İngiltere'de de sürtüşmeler olmaktadır. Özellikle de ruhban sınıf ile

soylular arasında. Sorunun kökeni Frank Kralı Büyük Karl'ın (Charlemagne) Batı Roma tacını Papa'dan aldığı güne kadar gitmekteydi ve çok boyutlu idi.

“Frank Krallığı ile Papalık arasındaki bağlaşma 800 yılında Büyük Karl'ın (Charlemagne) İtalya'ya yaptığı beşinci seyahat sırasında tamamlandı. Soylulardan oluşan bir kurul Karl'ın bütün suçlarını akladı ve Noel sırasında Aziz Petrus'un mezarı başında dua için kalkarken, Papa başına imparatorluk tacını geçirdi. Toplantıda “Sezar” ve “Augustus” olarak nitelendirildi ve Papa önünde saygıyla eğildi. Yaşam öyküsünü yazan Einhard, taç giydirmenin kendiliğinden olduğunu iddia eder, ama özenle prova edilmişti. Geleneğe göre tamamen düzen dışıydı; Papa Leo'nun imparatorluk unvanı verme ve Büyük Karl'ın da kabul etme yetkisi yoktu. Ama bu oldu. Artık Batı'da Bizans İmparatorluğundan bağımsız bir Katolik İmparator vardı. Barbar Frank Krallığı yüceltilmiş, yeni statüsü için Papalığın desteğini almıştı” (Davies, 2006: 328).

Ancak Papalık ortaçağlar boyunca ekonomik ve siyasî olarak güçlendikçe kendisinin İmparatora değil, İmparatorun kendisine bağlı olduğunu iddia etmeye başladı. Ve Frank tacını devralan Roma-Cermen imparatorlarının pek çok defalar İtalya seferlerine çıkmasıyla sonuçlanan sürtüşmeler sürüp gitti. Büyük Karl'ın kılıç gücü ile sağladığı hükümdarlığına resmiyet kazandırmak için Papa'ya, Papa'nın da İtalya'da sürekli kendisini rahatsız eden komşuları Langobardlardan korunmak için Büyük Karl'a ihtiyacı vardı. Bu noktada çıkarlar ortaktı. Ancak bu uzun sürmedi ve sorunun temelinde ekonomik çıkarlar da önemli bir yer tutuyordu. Ortaçağlar boyunca Kiliseye pek çok toprak bağışlanmıştı. Ve Kiliseye bağışlanan topraklar vergiden muaf oldukları için bir kez bağışlandılar mı, bir daha bu topraklardan gelir elde edilememekteydi. Almanya'daki reform hareketinin ve Kilise Devleti'nden kopuşun, VIII. Henry'nin Anglikan Kilisesini kurarken Kilise mülkleri ile özel olarak ilgilenmesinin temelinde işte bu ekonomik problem yatmaktadır. Ancak yine de Roma'nın yıkılmasından sonra Ortaçağlar boyunca Kilise, eğitim, bürokrasi, bilim ve felsefe alanlarında Avrupa'nın itici gücü oldu. Denilebilir ki, Rönesans'ın temelinde Kilise rönesansı ve aydınlanması da pay sahibidir.

Feodalite Kiliseyi derinden etkilemiştir. Kilisenin merkezî otoritesini büyük ölçüde zayıflatmıştır. Yerel güçlere büyük iktidar kazandırmış ve ruhban sınıfını onların merhametine muhtaç hale getirmiştir. Küçük feodal birimler küçük rütbeli ruhban sınıfı üyelerini yönlendirmişlerdir. “Piskoposlar cübbeli baronlara dönüşme

tehlikesi içindeydiler; Krallar yüksek rütbeli Papazları kendilerine hizmet etmesi gereken resmi görevliler olarak görüyorlardı; ve efendiler [Kilise] af kağıtlarını en fazla fiyat verene satıyorlardı.” (Tout, 1921: 218). Papalık da bunun dışında kalmamıştır. Kaynakları sınırlı olan Papalar Romalı soyluların, İtalyan prenslerin ve sonraki aşamada canlanan imparatorların kuklaları durumuna gelmişlerdir.

“Burgonya’da yer alan Cluny’deki Benedikt¹³ manastırı sayesinde Batı manastırcılığı kendini değişen koşullara uyarlayabilmiştir. Yalıtılmış manastırlar ve inziva yerleri akınlara ve yerel baronlara karşı özellikle korumasızdı. Konumlarını kuvvetlendirmek için ortaklaşa bir çabaya ihtiyaçları olduğunu fazlasıyla hissediyorlardı. 910 yılında Auvergne Kontu Sofu Guillaume tarafından kurulan Cluny tarikatı bu ihtiyaca yanıt veren reformların kaynağı oldu. Cluny tarikatı mensupları, insanlık dışı uzunluktaki ibadet ve ayinler içeren Benedikt kurallarını değiştirdiler. Daha önemlisi, manastır baş rahiplerini kurdukları veya birlikte çalıştıkları bütün kardeş kurumların üstünde söz sahibi bir konuma getirdiler. Gerçekte ilk manastır tarikatını oluşturan onlar oldu. Demir disiplinleri ve yerel kaygılardan bağımsızlıkları, onları Kilise siyasetinde önemli bir ses haline getirdi. Öncelikle reformlarına Papanın desteğini sağlayarak Papalığın üstünlüğünün sarsılmaz destekçisi oldular. 910-1157 yılları arasında Cluny tarikatının uzun ömür sürmüş olan yedi baş rahibi (Berno, Odo, Aymard, Majolus, Odilo, St Hughes ve Saygın Pierre) İspanya’dan Polonya’ya kadar uzanan üç yüz on dört manastırdan oluşan bir ağ kurdular. “Papalık monarşisi”nin önde gelen kurucusu II. Urbanus’un da Cluny mensubu olması hiç de tesadüf değildi” (Davies, 2006: 345).

Katolik Kilisesinin yapılanmasında önemli bir öge işte bu tarikatlardı. Pek çok tarikat mevcut olmasına rağmen dört ana manastır tarikatı olan Benediktler, Augustinyenler, Fransiskanlar, ve Dominiken tarikatları Katolik Kilisesi içerisinde çok önemli role sahiptiler. Her dört tarikatın da İngiltere’de mülkleri ve etkinlikleri vardı. Bu tarikatlar isimlerini kurucuları olan Aziz Benedictus, Aziz Augustinus, Aziz Franciscus, ve Aziz Dominicus’tan almaktadırlar. Özellikle Norman fethinden sonra pek çok din adamı İngiltere’ye akın etti ve daha önce Roma’dan ayrı, özerk bir yapılanma içerisinde olan Anglosakson Kilisesinin yapılanmasını değiştirerek Fransa’daki gibi Kilise Devleti’ne bağlı bir Kilise organizasyonu yarattılar (Poole, 1958: c.2, 400-410).

¹³ Benedikt tarikatı

Dahası, Kilise kendi hukukuna da sahipti. Papalık fermanları ile Kilise mensuplarının yalnızca Kilise tarafından yargılanması ve cezalandırılması söz konusuydu. Bunun yanı sıra Papaların kralları aforoz etme yetkisi ve enkizisyon mahkemesinin sıradan halkı yargılama yetkisi vardı. Ayrıca Kilise, kendi piskoposlarını hangi ülkede olursa olsun, kendisi seçmekteydi. Bunun bir istisnasını yaratmak isteyen Kral Yurtsuz John, Canterbury Başpiskoposunun seçiminde kendi adayını seçtirmek istedi. Aslında sorun daha da karmaşıktı. Geleneksel olarak İngiltere'deki en yüksek dinsel makam olan Canterbury Başpiskoposu Kilise tarafından seçilir, kral tarafından atanır ve Papa tarafından onaylanırdı. Ancak İngiltere kilisesindekiler kendi adaylarını kralın onayı olmadan Roma'ya gönderdiler. Kral Yurtsuz John da bunun üzerine kendi adayını Roma'ya gönderdi. Ancak Papa III. Innocentius üçüncü bir kişi olan Stephan Langton'u kendi adayı olarak atadı. Bunun üzerine Kral Yurtsuz John Stephan Langton'ı sürgüne gönderdi. Devam eden çekişmede Papa İngiltere'deki tüm dinsel törenleri askıya aldığı bildirdi. Sürtüşme daha da büyüdü ve Kral John bazı Papalık mülklerine el koydu. Bunun üzerine Papa III. Innocentius John'u aforoz etti ve Fransız Kralı Philippe Auguste'ü İngiltere'yi işgale teşvik etti. Kral geri adım attı. Magna Carta imzalandığında ilk maddesinin bu çekişmeye itâfen olması, şaşırtıcı değildir.

1.7.2 Vassaller/Şövalyeler

Feodal yapıyı oluşturan belki de en önmeli grup olan vassaller aynı zamanda kendi üstlerindeki efendileri ve çoğunlukla da altlarında bulunan vassalleri ile son derece karmaşık bir ilişkiler ağı içerisindedirler. İşte bu ilişkiler ve bağ feodal yapıyı oluşturan temel etmenlerden birisidir. Özellikle Frank İmparatorluğu Verdun anlaşması ile üçe ayrıldıktan sonra zamanla kralların merkezî yetkeleri vassalleri lehine daralarak güçlenmelerine neden olmuştur. İngiltere, Fransa ve Almanya bu konuda kendi yollarını izlemiştir. Fransa'da krallar vassallerini sınırlama eğilimindeyken, Almanya'da hem üste doğru krallarını, hem de alta doğru vassallerini sınırlandırmayı başararak Vestfalya (Westphalia) Anlaşmasına¹⁴

¹⁴ 1648'de imzalanan Vestfalya (Westphalia) Barışı gerek Avrupa'daki siyasî dengeler gerekse diplomasi tarihi ve uluslar arası ilişkiler açısından bir dönüm noktası olmuştur.

gelindiğinde, egemen devlet statüsüne erişmeyi başarmışlardı. İngiltere’de ise durum daha farklıydı. Gerek Yüzyıl savaşı gerekse Gül Savaşları boyunca Baronlar krallarının yetkilerini yavaş yavaş sınırlandırabilecek güce eriştiler. Öyle ki Kral John 1215’de Magna Carta’yı imzalamak zorunda kaldı. Bu bağlamda denilebilir ki, feodalite, İngiltere’de de bütün batıda olduğu gibi demokrasi ve hukukun gelişiminde dolaylı olarak büyük rol oynamıştır. Vassaller sürekli olarak üstlerinin yetkilerini sınırlandırmak ve yasal sınırlar çerçevesinde tutmak istemişlerdir. Bunun yanında kral da vassallerine karşı zaman içerisinde Burjuva sınıfını desteklemiştir.¹⁵ Elbette öncelikle vassalleri yaratan ortam unutulmamalıdır. Gerek Geç Merovenj döneminden itibaren içine girilen iç çekişme döneminde kıta Avrupa’sındaki askerî ihtiyaçlar, gerekse İskandinav ve Macar akınları askerî soylusu bir sınıfı zorunlu kılmıştır. Meslek olarak asker olan ve bunu kalıtsal hale dönüştürerek nesiller boyu sürdüren ailelerin oluşumu Japonya’daki *Samuray* sınıfı ve Batı Avrupa’nın kendilerine has feodalitelerinin ayrılmaz birer parçasını oluşturdu. Roma ya da Çin’deki gibi köylüler de askere alınıyordu. Ancak savaşmak ve şiddet belli bir sınıfa özgü olmalı görüşü daha hâkimdi (Norman, 1971: 141-150).

Batı ülkelerindeki bu kargaşa feodaliteyi doğurdu. Nedenlerle sonuçları ayırt etmek kolay değil, fakat siyasal otoritenin parçalanması ve yerel birimlerin savunmasızlığı bir dizi siyasal, hukukî, toplumsal, ekonomik ve askerî gelişimde etkili oldu ve bunlar bir arada daha sonra kuramcılarının “feodal rejim” adını verdikleri biçimi oluşturdu. Gerçekte feodalite tek biçimli bir sistem değildir; birçok tanım ve farklılık sorunu vardır. “Konunun en etkili modern özetlerinden birine *Qu’est-ce que la feodalité*¹⁶? Adını vermek zorunlu olmuştur:

Feodalite, teknik anlamıyla... birtakım hür insanlara (senyörler/efendiler) karşı öteki hür insanların (Adamlar/Vassaller) [...] itaat ve hizmet düzenlenmeleri ve

¹⁵ Ancak Burjuva sınıfının siyasal olarak etkili olacak kadar güçlenmesi daha sonraları gerçekleşmiştir. Tudor hanedanından itibaren daha güçlü bir kentli sınıf görülmekteyse de, Plantagenêt dönemi için çok etkin oldukları söylenemez.

¹⁶ *Qu’est-ce que la feodalité* daha sonradan pek çok tarihçiye de ilham verecek olan François-Louis Ganshof’un ünlü eseridir. (F.L. Ganshof, *Qu’est-ce que la Feodalité?* 2. baskı, Éditions de la Baconnière, Neuchatel, 1947)

zorunluluklarını... ve senyörün vassaline karşı koruma ve himaye zorunluluklarını yaratan kurumlar toplamı olarak görülebilir” (Holt, 1961: 337).

“Anahtar öğeler zırhlı süvari, vassallik, *fief* verme, bağışıklık, özel kaleler ve şövalyeliktir. Büyük at zırhları ve zırhlı şövalyeleri taşıyacak büyüklükte atlar gerektiren ağır süvarilik Batı’ya İran ve Bizans’tan gelmiştir. Karl Martel yalnız bu tür süvari kullanımını başlatmakla değil, onları beslemek için geniş Kilise topraklarına el koymakla da tanınır. Bu nedenle ona “Avrupa feodalitesinin kurucusu” denilmiştir” (Claster, 1982: 52). Üzengi aynı dönemlerde icat edilmiştir. Atın sırtında daha sıkı durulmasına ve at ile sürücüsünün hızından yararlanarak mızrağın daha etkili kullanılmasına yardım ederek, üzengi hafif, hareketli süvari hücumlarının ağır saldırı yöntemi haline getirmiştir. Dolayısıyla ana sorun yeterli büyüklükte bir şövalye sınıfını hem hizmetin ve eğitimin gerektirdiği psikolojik talepleri hem de atlarının, donanımlarının ve maiyetlerinin oldukça fazla olan masraflarını sürekli olarak karşılayacak toplumsal yapılanmayı sağlamaktır. Şövalye sınıfının (*cabalarii, chevaliers, Ritter, szlachta*) beslenmesini, toprak mülkiyetiyle süvari geleneğinin el ele gittiği bir yapılanmada sağlamak, feodal toplumun merkezî mantığını oluşturur.

Vassallik Romalıların son dönem *commendatio* uygulamasından gelişmiş uygulamada bir hami himayesine girenin ellerini sıkıca kavrayarak onu korumasına aldığı ilân eder. Karolenjler zamanında senyör vassallerine, yani kendisine tabi olanlara, sadakat yeminiyle ve bir öpücükle mühürlenmiş saygı ketiyle bağlanmaya başlamıştı. İki adam kucaklaşır, vassal diz çöker ve yeni statüsünün simgesi (bir bayrak, mızrak, anlaşma belgesi, bir kese toprak) ile kuşanırdı. Bundan sonra bu ikisi yaşam boyu sürecek karşılıklı görev ve sorumluluklarla birbirlerine bağlanırlardı. Vassal hizmet, senyör koruma ve kollama yemini ederdi:

“Berars de Monsdidier devant Karle est venuz;
A ses plez s’agenouille, s’est ses hom devenuz;
L’ampereres le baise, si l’a releve suz;
Par une blanche anisagne, li est ses fiez renduz.”

(“Montdidierli Berard Büyük Karl’ın önüne geldi, diz çöktü ve onun adamı oldu. İmparator onu öptü ve onu ayağa kaldırdı ve ona sözünün nişanesi olarak beyaz bayrak verdi.”)

Feodalite adının türediği *feodum, feudum* veya *fief* eski *beneficium*, yani bir efendinin gelecekte talep edeceği belirsiz hizmetleri karşılığında bir arazi parçasını armağan olarak vermesi uygulamasından gelir. Karolenjler zamanında böyle toprak bağışları askerî hizmet karşılığı ödenen “ücret” anlamına gelmeye başlamıştı.

Zamanla feodal ödeme tarifesi gelişti ve genişletildi. Aslında şövalye hizmeti verilen bir arazi karşılığında kaç şövalye hazırlanacağına bağlı olarak hesaplanıyordu. Ama şato bekçiliği ve refakat görevleri, efendinin sarayındaki adli hizmet, lordun meclisindeki (*consilium*) danışmanlık ve çeşitli *auxilium*, yani ‘yardım’ görevleri de buna eklendi. Efendiler yardımı, bir yılın gelirine ek olarak lordun fidyesi, en büyük oğlun atanma töreni, en büyük kızın çeyizi veya haçlı seferi olarak da ödenebilen “dört aynı yardım”da dahil olmak üzere malî “bağış” olarak da yorumlama eğiliminde oldular. Ayrıca *custodia* (malikâne muhafızlığı), *gite* (barındırma), *marriage* (evlenme izni) ve *retrait* (sözleşmeyi ödeyip satın alma) haklarının karşılığını da istediler. Fakat görevlerinin yerine getirilmesi karşılığında vassal veya kiracı, hem toprağın gelirini alıyor, hem de bütün üstünde yaşayanları yargılama hakkı elde ediyordu. Görevini yerine getirmeme durumunda toprak ve geliri sahibine iade ediliyordu. *Fief* ilke olarak bölünemez ve devredilemezdi. Sözleşme iki taraftan birinin ölümü halinde (Almanca’da *Mannfall* [vassalin ölümü] veya *Herrenfall* [Senyörün ölümü] kendiliğinden geçersiz oluyordu. Uygulamada vassaller akrabalarının haklarını devralmaları ve toprağı bölmek veya devredebilmek hakkını elde edebilmek için ellerinden geleni yaptılar. Efendiler de kendi adlarına kadınların, küçüklerin veya kısıtlıların hakkı devralışını denetlemeye çalıştılar. Özel terimler ve tuhaf kalıplar ortaya çıktı. Paris piskoposunun en büyük vassali, kutsanması sırasında piskoposu omuzlarında taşımak zorundaydı. Kent’teki belirli *fief*ler, *Manş’ı* geçerken kiracıların “gemide kralın başını tutmak” koşuluyla verilmişti. Malî geliri artırmak için başvuru yollar inanılmazdı. Portekiz Kralı Ferrand, Fransa Kralı ile 1212’de Flandre *fiefi* için anlaşırken, mirasçısı olan kızını evlendirme iznini alabilmek için elli bin lira “bağış”ta bulunmak zorunda kalmıştı (Davies, 2006: 340-342).

Ancak *vasallerin lordlarına* karşı görevlerini yerine getirmek üzere ettikleri yemine ek olarak bir başka yemin daha beklenmekteydi. İngiltere’de ve Avrupa’da özellikle geç ortaçağlarda vasaller efendileri ile gerektiğinde savaşmaktan çekinmeyecek kadar güçlenmişlerdi. İşte bu nedendir ki IV. Henry’nin 15. yüzyıl gibi geç bir tarihte dahi olsa daha önce kendisine isyan ederek sürgün edilen ve İrlanda’dan dönmesine izin verilen vasaline aşağıdaki yemini ettirme gereğini gördüğü anlaşılıyor.

I, Richard duc of Yorke, confesse and knowe that I am and owghte to be humble subgiet and trewe liegeman unto you my souveraine lorde king Henry the anga , and owghte anga re to bere you feithe and trouthe as to my souveraine and liege lorde and so shall doo unto the daies of my lyves ende.... and I shall never here after take upon me to gader any riottys or make any assemble of your people withoute your commaundement or lycence or my leful defence, in the

interpretacion of whiche my lawful defence and declaracion therof I shall reporte me at all tyme unto your highenesse and, yif the caas require, unto my peres. (Aktaran: Radulescu, 2003 : 410)

Ben, York Dükü Richard, egemen kralım altıncı Henry'nin mütevazı bir tebası ve gerçek bir vassali olduğumu ve olmam gerektiğini, ve bundan ötürü egemenime ve efendime olduğu gibi sana hep sadık ve doğru olmalıyım gerekir, ve ömrümün son gününe kadar da böyle yapacağım...vu bundan sonra birdaha aslasenin emrin ya da iznin olmaksızın, veyahut kanuni savunmam için olmadıkça hiçbir isyan başlatmayacak ve tebaanı toplamayacağım, ve buradaki deklarasyonda olduğu üzere her zaman majestelerine ve eğer durum gerektirirse denklerime¹⁷ hesap vereceğim.

Benzeri bir yeminin Tokugawa Ieyasu tarafından Sekigahara savaşı sonrasında kaybeden tarafa da ettirildiğini görmekteyiz. Ancak buradaki fark eşitler arasında yenik tarafa yenen tarafın değil, üstün asta böyle bir yemini dayatmasıdır.

İngiltere'nin durumunda *Vassallerle Lordları* arasındaki ilişki Plantagenêt döneminde son derece karmaşık bir hal almıştır. Çünkü İngiltere Kralının kendisi dahi Fransa'daki *fief*leri dolayısıyla aynı zamanda Fransa Kralının vassaliydi. Ancak durum Yüzyıl savaşına neden olan veraset sorunu ile daha da karmaşıklaştı. İngiltere Kralları uzun süre Fransız tahtında hak iddia ettiler ve yavaş yavaş Fransa'daki topraklarını kaybettiler. Ancak yine de Norman fetihi sonrası İngiltere'de son derece iyi işleyen bir merkezî monarşi mevcuttu. Bu merkezî güç her ne kadar Almanya'daki gibi siyasal parçalanmaya neden olacak şekilde azalmadıysa da Baronların da söz sahibi olarak kendi lehlerine egemenliğe ortak olmaları ile sonuçlandı. İşte bu noktada İngiltere Japonya'dan da ayrılmaktadır. Çünkü İngiltere'de modern Parlamento'nun da çok öncesine dayanan danışma geleneği kurumsallaşarak, bir çeşit baronlar meclisinin değişik adlarla (*Privy Council, Parliament* vs.) toplanmasını sağlarken, Japonya'da ülkenin genelinin egemenliği için bu tarzda bir meclis benzeri yapı yerine ilk

¹⁷ Orijinal metinde de *pere* olarak geçen *peer* soylulua arasında eşit statüde olanları belirtmek için kullanılır. İleride Manga Carta'da da görüleceği üzere İngiltere'de de feodal toplumiçerisindeki hiyerarşi çok önemliydi ve bir soylu ya üstleri ya da eşitleri/denkleri (*peers*) tarafından yargılanabilirdi. Bu zamanla eşitleri/denkleri tarafından yargılanmaya dönüştürülerek Kral'ın adamları üzerindeki yargı yetkisinin sınırlanmasıyla sonuçlanmıştır.

dönemlerde İmparatorun, Tokugawa'larda ise *Shogun*un mutlak hâkimiyeti söz konusudur. Bu konuda anga Carta'nın bazı maddelerine kısaca bir göz atmak yararlı olacaktır.

Buna ek olarak İngiltere'de kral, Japonya'daki İmparator'dan farklı olarak, her ne kadar zaman zaman güç kullanılarak değiştirilebilse de her iki ülkede de görülen soya dayalı asalete verilen önem göz ardı edilemez.

1.7.3 Kentliler Ve Ticaret

Bir başka önemli gelişme ise, Plantagenêt hükümdarlarının iradeleri ile yaptıkları bir şey olmasa da, veba salgınlarıdır. Salgınların kesin rakamlarla saptanamasa da, İngiltere nüfusunun yaklaşık üçte birini öldürdüğü sanılmaktadır, ve bunların da büyük bölümü iş gücünü oluşturan çiftçiler ve zanaatkârlardır. Feodal sistemde köylüler topraklarda kiracı gibi çalışmakta ve elde ettikleri ürünün bir kısmını *lord*larına vermek zorundaydılar. Bunun yanında yıllık belirli bir süre *lord*un emrinde değişik işlerde de çalışıp lordun topraklarını da ortaklaşa işlemek zorundaydılar. Ücretli işçilik söz konusu değildi. Nitekim para ekonomisinin ortadan kalkması ve zenginliğin kaynağının toprak olması feodal sistemin ortaya çıkmasında ön şartlardan birisi gibi gözükmemektedir. "Oldukça sınırlı bir para dolaşımı vardı, o kadar sınırlı ki aslında zenginlik temel olarak toprak olarak var olmaktadır. Marc Bloch daha da ileri giderek para kıtlığının feodalite için bir önkoşul olduğunu söylemektedir, para yeniden geniş ölçüde dolaşıma çıkıp yöneticiler hizmetlere karşılık nakit ödeme yapmaya başladığında feodalitenin çağı sona ermeye başlar. Ancak bu arada hizmetleri toprak olarak ödemek hala gereklidir" (Hollister, 1963: 2). Ancak veba salgınları sonucu azalan köylü nüfusu iş gücünü son derece değerli kıldı ve köylüler daha önce istisna olan ücret almayı daha sık başvurulan bir yöntem haline getirmekle kalmayıp, kazandıkları parayla özgürlüklerini de satın alarak kent burjuvazisiyle birlikte orta sınıfı oluşturmaya başladılar. Elbette bu aşamada toplumun genelinden bahsedemeyiz; köylü ve kentli sınıfın ancak bir bölümü bu başarıyı

göstermekteyse de, orta sınıfın egemenliğinin kökleri bu döneme dayanmaktadır denilebilir.

İşte tüm bu gelişmeler sonucudur ki İngiltere Plantagenêt döneminde askerî soylu bir sınıfın yönettiği toprak ekonomisine dayalı bir toplum olmaktan derece derece sıyrılmış yavaş da olsa sürekli bir ivme ile para ekonomisi ve merkezî monarşiye geçmiştir. Parlamento olarak sayabileceğimiz kurumun etkin hale gelmeye başlamasının geç Plantagenêt dönemine rastlamasına şaşırılmamak gerekir. Feodal güçlerin dayatmasıyla da imzalanırsa da Magna Carta daha sonra da uzun süre geçerliliğini yitirmemiş ve gerek parlamento gerekse hukuk konusundaki gelişmelere kaynak oluşturmuştur. Gelişen ticaret toprağa bağlı ekonomik gücü giderek paraya bağlı hale getirmiş ve kraliyet geleneksel iktidar ortağı ve rakibi aristokrasiye bir denge unsuru olacak olan burjuvazinin bu dönemin sonlarına doğru önemini kavramıştır. Tüm bu gelişmeler sonucudur ki, İngiltere’de feodalite geç Plantagenêt döneminde kaçınılmaz olarak inişe geçmiş ve Tudor’lar döneminde artık siyasî olarak merkezî devlet için bir tehdit olmaktan çıkmıştır.

Hukuk uyuşmazlıklarının çok fazla olması şaşırtıcı değildir. İlk dönemlerde bütün egemen bölgelerin feodal uyuşmazlıklar için ayrı “feodal hukuk normları (*Lehnrecht*)” ve ayrı “mahkeme sistemleri (*Lehnsgericht*)” yaratmaları olağandı (. Prens geleneksel olarak mahkeme başkanıydı ve en büyük vassali tahakkuk işlevini yürütüyordu. Feodalitenin, *fief*ler kalıtımsal hale geldiğinde ve vassallikle uyumlu bir bütünlük oluşturduğunda ortaya çıktığı genellikle kabul edilmektedir. Feodalite "vassalin konumuyla feodal sistemi oluşturan *fief* tasarrufu arasındaki ayrılmaz birliktir." Ama son haliyle vassallik ve *fief* verme bağdaşmaz olmuştur. Vassaller, şövalye ailesinden gelen kişiler olarak senyörlerinin çıkarlarını korumaya yemin etmişlerdi. *Fief* sahibi olarak da kendi çıkarlarını kollamak durumundaydılar. Feodal toplumun karakteristik özelliği olan gelişmeler, ihanetler buradan ortaya çıkıyordu.

Feodal toplum, krallıktaki en üst mertebeden kişiyle en alttakini birbirine bağlayan yoğun bir sözleşme ilişkileri şebekesi halindedir. En yüksek düzeyde *fief* temlik etmek, hükümdarla onun "başta gelen kiracıları", yani krallığın önemli

eyaletlerini ellerinde tutan baronlar arasındaki sözleşme anlamındadır. Ama başta gelen kiracılar da daha aşağıdakilere *fief* verme haklarını kullanırlar ve böylece en alt statüye kadar inilir. "Üst"lerine göre vassal konumunda bulunan birçok kişi "alt"larına göre efendi konumundadır. İlk dönemlerden bugüne kalanları fazla olmasa da, feodal sözleşmeler gelecek kuşaklar için *carta* ve senetlere kaydedilmiştir.

"[...] Teslis adına... Amin. Ben, Louis, Tanrı'nın inayetiyle Fransa Kralı, bu andan itibaren burada mevcut olan ve gelecekteki herkese, Champagne Kontu Henri'nin bizim huzurumuzda Savigny fiefini Beauvais piskoposu Bartholomé ve ardıllarına temlik ettiğini bildiririm. Ve bu fief için söz konusu piskopos bir şövalye ve Kont Henri için adalet ve hizmet yardımı için söz vermiştir... ve gelecek piskoposların da aynı biçimde davranacağını kabul etmiştir. Mantes'da, Fani Dünya'nın 1167 yılında düzenlendi... ve katip Hughes tarafından verildi".¹⁸ Yerel düzeyde prens ve baron *fief*leri manoryal malikâneler olarak düzenlenmişlerdi. Bu durumda *manoir* senyörü (malikâne efendisi) her serf ailesine *réserve*'inde (*domaine*, senyörün hesabına işlenen tarlalar) ücretsiz hizmet etmesi karşılığında bir toprak parçası veriyordu. Serflik özgürler ile özgür olmayanlar arasında bir ticaret olduğu için, *fief* anlaşmasının birçok ögesinden yoksundu. Fakat toprak karşılığında hizmet, sadakat karşılığında himaye alışverişini düzenleyen bir sözleşme olduğundan, benzer ilkelere dayanıyordu. Serflik sıradan kölelikle karıştırılmamalıdır. Bu sözleşme ilişkisi şebekesiyle feodal toplum aşırı hiyerarşik bir yapı haline gelmiştir. 843 yılındaki Verdun Antlaşması¹⁹ "herkesin bir efendisi olmalı" ilkesini dile getirmiştir. En azından

¹⁸ N. Brussel, *L'usage Général des fiefs en France*(1727), i.3; J.H. Robinson, *Readings in European History*, Boston, 1904, i.178'de alıntı

¹⁹ Verdun Antlaşması pek çok yönden Kralın otoritesini derebeyler lehine sınırlandırması bakımından Magna Carta'ya benzer ancak çok daha erken bir tarihte imzalanmıştır ve *vassallerin fief*leri üzerindeki yetkisini artırarak feodalitenin daha da güçlenmesine olanak sağlamıştır. Aslında anlaşmanın asıl imzalanış amacı Büyük Karl'ın ölümünden sonra Karolenj (Frank) Krallığını üç parçaya bölmektir. Ancak bunun yanında *vassaller* de anlaşmanın bazı şartlarından yararlanarak yeni haklar elde ettiler. Ayrıca bu anlaşma ile İmparatorluğun bir daha birleşmemek üzere parçalanması da kesinleşti. Her ne kadar Strazburg Yeminleri olarak bilinen *Sacramenta Argentariae*'de Doğu ve Batı Frank kralları bir daha birbirleri ile savaşmayacaklarına yemin de etseler, Orta Frank Krallığını oluşturan Alçak Ülkeler (Hollanda, Belçika, Lüksemburg), Alzas

kuramsal olarak mutlak bağımsızlık sahibi olabilecekler, yalnızca Papa ile İmparatorun kendisiydi ve onlar da Tanrı'nın vassalleriydiler. Bu durumu tanımlama çabaları sonucunda "feodal merdiven" veya "feodal piramit" gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Bir kontluğun efendisi neşeyle adamların adamlarının adamlarının oluşturdukları tabakanın tepesinde otururken, en aşağıda serfler yer almaktadırlar. Bu tür modeller yapay simetri ve netlikleriyle yanıltıcıdır. Gerçekte feodal toplum çelişkili bağımlılıklar ve sadakatler üzerine kuruludur; bağımsızlıklar ve ayrıcalıklarla, bir zamanlar acık seçik olan hizmet koşullarının kuşaklar boyu süren ayrıcalık, hak çatışmaları ve unutulmuş zorunluluk mücadeleleriyle geçirdiği değişimlerle karmaşık bir yapıdır. Hiyerarşik olduğu doğrudur, fakat düzenli ve kurallı değildir. *Allodium*, "özgür toprak mülkiyeti"nin yaşaması da eşitsiz bir gelişim göstermiştir. Gelecekte İsviçre olacak olanı gibi bazı bölgelerde özgür topraklar yaygındır; Kuzey Fransa gibi bazı bölgelerde görünürde ortadan kalkmıştır. Çoğunlukla feodal ve özgür topraklarla, toprakları kısmen *fief*, kısmen özel mülk olan aileler girift biçimde iç içe geçmişlerdir. Feodal zihniyette özgür toprak kısa süreli bir saptır. Ona bazen *feodum solis* (güneş *fiefi*) adı verilir. Psikolojik olarak bunun sonuçları çok basittir. Neredeyse herkes toplumsal düzen içindeki yeri tarafından koşullanmış biçimde hukukî veya duygusal bağımlılık baskısını hissediyordu. Bu bağlar onlara güvenlik hissi ve sorgulanamaz bir kimlik çerçevesi veriyordu. Ama aynı zamanda bireyler sömürü, baskı ve gönülsüz cehalete açık hale geliyorlardı. "Ortaçağın modern topluma göre karakteristik olan zıt tarafı bireysel özgürlüğün olmamasıydı". Yaşamları konusunda duydukları güçsüzlük hissini de ortaçağ insanların dinle bu kadar dolu olmaları ve özellikle ölümden sonraki yaşam inancının ve marazî ölüm kültlerinin bu kadar güçlü oluşu da eklenmelidir.

Immunitas, yani bağımsızlık, vergilerden veya merkezî otoriteye karşı öteki yükümlülüklerden bağışlanmayı içermektedir. İlk günlerde bu kurumdan en fazla yararlanan, Kiliseydi, fakat yavaş yavaş çeşitli biçimlerde bağımsızlıklar çok

(Alsace), Lorren (Lorraine), Provans (Provence) ve Kuzey İtalya kısa süre içerisinde Doğu ve Batı Krallıklarında yutuldu, ve günümüze kadar gelen Doğu Frank-Batı Frank, Alman-Fransız sirtüşmesinin zemini bu bölünmeyle başladı.

geniş birey, kurum ve lonca kesimlerine tanındı. Bu anlayış, yöneticilerin artık bütün sorumluluklarını yerine getiremedikleri görüşünden kaynaklandı; siyaset, yargı ve ekonomi alanlarındaki otoritelerinin parçalanmasını teşvik ettiler. Sonuçta her yerel yönetimin yalnız tek tip hukuk kuralları tarafından değil, fakat belirli manastırlara, bölgelere ve kentlere özel "serbestliklerin" tanındığı özel kurallar içeren fermanlarla da yönetildiği parçalı otorite yaygınlaştı. Parçalılık feodal yönetimin göstergesi olmuştur. Çünkü devlet, arazi devletinden çok "kişiler birliği devleti"dir.

Taş şatolar, zırhlı süvarilerle birlikte, sonunda Norman, Müslüman, Macar akınlarının yol açtığı zararı durdurmayı sağlayan etkenlerden biri olmuştur. Bir uçurum veya sahilin tepesine tünemiş girilmez ormanla çevrili surlar, yörenin halkı için sığınma yeri oluşturuyor, garnizonun kolaylıkla ulaşabileceği yöre toprakları buradan yönetiliyordu. "Şato yapımı dokuzuncu-onuncu yüzyıllarda, kral ve prenslerin otoritesi dibe vurduğunda başladı ve şatolar, akıncılar ülkeyi terk ettikten çok sonra da kral ve prenslere kafa tutmak için kullanıldı. Böylelikle özel şatolar yerel ve feodal iktidarın odağı haline geldi, merkezî devletin yeniden doğusuna sürekli bir engel oluşturdu. Yüzyıllar sonra Kardinal Richelieu gibi devlet adamları feodal soyluluğu yıkmaya çalıştığı anda, ilk işleri şatoları ortadan kaldırmak oldu" (Davies, 2007: 342-344).

"*Chevalerie*, "şövalye sınıfı" sözcüğünden türetilen şövalyelik, en dar anlamıyla her şövalyenin bağlı olduğu "onur yasası"na atıfta bulunmaktadır. Bu yasa dürüstlük, sadakat, alçak gönüllülük, mertlik, dayanıklılık gibi ahlakî değerler içermektedir. şövalyenin Kiliseyi koruması, zayıfların imdadına koşması, kadınlara saygı göstermesi, ülkesini sevmesi, lorduna itaat etmesi, kâfirlerle savaşması, doğruluğu ve adaleti yüceltmesi ve sözünün eri olması gerekmektedir"(Muzzey, 1906:49). Bu anlamıyla şövalyelik, şövalyelerle ilgili bütün gelenek ve uygulamaların, dolayısıyla unvan, tarikat, tören, soylu armaları ve terimlerinin toplamıdır. En geniş anlamıyla, şövalyelerin bütünüyle egemen oldukları ve savundukları şey, bütün olarak feodal toplumu belirleyen etiğe sahip çıkma anlamına gelir. Şövalyelik Hıristiyanlıkla birlikte "ortaçağ zihniyeti"nin dayanaklarından biridir.

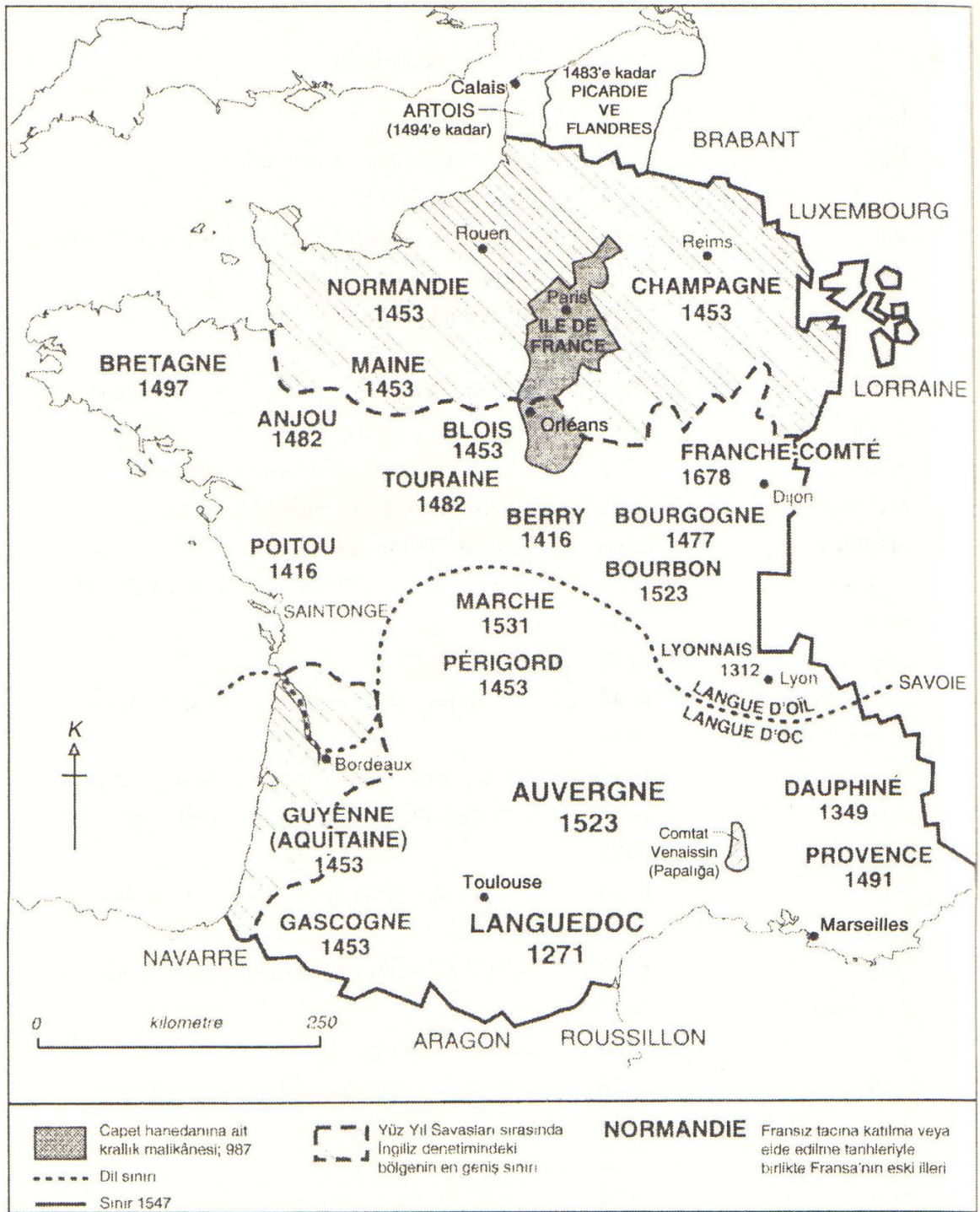
Doğum süreci içindeki feodalitenin birçok ögesi daha Geç Merovenj zamanında mevcutsa da, bunların uyumlu bir toplumsal düzen halinde bütünleşmeleri süreci çok daha ileri tarihlere kadar başlamamıştır. "Feodalitenin klasik çağı" genellikle onuncu yüzyıla on üçüncü yüzyıl ortası arası olarak kabul edilir. "Konunun önde gelen bilim adamları iki feodal çağ ayırt ederler; birincisi dokuzuncu yüzyıldan on birinci yüzyılın ortalarına kadar sürer, bu dönemde savaş efendileriyle köylüler arasındaki küçük ölçekli, kast temelinde yükselen düzenlemeler geçerlidir. "İkinci feodal çağ" on birinci yüzyılın ortalarından on üçüncü yüzyılın ortalarına uzanır ve feodal kültürün gelişimiyle kalıtsal soyluluğa tanıklık etmiştir. Özellikle şövalyelik çok yavaş gelişmiştir: On ikinci yüzyıl Rönesans'ına kadar davranış biçimleri tam olarak oluşmuş değildir" (Bloch, 2007: 377-379). Karolenj yönetiminin çöküşünden kaynaklanan feodalite, özünde Batı'ya özgü bir olgu olarak kalmıştır. "Bizans İmparatorluğu askerlere kalıtımsal toprak bağışları yapılması için hükümler getirmiştir ve Doğu Slavlarının *parest* sistemi de benzer uygulamaları içeriyor gibi görünür. Fakat Doğu'nun devlet feodalitesi (eğer böyle nitelendirilebilirse) temel bileşenlerin birçoğundan yoksundur. Orta Avrupa ülkeleri göz önüne alındığında, tarihçiler feodal kurumların kapsamı konusunda ciddi anlaşmazlıklara düşmektedirler. Marksistler feodalitenin toplumsal düzenin temelini oluşturduğunu varsayarlarken, başkaları bütün olarak buna karşı çıkarlar" (Skwarczynski, 1956: 292-310). Her şey kullanılan "feodalite" tanımına bağlıdır.

Feodalite Batı kültürüne büyük bir miras bırakmıştır. Konuşma ve terbiye kurallarını oluşturmuş, mülkiyete, yasal yönetime ve devletle bireyin ilişkilerine yönelik tutumu belirlemiştir. Sözleşme ve haklarla görevlerin dengesine verdiği önemle karşılıklı güven ve verilen sözü tutma konusunda uzun süreli bir etki yaratmıştır. Bu tutumlar askerî hizmetler ve toprak mülkiyetinin dar kapsamlarından çok daha etkili sonuçlar yarattı.

D. Serfler Ve Köylüler

Serfler olarak adlandırabileceğimiz ve Ortaçağ Avrupa'sında üretimin büyük bölümünü gerçekleştiren köylüler yüksek ortaçağlarla birlikte yarı özgür kölelere dönüşmüşlerdi. Elbette bu süreç hemen gerçekleşmedi. Roma İmparatorluğu yıkılırken arkasında hem köleler hem de özgür çiftçilerden oluşan karışık bir köylü sınıfı bıraktı. Bunlara daha sonradan gelen kavimlerin de çiftçi yerleşimcileri eklenince durum daha karmaşık bir hal aldı. Ancak zaman içinde hem kölelerin hem de özgür köylülerin serflere dönüşmesi yönünde bir gelişim izlendi. “Özgür köylüler elbette hiçbir sebep yokken özgürlüklerinden feragat etmezlerdi. Ancak Batı Roma İmparatorluğunun kavimler göçü sonucu yıkılması ve arkasından gelen kargaşa ortamı pek çok kişiyi kendisinden daha güçlü bir efendinin koruması altına girmeye itti” (Morris, 1988: 178). Ancak serfler Roma İmparatorluğundaki kölelerden farklıydılar. Her ne kadar toplumun en alt sınıfını da oluştursalar köle değildiler. Roma da bir efendinin kölelerini istediği şekilde satma hakkı varken serfler alınıp satılamazdı. Bununla birlikte, serfler tam olarak özgür de sayılmazlardı. “Efendilerinin izni olmadan ekip diktikleri ve üzerinde yaşadıkları toprakları bırakamazlardı. Ayrıca bir efendi sahip olduğu toprağı sattığında serfler toprağın yeni sahibinin serfleri olmaktadır” (Cheyney, 1962: 145).

Pek çok zaman hem yazılı belgelerde hem de gündelik kullanımda köylü kelimesi ile serf kelimesinin aynı anlamda kullanıldığını görürüz. Nitekim istisnaları olsa da Ortaçağ'da İngiltere'de de Kıta Avrupa'sında olduğu gibi “tarımsal üretimde bulunan hemen hemen bütün köylüler serf statüsündeydi”(.).

1547'ye kadar Fransız Krallık Alanının Genişlemesi (Davies, 2007: 1304)

2. JAPONYA'DA FEODALİTE

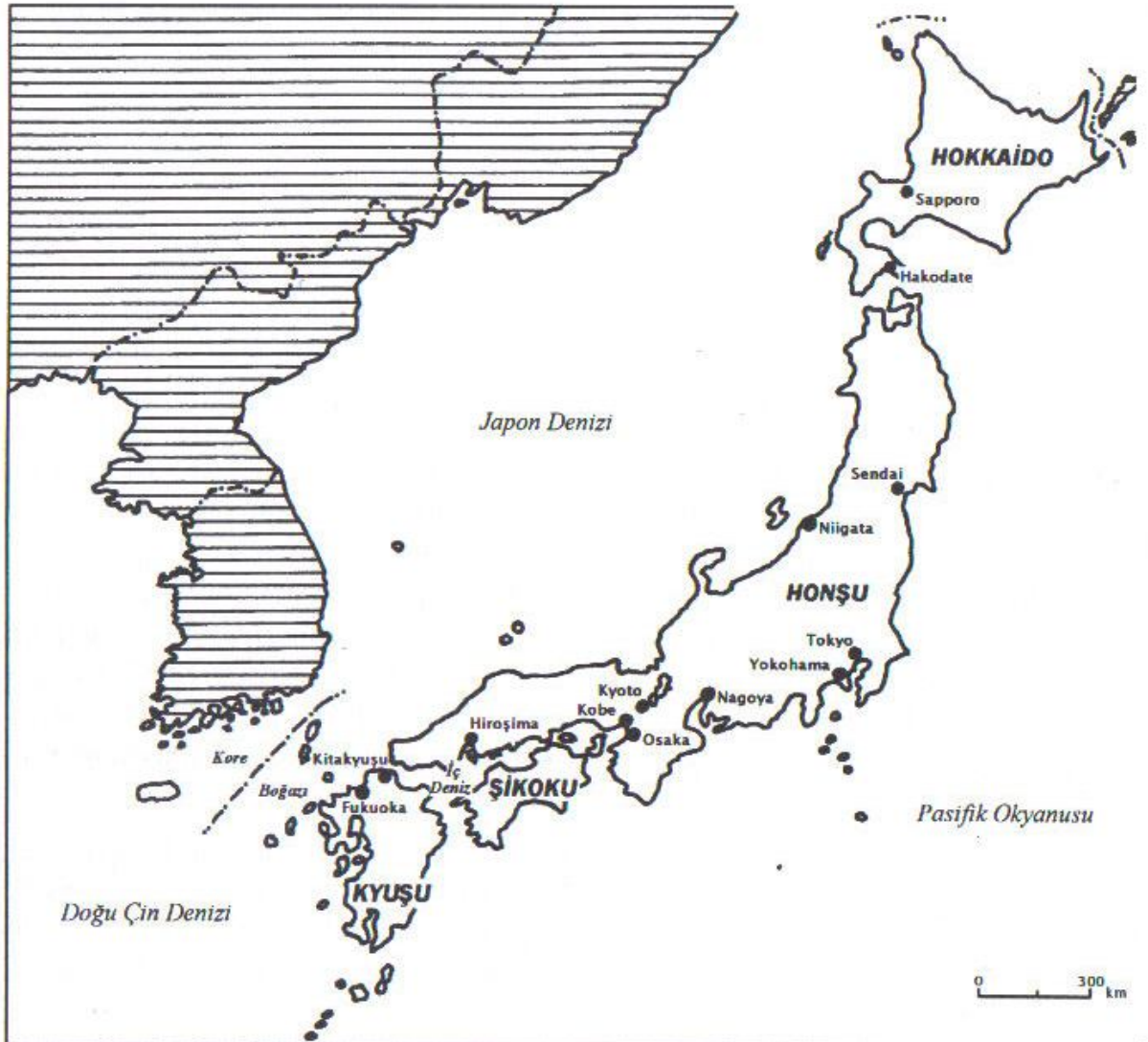
Feodaliteyi dar bir kapsamda alarak Batı Avrupa'ya özgü alan yaklaşımlar haricinde hemen her uzmanın hemfikir olduğu bir konu Batı Avrupa dışında feodalitenin tam manasıyla¹ görüldüğü bir diğer toplumun da Japonya olduğudur. Bu konuda feodalite üzerine en yetkin otoritelerden birisi olan Marc Bloch şunu belirtmektedir:

Japon tarihinin karanlık çağlarında hayal meyal görebildiğimiz, kan bağına dayalı ya da öyle olduğunu varsayan gruplardan oluşan bir toplumdur. Ardından VII. Yüzyılın sonlarına doğru, Çin etkisi altında, tıpkı Karolenjler gibi, uyrukları üzerinde bir çeşit manevi hamilik kurmaya çalışan bir devlet rejiminin kurulması geldi. Nihayet, aşağı yukarı XI. Yüzyıldan itibaren, feodal olarak adlandırma alışkanlığı edinmiş olduğumuz ve daha önceden bildiğimiz şemaya göre ortaya çıkışı ticarete görülen birtakım gerilemelere rastlamış olan dönem başladı. Dolayısıyla burada da “ feodalite” tıpkı Avrupa'da olduğu gibi, çok farklı iki toplumsal yapı tarafından öncelenmiştir. Tıpkı bizdeki gibi bu iki yapının da izlerini derinden taşımıştır. Görmüş olduğumuz gibi tam anlamıyla feodal olan yapıya Avrupa'dan daha uzak olan monarşi (çünkü burada insandan insana ulaşan zincir İmparator'a ulaşmadan kesiliyordu), hukuksal açıdan ve teorik olarak tüm iktidarın kaynağı olmayı sürdürdü; ve Japonya'da da çok eski alışkanlıklardan beslenen yönetim yetkilerinin bölünmesi, devletin parçalanmasının resmi bir sonucu olarak ortaya çıktı (Bloch, 2007: 738).

Peki, Japonya gibi, Batı Avrupa ile hele de 11. ve 12. yüzyıllarda iletişimi ve etkileşimi yok denecek kadar az bir toplumda Batı Avrupa'da görülen tarzda bir feodalitenin tohumları nasıl oldu da temel pek çok yönden benzer bir şekilde atılabildi? İşte bu bölümün tartıştığı ve yanıt bulabilmeyi umduğu temel sorunsallardan birisi budur.

¹ Burada yine, ele alınan tanımlaması doğrultusunda, feodalitenin pek çok toplumda bulunabileceğini hatırlatmak gerekir. Ancak bu çalışmada feodalite ile kastedilen yapı çalışmanın birinci bölümünde sınırları çizilerek tanımlaması yapılan ve aslen Batı Avrupa'da ortaya çıkan siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri olan yapıdır. Bu çalışmada bu şekilde bir sınırlama yapılması diğer yaklaşımların doğruluğu ya da yanlışlığından çok çalışmanın kendi içerisinde bütünlüğü ve tutarlılığını sağlamak içindir. Ayrıca kesin çizgilerle belirlenmemiş bir tanım üzerinden feodalite gibi bir kavram üzerine çalışma yapmak ister istemez çalışmada çok büyük sorunlarla karşılaşılmasına neden olacaktır.

Siyasî anlamda Feodalite siyasî otoritenin parçalanması, kamusal haklarının özel mülkiyete dönüşmesi ve askerî (en azından köken itibariyle) liderler ve onların takipçilerinden oluşan bir yönetici sınıfla tanınır. Bunların Japonya'da bazı durumlarda Batı Avrupa'dan dahi daha açık bir şekilde mevcut olduğu açıktır. Ayrıca Japon feodalitesinin başlangıç ve orta safhâlarının Avrupa'da kendisine eşdeğer olan süreçlere benzediği de açıktır (Strayer, 1971: 90-91).

Japonya ve Başlıca Adaları (Timor, 2004: 2)

2.1. FEODALİTE’NİN KLAN SİSTEMİNDEKİ KÖKENLERİ

Japonya’nın tarih öncesi dönemleri ve bu dönemin siyasî yapısı hakkında çok detaylı bilgiye sahip olunmamakla birlikte klanlardan oluşan parçalı bir yapıya sahip olduğu ve kan bağına dayalı klan yapısının beşinci yüzyıl civarlarından itibaren diğer klanları yenerek ülkeyi göreceli olarak birleştiren Yamato klanının kendilerini göksel imparator ilân etmelerinden sonra da sürdüğü bilinmektedir:

Beşinci ve altıncı yüzyıllarda tarih sahnesine çıkan Japon devleti açıkça daha erken dönemlerde Çin kayıtlarında anlatılan kabilelere bölünmüş ülkeden daha gelişmiştir. Toplum genellikle klanlara benzeyen soya dayalı “*uji*” adı verilen birimler halinde örgütlenmişti. Bu birimlerin ille de akraba olması gerekmeyen üyeleri, soydan gelen bir liderin yönetiminde yaşarlardı ve *uji* tapınağındaki ortak bir tanrıya taparlardı. *Ujiler* altında ise soya dayalı altbirimler vardı (*be* olarak adlandırılırlar). Bu alt birimler örgü, çanak çömlek ve tarım arazilerinin sürülmesi gibi belli konularda uzmanlaşmışlardı. *Ujiler* Yamato hükümdarının mutlak otoritesi altında hiyerarşik bir düzene göre gruplandırılırdı. Bazıları doğrudan Yamatoların alt birimleri olarak direk Yamatolara hizmet ederken bazıları yarı özerk yerel gruplar olarak hareket etmekteydi. (Reischauer, 1970: 14)

Ancak Yamato klanı Kojiki ve Nihongi² adlı Japonca ilk yazılı kaynaklar olarak kabul edilen yarı mitolojik yarı kronik niteliğindeki eserlerde anlaşılacağı üzere hükümdarlıklarını Güneş Tanrıçasından aldıkları yetkiye dayandırarak egemenliklerini yasallaştırmışlar böylelikle de günümüze kadar Japonya’da imparatorluk hanedanı değişmeden süregelmiştir.

Japonya’da feodalitenin ortaya çıkışını ve bunun kökenlerini anlayabilmemiz için biraz daha erken dönemlere geri dönmeliyiz. Japonya’nın tarih öncesi dönemlerine ait kayıtlar bize sınırlı bilgiler sağlamaktadır³. Japonya üzerine ilk

² *Kojiki* (古事記) Ô no Yasumaro tarafından M.S. 640 yılında İmparator Temmu’ya sunulmuştur. Yarı mitolojik yarı kronik niteliğindeki eserlerde anlaşılacağı üzere hükümdarlıklarını Güneş Tanrıçasından aldıkları yetkiye dayandırarak Yamato klanı ve İmparatorluk ailesinin egemenliğine resmiyet kazandırmaktadır. Olaylar çoğunlukla mitolojik olmakla birlikte bazı uzmanlar Japonya’nın tarih öncesi çağların göndermeler yapıyor olabileceğini ileri sürmektedir.

³ Japonya’nın tarih öncesi dönemleri ile ilgili olarak şu kaynaklar bilgilendirici olabilir: Wolfram EBERHARD, *Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzakdoğu Tarihi*. 3. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara: 1992; G.B. SAMSON, *Japan A Short Cultural History*. Appleton-Century-Crofts, Inc, New York: 1962; Ryusaku Tsunada ve diğ., *Sources of Japanese Tradition*. Cilt 1, 5. Baskı, Columbia University PRESS, New York: 1969; Keiji Imamura, *Prehistoric Japan, New perspectives on insular East Asia*. University of Hawai Press, Honolulu: 1996; Pearson, Richard J., Gina Lee Barnes, ve Karl L. Hutterer, ed. *Windows on the Japanese Past*:

kaynakları Çin yıllıklarında görmekteyiz. İlk kez Japonya üzerine Han Kitabı (漢書, pinyin: Hànsū) bahsetmektedir. Yine bir başka önemli Çin kaynağı olan Üç Krallığın Yıllıkları (三國志, pinyin: Sānguó Zhì) da Japonya'dan bahsetmektedir ve buradaki en güçlü egemen devleti Yamatai devleti (邪馬臺國: Yamataikoku) olarak bildirmektedirler⁴. Burada dikkat çeken nokta pek çok Çin kaynağında geçmesine rağmen daha sonradan Japonların da kendilerini tanımlamak için kullandıkları Yamato (大和: Büyük uyum/ barış) kelimesinin Japonya'nın tamamından çok burada egemen olan devleti daha doğrusu burada egemen olan devletlerden en güçlüsünü belirtmesidir. Yani henüz ilk zamanlarında dahi Japonya'da siyasal parçalanmışlık vardı. Çin her ne kadar çok sayıda etnik ve siyasal gruptan oluşsa da çok erken dönemlerde siyasal birliğini sağlamıştır, bunun aksine Japonya tarihinin geneline bakıldığında tıpkı Avrupa'da olduğu gibi Kamakura döneminden itibaren feodalitenin etkisi altında siyasal birliği uzunca sağlayamamıştır⁵.

Gerek Çin yıllıklarının gerekse ilk Japonca kayıtların hemfikir olduğu konu ise Japonya'yı ilk olarak Yamato klanının birleştirdiği ve bu klanın imparatorluk

Studies in Archaeology and Prehistory. Ann Arbor: Center for Japanese Studies, University of Michigan: 1986.

⁴ Ssü-ma, Kuang, 1019-1086. 三國志. *The Chronicle of the Three King doms (220-265) Chapters 69-78 from the Tzū chih t'ung chien / Kuang Ssü-ma ; tr. and annotated by Achilles Fang, ed by Glen W. Baxter. Cambridge, Mass. : Harvard Univ., 1952*

⁵ Roma İmparatorluğu sonrası kurulan ve onun Batı'daki varisliğini üstlenen Frank Krallığı yıkıldıktan sonra bu Krallığın parçaları ve uzantıları olan Batı Frank (Fransa/Galya), Doğu Frank (Almanya/Roma Cermen İmparatorluğu) ve kısa süreli Orta Frank Krallığı (Aşağı Ülkeler/Hollanda,Belçika; Alsace-Lorraine, Kuzey İtalya), ve daha Frank İmparatorluğu yıkılmadan kurulmuş Normandiya dukalığı ile onun İngiltere'de devralarak kıta Avrupa'sının siyasetine dahil olan İngiltere Krallığı gerek kendi içlerinde gerekse kendi aralarında ortaçağ boyunca yüzlerce yıl savaşmış ve mutlak monarşilerin kurulması ile ulus devletleri olarak ortaya çıkmalarına kadar feodalite ve siyasal parçalanmışlığın egemen olduğu topraklar olagelmıştirler. Elbette bu konu burada bahsedilenden çok daha derin ve ayrıntılı bir inceleme gerektirir. Westwalia, yüzyıl savaşları, Papalık, haçlı seferleri (özellikle Katarlara karşı) gibi pek çok etmen göz önüne alınmalıdır. Ve bu da başlı başına ciltlerce araştırmaya konu olabilecek bir genel başlıklar silsilesi demektir. Ancak genel hatları ile siyasal parçalanma ve yerel güçlerin yasama, yürütme, yargı, vergi toplama ve buna benzer merkezî hükümet işlevlerini ellerinde toplaması itibarı ile Japonya ile büyük temel benzerlikler gözden kaçmamaktadır.

hanedanını kurduğudur. Bununla ilgili olarak gerek *Kojiki*⁶ gerekse *Nihongi*⁷ evrenin ve dünyanın yaratılışı, tanrıların oluşumu gibi konulara değindikten sonra tanrıların “torununun” Japonya’ya ya da metinlerde geçtiği üzere “sazlık ülkenin orta topraklarına” egemen olmasına değinilmektedir. İlk olarak *Kojiki* versiyonuna bir göz atacak olursak:

Bunun üzerine Amaterasu Ohomikami ve Takagi no kami emir verdiler ve tahtın varisi olan Prens Masakatsu-akatsu-kachihayahi Ame no Oshihomimi no mikoto'ya dediler ki: 'Söylendiğine göre, sazlık ülkenin orta topraklarına şimdi tamamen boyun eğdirilmiş. O halde sana verilen görev doğrultusunda aşağıya in ve egemen ol!' O zaman söz konusu tahtın varisi olan Prens Masakatsu-akatsu-kachihayahi Ame no Oshihomimi no mikoto yanıt verdi ve dedi ki: 'Ben inişe hazırlanırken, bir oğul[um] doğdu. Adı Amenikishi Kuninikishi Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto'dur. Bu oğlu göndermek lazım aslında.' Takagi no kami'nin kızı Yorozuhata Toyo'akizushi-hime no mikoto' dan iki oğlu doğmuştu: Ame no Ho'akari no mikoto ve ardından Hikoho no Ninigi no mikoto. Anılan sözler üzerine, Hikoho no Ninigi no mikoto'ya emredildi: 'Sana bir görev veriyoruz: Zengin sazlık bölgelerinin taze başaklarının bu ülkesi, senin hükmedecek olduğun ülkedir. Bu yüzden emre itaat et ve gökten aşağıya in!' [...]

Böylece kendisine beş meslek grubunun başkanlarını tevdi ettiler. Ame no Koyane no mikoto, Futodama no mikoto, Ame no Uzume no mikoto, Ishikoridome no mikoto, Tamanoya no mikoto. Ve gökten inmelerini sağladılar. O zaman kendisine [Amaterasu Ohomikama] yasaka eğri mücevherleri ve [kayalık evden] çıkartılması sırasında kullanılan aynayı ve kusanagi kılıcını verdi. Ayrıca yanına Tokoyo no Omohikane no kami'yi, Tachikarawo no kami'yi ve Ame no twatowake no kami'yi verdi ve dedi ki: 'Bu aynayı benim tama'm⁸ olarak al ve benim kendime saygı duyuyormuş gibi saygı duy ona! Bunun dışında Omohikane no kami bu konuya baksın ve böylece hizmet görsün.' işte bu iki tanrıya [ayna ve Omohikane no kami] İsuza Tapınağında saygı gösteriliyor. Bir de Toyuke no kami var. Kendisi Watarai'nin en dış tapınağında saygı gören tanrıdır. [...]

Bu durumda Ame no Koyane no mikoto, Nakatomi no Muraji 'lerin atasıdır. Futodama no mikoto ise, İmube no Obito 'ların atasıdır. Ame no Uzume no mikoto, Sarume no Kimi'lerin atasıdır. İshikoridome no mikoto, Kagamitsukuri no Muraji'lerin atasıdır. Tamanoya no mikoto, Tamanoya no Muraji 'lerin atasıdır.

Sonra Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto'ya emir verdiler ve o da göksel kayalık makamını terk etti, göğün sekiz kat yayılan bulutlarını dağıttı ve devasa bir yol açmayla yolunu açtı. Göğün asma köprüsünde ayağa kalktı [...?] ve Tsukushi'deki Himuka'da yer alan Takachiho'nun Kujifuru Zirvesine indi. Orada Ame no Oshihi no mikoto ve Amatsukume no mikoto, sırtlarında göksel taş sadakları, kalçalarında tokmakbaşı kılıçlar olmak üzere bekliyordular. Göksel *haji* yayları ve göksel *makako* okları vardı ellerinde.

⁶ 古事記 (M.S. 620)

⁷ 日本紀 ayrıca *Nihonshoki*/日本書紀 olarak da bilinir. (Derlenmesi M.S 720)

⁸ Tama: Ruh

[Yürüyüş kolunun] başına geçtiler ve hizmet ettiler. İşte bu Ame no Oshih no mikoto, *Ohotomo no Muraji 'lerin atasidir*. Amatsukume no mikoto ise, *Kume no Atahe 'lerin atasıdır*. Sonra dedi ki: 'Bu yer, Kara ülkesinin⁹ karşısına denk geliyor. Araştırarak içinden geçilip Kasasa Bumuna yüründüğünde, sabah güneşinin tam olarak isabet ettiği ve akşam güneşinin üstünde ışıldadığı bir ülke olduğu görülür. Bu mükemmel bir yer.' Ve böylece sarayın sütunları kayaların en derindeki köklerine sağlamca kuruldu ve çatı kirişleri yüksek gök ülkesine ulaşacak kadar yükseğe yerleştirildi ve [o] orada ikamet etti (Naumann, 2004: 225-226).

Burada metni okuyan kişi için ilk dikkat çekici olay mitolojik bir öykü anlatmanın yanında pek çok isim ve aileye gönderme yapılmasıdır. Adeta Yunan ya da Roma mitolojilerindeki öykülerden çok *Tevrat'a* benzer bir anlatımı andırmaktadır. Sanki tüm detaylı soy ağaçları en az öykünün kendisi kadar önemliymiş gibi bir görüntü sergilenmektedir. Zaman zaman soy ağaçlarının öykünün önüne geçtiği hissine kapılmamak elde değil. Bu da mitini ötesinde bu anlatıda siyasî bir içeriğin de olabileceği sonucuna varmamıza neden olabilmektedir. Diğer pek çok mitolojide olduğu gibi Japon mitolojisi ve bu mitolojinin temel yazınlarında da gizlenmiş bir ideoloji görmek mümkün. Aynı duruma aşağıda görüleceği üzere *Nihongi'de* de rastlanmaktadır. Ancak *Nihongi'de* her ne kadar temelde anlatılan olaylar dizisi *Kojiki* ile örtüşse de bazı detaylarda farklılıklar görülmektedir:

Şimdi Takamimusubi no mikoto gerek makamı örten örtüyü aldı ve onunla Saygın Torun Amatsuhiko-hikoho no Ninigi'yi örttü ve aşağıya inmesini sağladı. Böylece saygın torun göksel kayalık makamını terk etti, göğün sekiz kat yayılan bulutlarını dağıttı ve devasa bir yol açmayla yolunu açtı. Himuka'da yer alan So Takachiho'sunun zirvesine indi. Saygın torunun hareket tarzı: Mucizevi çifte zirvenin göğündeki asma köprüden [inerek], düz alanda durdu [...?]. Tepelerden hareket ederek, toprak arayışına çıktı ve ülkeyi etsiz ve omurga kemikleri olmaksızın kat etti. Ata'daki Nagaya'nın Kasasa Bumuna ulaştı.

Orada, kendisine Kotokatsu-kunikatsu Nagasa adını veren bir adam vardı. Saygın Torun sordu: 'Burada toprak var mı, yok mu?' Yanıt verdi: 'Burada toprak var. İstediyin gibi hareket et.' Dolayısıyla saygın torun oraya yerleşti.

(*Varyasyon I:*) Amaterasu Ohomikami, Masakatsu-akatsu-kachihayahi Ame no Oshihomimi no mikoto'ya Ohomikane no kami'nin kız kardeşini, yani Yorozuhata Toyo'akitsu-hime no mikoto'yu eş olarak vermişti daha önce ve [ikisinin] sazlık ülkenin orta topraklarına inmesini sağladı. [...] Aşağıya inmek istediklerinde, saygın torun dünyaya gelmişti zaten. Ona Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto dediler ve konuştular: 'Bizim yerimize bu saygın torunun aşağıya inmesini arzu ediyoruz.' Dolayısıyla Amaterasu Ohomikami Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto'ya üç kıymetli nesneyi verdi: *yasakani* eğri mücevherleri, *yata* aynasını ve *kusanagi*

⁹ Kara ülkesi: Kore Yarımadası olduğu sanılıyor.

kılıcını. Ona refakatçi olarak beş meslek grubunun başkanlarını tevdi etti: Nakatomi'lerin atası Ame no Koyane no mikoto'yu, imube'lerin atası Futodama no mikoto'yu, Sarume'lerin atası Ame no Uzume no mikoto'yu, Kagamitsukuri'lerin atası Ishikoridome no mikoto'yu ve Tamasuri'lerin atası Tamanoya no mikoto'yu. Onlara hizmet etme vazifesini verdi. Böylece emir verdi ve dedi ki: 'Sazlık bölgenin bin beş yüz son baharının taze başakları ülkesi, soyumdan gelenlerin Kral olarak hüküm süreceği ülkedir. Sen, Ey Soylu Torun, oraya git ve yönet! İmparatorluk hanedanının filizlenişi ve gelişimi yer ve gök gibi sonsuz olsun!' [...]

(*Varyasyon II:*) Ame no Koyane no mikoto ise, ezeli başlangıçtan bu yana tanrısal işleri yönetendir yine. Bu yüzden onun hizmeti, büyük kehanetle [geyiğin kürek kemiğiyle¹⁰] kehanette bulunmaktadır. Dolayısıyla Takamimusubi no mikoto emir verdi: 'Göksel bir *himorogi* ve göksel bir kayalık alan oluşturacağım ve bunları derhal torunum için kutsayacağım. Siz, Ame no Koyane no mikoto ve Futodama no mikoto, bu göksel *himorogi*'yi alın ve sazlık ülkenin orta topraklarına inin. Yine torunum için kutsayın onu!' İki tanrıyı bu şekilde gönderdi ve onlar da Ame no Oshihomimi'nin refakatinde aşağıya indiler.

O sırada Amaterasu Ohomikami hazine aynasını eline aldı, onu Ame no Oshihomimi'ye verdi ve su rahmet sözlerini söyledi: 'Çocuğum! Bu hazine aynasına, tıpkı bana bakıyormuşsun gibi bak! Onu kutsama aynasına dönüştür, seninle birlikte aynı yatakta ve aynı holde!' Ayrıca Ame no Koyane no mikoto ve Futodama no mikoto'ya emretti: 'Siz iki Tanrı! Birlikte sarayın içinde hizmet edin ve onu koruyun ve gözetin!' Yine emir verdi: 'Kutsanmış bahçeden alınan ve yüksek gök ülkesinde tatlarına baktığım başakları da çocuğuma emanet edeceğim.' Sonra Ame no Oshihomimi no mikoto'ya, Takamimusubi no mikoto'nun Yorozuhata-hime adlı kızıyla evlenip birlikte yeryüzüne inmelerini söyledi. Bunlar, göğün boşluğunda buldukları sıra doğan çocuğa, Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto adını verdiler. Ebeveynlerin yerine bu saygın torunun aşağıya gönderilmesini arzu ettiler. Dolayısıyla [ona] Ame no Koyane no mikoto, Futodama no mikoto ve meslek gruplarının çeşitli başkanlarını ve daha önce [ebeveynlerine] verildiği donanımın aynısını verdiler. Sonra Oshihomimi tekrar göğe döndü. Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto ise, gökten Himuka'daki mucizevi Takachiho'nun zirvesine indi. [...]

(*Varyasyon IV:*) Bir yazıda deniliyor ki: Takamimusubi no mikoto gerçek makamı örten örtüyü aldı ve onunla Amatsuhiko-hikoho no Ninigi no mikoto'yu giydirdi. [O da] göksel kayalık kapıyı açtı ve göğün sekiz kat yayılan bulutlarını dağıttı ve aşağıya indi. O sıralarda Ame no Oshihi no mikoto, yani Ohotomo no Muraji'lerin atası, Amekushirotsu no: Ohokume'yi, yani Kumebe'lerin atasına liderlik yaptı ve ikisi -sırtlarında göksel taş sadaklar, ön kollarında devasa yüksek çarpışma yastıkları ellerinde göksel *haji* yayları ve göksel *haha* okları ve sekiz delikli homurtu okları tutarak, ayrıca topuz kafalı kılıçlarla donanmış olarak- Tanrısal Torununun karşısına çıktılar ve böylelikle aşağıya indiler ve Himuka'daki So Takachiho'sunun iki mucizevi zirvesinin oluşturduğu, göğün asma köprüsüne geldiler (Naumann, 2004: 226-227).

¹⁰ Kürek kemiği kehaneti aslında Japonya'dan daha çok Çin'de ve Kuzey Asya topluluklarında (Türk-Moğol, Tungus) görülmektedir. Bu da Nihongi'nin bu varyasyonundaki Çin etkilerinin açık işaretlerinden birisidir.

Yukarıda verilenler *Nihongi*'nin pek çok varyasyonundan dördüdür. *Nihongi*'yi *Kojiki*'den ayıran birkaç özellik mevcuttur. Her şeyden önce daha geç bir tarihte yazılmıştır. Arada geçen bu zaman zarfında ise Japonya'da Çin etkisi daha da yaygınlık kazanmış ve bunun yanı sıra da İmparatorluk ideolojisinde değişimler meydana gelmiştir. Ayrıca en temel farklardan birisi de *Kojiki* Japonca hece sistemine göre yazılırken *Nihongi* salt klasik Çince yazılmıştır. Aslında bu bile başlı başına *Kojiki*'ye oranla *Nihongi*'de daha baskın olan Çin etkisini anlamamıza olanak tanır. Hem *Kojiki* hem de *Nihongi*'nin ortak noktaları dünyaya gönderilen “saygın torunun” bu görevi tanrılardan almasıdır. Dolayısıyla Orta Asya, Çin ve Avrupa'da görülen iktidarın tanrısal bir kutsama ile yasallaştırılması olgusu Japon İmparatorluk Hanedanı için de mitler ve Shinto yoluyla sağlanmaktadır. Ancak Japonya'da İngiltere'den ve Batı Avrupa'dan farklı olarak İmparatorlar tahta geçerken her defasında bir üst dinsel makamın onayını almak zorunda değillerdi. Aksine, Japon İmparatorları zamanla tahtı Shinto dininin de başı yaptılar, “Yamato'nun rahip kralları soylarını Güneş Tanrıçasına dayandırmaktaydı”, tıpkı Yavuz Sultan Selim'den itibaren Osmanlı Padişahlarının hem Sultan hem de Halife olması gibi, Japon İmparatorları da hem imparator hem de Shinto dininin yöneticileri konumuna geldiler (Reischauer, 1970: 13). Öyle ki feodalite yükseldiğinde ve güçlerini kaybederek ülke üzerindeki otoritelerini yitirdiklerinde İmparatorlar asıl gücü ele geçiren Shogunlar için yalnızca iktidarlarını yasallaştırma araçlarına dönüşmüşlerdi. İmparatorların kalıtsal otorite ve Şinto ritüellerindeki rolü o kadar güçlüydüler ki, tahtı zorla ele geçirmek tahayyül edilemezdi. Bunun yerine Fujiwara'lardan başlayarak Japonya'da İmparatorların ülkeyi şeklen yönetmesinin yanında ülkeyi gerçekte perde arkasından yöneten kişi ya da grupların olması istisna yerine kural haline geldi. (Reischauer, 1970: 43)

İlk Avrupalılar geldiklerinde, İmparator'u Shinto dininin Papası, Shogunları da ülkenin imparatorları sanmasına bu bağlamda şaşmamak gerekir¹¹. Ancak

¹¹ Bunda elbette Shinto dininin Orta Asya'daki ya da Mezopotamya'daki Şamanizme benzer yönleri olsa da, asıl etken Çin'den alınan hükümdarlığın yasallaştırılması fikriydi. Yeni alınan monarşi fikri yasallığını Konfüçyüsçülük ve Budizm'den almaktaydı ve Yamato hükümdarlarının güneş tanrıçası soyundan gelme iddiasına kıyasla çok

yukarıdaki iki metnin bize anlattıkları olaylar dizisinden çok metnin içeriğinin irdelenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Öncelikle yukarıda da değinildiği üzere pek çok klan ve aile ismi zikredilmektedir. Böylelikle mitolojik olaylar bir tarafa konulacak olursa Yamato devletine ülkeyi birleştirmesi ve fethetmesi sırasında yardımcı olan klan ve aileler onurlandırılmaktadır. Bunun yanında oğul yerine torunun gönderilmesi de ilginçtir. Bu konuda Naumann şunları belirtmektedir:

*Kojiki'*ye kulak verecek olursak, Güneş Tanrıçası en başta oğlu Ame no Oshihomimi'yi hanedanı kurması için seçmişti. Oğlun yerine geçecek olan bir torunun doğumu, daha sonradan ilave edilmiş gibi geliyor. Buna karşın - *Nihongi'nin* ana metnine göre- Gök Tanrı Takamimusubi daha en baştan itibaren egemenliği torununa uygun buluyor. Varyasyonlarda ve anlatımın takip eden kısımlarında da, bu iki aktarım birbirlerinden belirgin olarak ayrılıyor. Kırılma noktaları bütünüyle düzleştirilmemiş. Saygın torunun soy ağacında ise, farklı mitolojik alanların temsilcileri birleştirilmiş olarak çıkıyorlar karşımıza (Naumann, 2004: 229).

Bunun yanı sıra pek çok klana değinilmesi hem yeni birleştirilmiş ülkede tüm klanları bir arada tutmak için İmparatorluğun ve hanedanın yetkelerini yasallaştırmaktadır hem de ülkeyi fethederken kendilerine yardım eden klanları onurlandırarak sadakatlerinin sürmesine sağlamaktadır. Bunun yanında yazım tarihi daha geç olan *Nihongi'*ye baktığımızda ise muhtemel siyasal değişmelerle birlikte bazı klan ve aile isimlerinin ve görevlerinin değiştiğini görmekteyiz. Burada her iki eserin de ortak noktaları şu ya da bu şekilde İmparatorluk hanedanının yönetimini tanrısal bir kutsama ile yasallaştırmak ve değişik klanlara da yine hanedanın hizmetkarları (vassalleri) olarak görevlerini yine tanrısal birer hizmete çevirerek bu klanlara da hem kendi yönettikleri bölgelerde hem de saray da yasallık ve saygınlık sağlamak¹².

daha sofistikeydiler. Konfüçyüsçülükten insanlarla doğanın birbiri ile ilişki halinde olduğu ve insanlar aleminde huzursuzluk ve uyumsuzluklar baş gösterir halk hükümdarına itaat etmezse doğal afetler meydana geleceği ve doğanın dengesinin bozulacağı fikri alınmıştır. Buna göre, depremler, fırtınalar, kuraklık ve seller gibi afetler tesadüf eseri değil insanlar arasındaki uyumsuzluktan meydana gelmektedir. Budizmden alınan fikir temeli ise hükümdarın görevinin dini korumak ve yaymak olduğu, böylelikle halk arasında hem ahlakın yükseleceği hem de Buda'nın ve tanrıların hükümdarı kutsayarak ülkesini refah içinde kendisini de başarılı kılacağıdır. İşte bu noktadan itibaren daha önce Shinto dini yerel şeflerin ve Şamanların görevi iken imparatorlar kendisini bu konuda öne çıkarmaya başlamıştır. (Duus, 1969: 21)

¹² Güneş Tanrıçasının kendi oğlu olduğunu söylediği Ame no Oshihomimi'nin meydana gelişinde, Izumo Tanrısı Susa no Wo aynı derecede pay sahibi olmuştur. Ame no Oshihomimi ile Takamimusubi'nin / Takagi'nin bir kızının evliliğinden doğan Tanrısal Torunun şahsında, söz konusu tanrının soyu da mevcut oluyor. Böylece sadece mitolojik alanlar değil, erken dönem Japonya'sına ait politik bölgeler de dolduruluyor. Susa no Wo ve Ohokuni-nushi adlı tanrıların konuya dahil edilmeleri, 8. yüzyılın çok ötelere kadar politik bağlamda özel

Ancak her ne olursa olsun Yamato klanı yedinci ve sekizinci yüzyıllarda merkezî bir hükümet kurmayı başarmış ve daha sonra Çin'den pek çok kurum, yasa ve kültürel öge alacağı Heian Dönemine¹³ (M.S. 794–1184) girilmiştir¹⁴. Elbette bunu yaparken de kendisine has klan sistemini Çin'den alınan Göksel İmparator kültü ile birleştirmiş ancak bazı değişiklikler yapmayı da unutmamıştır.

2.2. ÇİN'DEN ALINAN KURUM VE YAPILAR

Japonya'nın devlet yapısını anlayabilmek için önce pek çok kurumu ve yapının bizzat üzerine oturmuş olduğu temelleri ödünç aldığı Çin'i incelemek Japon devlet yapısı ve siyasî sistemin anlamak için yararlı olacaktır. Reischauer'in de dediği gibi "Kültürel olarak tıpkı Kuzey Avrupa'dakilerin Akdeniz medeniyetinin çocukları olması gibi Japonya da Çin medeniyetinin çocuğudur. Çin medeniyetinin M.S birinci binyılda bu medeniyete yabancı olan Japonlar arasında yayılmaya başlaması aynı dönemde Akdeniz medeniyetinin Kuzey Avrupa'da yayılmaya başlamasına benzemektedir. Ancak Japonya'nın ödünç aldığı kültürün anavatanından ve dünyadan Kuzey Avrupa'ya kıyasla daha büyük olan yalıtılmışlığı, burada daha yeni ve eşsiz bir kültürün gelişmesine olanak verdi". (Reischauer, 1970: 7). Her ne kadar bu çalışmanın ana konularından birisini oluşturmasa da Çin'de oluşan devlet sistemi ve bu sistemin

birer statüye sahip olan, İzumo'nun yerel hâkimleri açısından önem taşıyordu herhalde. Güneş Tanrıçası güney kesimleri temsil eder. Çeltik tarımıyla karakterize edilir. Bu bölgenin entegrasyonu konusunda zorluklar yaşanıyordu. Oradaki yerel hâkimlerin, genç Yamato İmparatorluğunun efendisine yönelik rekabetleri ve 'uygunsuz davranışları', tarihin bu erken bölümünü nitelendirir. 'Gök Tanrısı' Takamimusubi'ye / Takagi'ye ve onunla ilişkilendirilen mitolojik olaylara, imparatorluk ailesinin yanı sıra, bu aileyle yakın ilişki içinde olan bazı sülaleleri de ilgileniyordu. Tanrısız Torun bunların hepsine istediklerini sağlamış oluyor.

¹³ Heian Dönemi: Japoncası平安時代 (heian Jidai), ismini başkentin taşınmış olduğu Heian Kyô'dan (平安京) alır. Heian Kyô günümüz Kyoto'sunun üzerine inşa edildiği kenttir.

¹⁴ Buradan Çin'le etkileşimin ilk olarak Heian Döneminde (794-1185) başladığı sonucu çıkarılmamalıdır. Nara Dönemi'ne (奈良時代710-794) ismini veren başkent Nara (奈良) Çin'deki Tang Başkenti Chang'an (長安) örnek alınarak inşa edilmiştir. Ancak Heian Dönemin'de Tang Çin'inden alınan yenilikler çok daha derinlere nüfuz ederek Japon kültürünün içine işlemiş ve günümüze kadar onun bir parçası olarak süregelmişlerdir.

oluşmasını sağlayan olay ve gelişmelere göz atmak daha sonra Japonya'da gelişen sistemi anlamakta son derece yardımcı olacaktır. Çünkü Japonya'da siyasal birliği kurmasına rağmen değişik klanların zaman zaman baş kaldırması ya da İmparatorluk otoritesini tanımaması Yamato yöneticileri için problem teşkil etmeye devam etmekteydi. İşte bu sebeptendir ki Japonlar da kendileri için bir İmparatorluk modeli olarak Çin'e dönmüşlerdir. Sui (581-618) ve Tang (618-907) dönemlerinde birleşen Çin komşularını da etkilemişti. Dört yüzyıllık parçalanmışlıktan sonra birleşen Çin Devleti çevredeki Japonya, Kore gibi devletlerce hükümet sistemi, siyasîal düşünce ve idarî uygulamalarda örnek alınmaktaydı. Yamato yöneticilerine yakın kişiler ve yönetici ailenin kendisi Çin modelinde Yamato yöneticisinin gücünü pekiştirebileceği bir örnek gördüler. Çin örneği yalnızca taklit edilecek modeller sunmakla kalmıyor aynı zamanda da siyasal kuram da sunuyordu (Duus, 1969: 21). Çin modelinin Japon yöneticilere sunduğu şey aslında feodal bağların Avrupa'daki yöneticilere sunduğu şeye benzemektedir. Japonya'da da tıpkı Avrupa'da Roma dönemindeki göçebe kuzey kavimlerinde görüldüğü gibi akrabalığa dayalı ilişkiler baskındı. Oysa Çin sistemi hanedana ve devlete bağlılığı aileye olan bağlılığın önüne çıkarmaktaydı. Tıpkı bir şövalyenin lorduna ya da Kralına kan bağı değil de ondan daha üstün görülen bir çeşit bağla bağlanması gibi Çin'de de hükümdarın ve devletin mutlak otoritesine olan sadakat aile bağlarının önünde gelmekteydi. İşte bu da Japonya'da siyasal birliği sağlamlaştırmak için ihtiyaç duyulan yenilikti. Bu bağlamda Japonya'da devlet sisteminin temellerini anlayabilmek için biraz karşı kıyıda Çin medeniyetine göz atmanın ve siyasal düşünce ve idarî yöntemlerin gelişimini kısaca incelemenin faydası olacaktır.

Çin tarihini incelerken önemli bir nokta dönemlere ayırmakta karşımıza çıkar. Çin tarihi, genellikle Avrupa tarihinde yapıldığı gibi ilk orta, ve modern çağlar gibi çağlara, ya da Osmanlı tarihinde olduğu gibi kuruluş, fetret, yükselme duraklama, gerileme gibi dönemlere ayrılmaktan çok hanedanların başta kaldıkları dönemlere o hanedanın adı verilerek sınıflandırılan dönemlere ayrılmaktadır. Bu hanedanlar ve dönemlerinden çalışmamızı ilgilendiren ve önem arz edenlere kronolojik bir sıra doğrultusunda değinilecektir.

Çin'e de adını vermiş olan Qin (Pinyin: Qin, Klasik Çince: 秦) hanedanı (M.Ö. 221- MÖ 206) Çin'in birliğini sağlamış¹⁵ ve kendisinden sonra gelen hanedanlar için merkezî devlet mirasını bırakmıştır (Huang, 2005: 32). Ancak Çin tarihinde en az Çin hanedanı kadar önemli bir başka hanedan da Han (pinyin han, Çince:漢)Hanedanıdır (M.Ö. 206-M.S. 220). Günümüzde Japonca Çince ve Korece de Çince karakterler için kullanılan Kanji, Hanzi, Hanja (漢字:Han Yazısı¹⁶) kelimelerinin kökü bu hanedanın ismine dayanmaktadır. Çin'in klasik anlamda İmparatorluk olmasının temelleri Han hanedanı döneminde atılmıştır dersek yanılmış olmayız. Nitekim pek çok batılı tarihçi Han hanedanını Roma İmparatorluğuna benzetmektedir. Ray Huang gibi bazı Çinli tarihçiler de Roma benzetmesini yapmaktadır;

Shi Huang Di'nin ölümüyle Çin Hanedanı sona ermiş sayılırdı. Ancak sağladığı Çin Devleti'nin birliğini kurma başarısı tarihteki yerini koruyacaktı. On yıl içinde yeni bir hanedan ortaya çıktı: Han Sülalesi ve 400 yıl devam etti. Süresinin yarısı İsa'dan önceye, yarısı İsa'dan sonraya gelen Han İmparatorluğu, çoğu zaman Roma ile karşılaştırılır. Han Çin'inin nüfusu en yüksek noktasında 16 Milyon kadardı ve kapladığı alan Roma'dan geri kalmazdı. Çin İmparatorluğu Roma'nın sahip olduğundan daha büyük bir iç huzura sahipti (Huang, 2005: 44).

Ayrıca Eberhard da Çin hanedanının bir geçiş dönemi olarak nitelendirip Han dönemini İmparatorluk kuşlarının oturduğu bir dönem olarak görmektedir¹⁷. Ancak Han hanedanının en önemli özelliği, oluşturduğu merkezî bürokrasi ve

¹⁵ Her ne kadar Çin birliğini sağlayan ilk hanedan olmasa ve aslında yaptığı kendisinden önceki dağılan Chou hanedanından sonra dağılan parçaları yeniden birleştirmek olsa da asıl önemi yapılan yeniliklerin kalıcılığından gelmektedir.

¹⁶ Okunuşlar her üç dilde de değişmekle birlikte diğer tüm Çin yazısıyla yazılan kelimeler gibi yazılış ortaktır. Örnekler kuşkusuz çoğaltılabilir. Bu bağlamda Han döneminde bir derece standartlaştırılan ve özellikle Kore ve Japonya'ya da yazılan Han/Çin yazı sistemi yüzlerce yıl Batı dünyasında Latince'nin gördüğü işleve benzer bir işlev görerek iletişimde ortaklık sağlamış. Bunun yanı sıra yazı yoluyla Japonya ve Kore'ye Çin düşünce sistemi, kavramları ve pek çok diğer kültür ögesi de kalıcı bir şekilde girmiştir. Bugün dahi bir Japon ve Çin'li ortak yazı sistemi yolu ile bir dereceye kadar konuşmadan anlaşabilmektedir.

¹⁷ Liu Pang, M. Ö. 206 yılında imparator oldu ve Han sülalesine adını verdi. Kendisine bilahare imparator adı olan Kao-tsu (Gav-dzu) adı verildi. Han sülalesi devrine, Çin orta zamanlarının başlangıcı denebilir; halbuki Ch'in sülalesi zamanı, Eski zamanlarla Orta zamanlar arasında bir geçit teşkil ediyordu. Bu ayırma doğrudur çünkü Han sülalesiyle birlikte Çin'de *gentry*[soylu sınıf] devletle karşılaşyoruz. (Eberhard, 2007: 85)

otoritede yatar. “Kuruluşundan yarım yüzyıl kadar sonra yerel güçlerin yetkilerini kısıtlayıp çıkan isyanları bastırarak ellerindeki toprakları küçültmüşler, ayrıca ilk kez Liu Çe döneminde bir imparatorluk ideolojisi -oluşturulmuştur, Konfüçyüsçülük” (Huang, 2005: 46-47). Günümüze kadar Çin’de ve Japonya’da etkili devlet ideolojisi olan Konfüçyüsçülük Meiji Restorasyonu sonrası Japonya’da her ne kadar terk edildiyse de kültüre ve yaşama etkileri kolay kolay silinmemektedir. Çin’de ise yüzlerce yıllık bürokrasi geleneği Han döneminden başlayarak Konfüçyüsçülük üzerine kurulmuştur.

Kendisinden önceki dönemlerden farklı olarak Han döneminde özellikle merkezî bürokrasinin güçlenmesine önem verilmiştir. İşte bu güçlü merkezî bürokrasi sayesinde Çin’de çok erken dönemleri saymazsak Batı Avrupa ya da Japonya’da görülen tarzda bir feodalite oluşma fırsatını bulamamıştır. Elbette Çin’de feodalitenin hiç var olmadığını söylemek yanlış olur. Hatta batı Avrupa’daki feodaliteyi çağrıştıracak bir sistem Qin hanedanından önceki Chou Hanedanı’nda görülmektedir.¹⁸ Yine de benzerlikler bizi yanıltmalıdır. Japonya ile kıyaslandığında ancak yüzeysel kalmaktadır. Chou hanedanının Çin’e derebeylik düzenini getirdiğini söylemek yanıltıcı olur. Fangjian uygulamasıyla, yeni hanedanın yapmaya çalıştığı şey yerleşik tarımın gelişmesine elverişli bir yönetim biçimi geliştirmektir. Akrabalık bağlarıyla ilişkilendirmek, düzene istikrar veriyordu. Daha sonraları Konfüçyüs’ün da söyleyeceği gibi, Konfüçyüs felsefesinin temelinde yatan “barış içinde birlikte yaşama ideolojisi” Kral Wen ve Chou kontuna çok şey borçludur. Binlerce yıl boyunca, Çin köylülüğünün törelere bağlılığı, özden çok biçime takılıp kalması bu dönemden başlayarak

¹⁸ Chou sistemi fangjian hep İngilizce’ye “feodal” sözcüğüyle çevrilir. Ancak Avrupa feodalitesi ile Çin Fangjian’ı arasındaki benzerlikler sadece bazı alanlarla sınırlıdır. Bu benzerlikler daha çok görünüştedir., özde değil. Genel olarak konuşmak gerekirse, her iki durumda da ekonomiler tarımsal olduğu için yerel yönetimler, miras yoluyla elden ele geçen beyliklere bırakılmıştır. Chou Krallarının derebeylikleri, Kralın akrabalarına veya yenilmiş olan Shang sülalesi üyelerine veya Krallık kurulduğu zaman o yörede varolan kabilelerin başkanlarına verildi. Bu derebeylikler büyüklüklerine göre beş sınıfa ayrılmıştı. Kağıt üzerinde, büyüklükleri standartlaştırılmış olan beylikler, Krallığın başkentine uzaklıklarına göre belirlenmiş görevlerle yükümlüydüler. Beyler Krallık başkenti Shian’ın etrafında tasarlanan iç içe dokuz kareyi dolduracak şekilde sıralanmışlardı. Gerçekte harita üzerinde elbette böyle kareler yoktu ve elbette Şian böyle bir kareler sisteminin içinde değildi. (Huang, 2005: 16,17)

sürüp gidecektir. Gerçekten de 800 yıl süren Chou dönemi, Çin toplumu üzerinde derin izler bırakmıştır. O kadar ki, tarihçiler için, çok zaman neyin bir Chou dönemi özelliği, neyin bir Çin halkı özelliği olduğunu ayırt etmek güçtür (Huang, 2005: 19). Han dönemi bu dönemin etkilerini büyük ölçüde silmiştir diyebiliriz. Ancak yine Chou döneminin mirası olan akrabalık ilişkileri Çin toplumunun yanı sıra sistemin de derinlerine kadar işlemiştir. Chou kontunun yeniliklerinin bir diğer örneği, akrabalık ilişkilerinin, bu kendine has feodaliteyi tanımlaması olmuştur. Her beylikte, beyliğin kurucusunun mezarına bir çeşit “beylik tapınağı” görevi yüklenmiştir. Kurucu ata, bütün beyliği bir arada tutan bir özel akrabalık ilişkisi yaratırdı. Bu düzenlemenin bugüne kadar gelen bir mirası, bugün birkaç düzine Çin soyadının milyonlarca aile tarafından kullanılması, ve hepsinin sülalelerini o kurucu ataya kadar götürmesidir. Babadan oğla geçen yalnız beylik unvanı değildi; beylik içindeki bakanlar, danışmanlar gibi önemli makamlar da hep, beyliğin kuruluşunda belirlenmiş asil ailelere geçiyordu. Bu asiller belli topraklarda hüküm sürdükleri gibi, askerî sorumluluklar da taşıyordu. Chou'nun ilk dönemlerinde, komutan-idareci sınıf genel nüfustan ayrı bir sınıftı(Huang, 2005: 18). Ancak Han dönemini ve dönemin kendisine has yapısını gerek Chou Çin'inden, gerekse Japonya ve Batı Avrupa'da görülen feodal yapıdan ayıran başlıca özelliklerden birisi de Merkezî yapının bir bürokrasi ile sağlamlaştırılarak güçlendirilmesinin yanı sıra Eberhard'ın deyimi ile “*Gentry'nin*” (Eberhard, 2007: 85) güçlenmesidir. Bu bağlamda Eberhard Çin ile Avrupa'daki gelişim çizgileri arasındaki şu önemli noktaya temas eder; Çin ile Avrupa arasında esaslı bir fark vardır; Çin'de feodal devletten *Gentry*¹⁹ devlete geçilirken Avrupa'da feodal devletten burjuva devletine geçilmiştir (Eberhard, 2007: 87). Burada dikkat çeken bir nokta tüccar sınıfın maddi güç elde edebilse gibi Han döneminde ve daha sonraki dönemlerde de genellikle siyasî güç elde edememesidir. İşte feodal Japonya'yı da feodal Avrupa'dan ayıran ve Çin'e daha yakın kılan temel farklılıklardan birisi budur. Ticaret gelişmiş olsa dahi tüccar sınıfı siyasî anlamda güçsüzdür. Bunun temelinde yatan nedeni

¹⁹ Burada öncelikle Eberhard'ın kullandığı “*gentry*” sözcüğüne bir açıklama getirmek gerekir. Kelime İngilizce'dir ancak İngilizce'de kullandığı şekilde, zengin, mülk sahibi sınıfı tanımlamaktan daha geniş bir kapsama sahiptir. Çin'de Han dönemi için bu kelime yalnızca Doğu Çin'de arazi sahibi zengin çiftçilere değil aynı zamanda alimleri de kapsamaktaydı. (Eberhard, 2007: 86).

Konfüçyüsçü felsefede aramak gerekir. Bu anlamda Konfüçyüsçü dünya görüşüne kısaca bir göz atmak aydınlatıcı olacaktır.

Klasik Çin'de siyasî düşünüşte yaygın anlamında “ana” öğretisi olarak karşımıza Konfüçyus ya da Çince'deki ismiyle Kong Qiu ya da Kong Fu Tseu (M.Ö. 51-476) çıkmaktadır. Bu ahlakî felsefe sistemine sağduyu temel oluşturmaktadır.

Konfüçyüs döneminin siyasal ve toplumsal şartlarını Hsü'den yararlanarak şöyle özetlemek mümkündür:

- Feodal benzeri İmparatorluk düzeni dağılmaya başlamıştır.
- Siyasal tiranlığın, ekonomik istismarın ve sömürün ortaya çıkması ve toplumsal huzursuzlukların baş göstermesi, merkez kaç eğilimleri hızlandırmıştır.
- Militarizm, ticaretçiliğin ve legalizmin egemen olması dolayısıyla Konfüçyüsçülük akımı içerisinde anarşizme kayan bir akımın güç kazanmaya başladığı ve siyasal aşkıncılığın giderek ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir.
- Taoist etkilerin ve hayat görüşünün ağırlık kazanması ise bir başka önemli gelişmedir.

Konfüçyüs'ün öğretisinin ana hedefi, kadim geleneksel toplum temelini yeniden tesis edilmesidir. Konfüçyüsçülük bu açıdan bakıldığında restorasyoncu bir ekoldür. Konfüçyus'un öğretisinin ana hatları şu şekilde özetlenebilir:

- ataerkil muhafazakar hümanizm;
- devlet ve aile ahlakın ön plana çıkartılması;
- kanunun, cezanın ve devlet erkinin sınırlandırılması ve mükemmelleştirilmesi;
- toplumu temellerinin tespit edilmesi (aile düzeninin geliştirilmesi ve hükümdarın ahlakî açıdan örnek teşkil etmesi);
- Temel dünya görüşü: yumuşak başlılık, iyi niyet, insancılık.

Konfüçyüs'e göre ideal bir devlette çiftçiler ve zanaatkarlar çalışkan olmalı, itaat etmeli ve mevcut düzenin değiştirilmesine kalkışmamalıdır. Sıradan halk kaba olup, muhakeme yetenekleri sınırlı olduğundan , ahilik yaygındır. Halkın cahilliğine karşılık, eğitim görmüş ve muhakeme sahibi bir idareci sınıfı halkı ve devleti idare etmek durumundadır. İdarecilerin yaptığı bu görev nedeniyle halk, idarecilere müteşekkir olmalıdır. Buna karşılık idareciler halkı sömürmemeli, halkın iyiliği için görev yapmalıdır (Ökten, 2001: 175-176).

Konfüçyüsçü öğretisi elbette zaman içinde pek çok değişiklik geçirmiştir. Ancak toplum ve meslekleri sınıflara ayıran yaklaşımı ve hiyerarşiye dayalı ilişkilere verdiği önem benimsendiği tüm toplumlara damgasını vurmuştur. İşte ticarete ve tüccarlara karşı olan olumsuz tutum da Çin'de ve daha sonra Çin'den alınıp

değiştirildiği Japonya'da tüccar sınıfın siyasî güce Avrupa'daki meslektaşlarına oranla çok daha sınırlı kavuşmalarına neden olmuştur.

Ancak Konfüçyüsçülük Japonya'ya geçtikten sonra da bazı değişikliklere uğramıştır. Tokugawa Shogunluğu Konfüçyüsçülüğün Zhu Xi²⁰ kolunu benimsemiş buna da bazı değişiklikler ekleyerek kendi ve Japonya'nın içerisinde bulunduğu duruma uydurmuştur.

Han hanedanı zamanında geliştirilen devlet yapısı kendisinden önceki bir çeşit geçiş dönemi olabilecek Qin ve ondan önce gelen Chou dönemlerinden miras alınanlara pek çok yenilik eklenerek meydana getirilen son derece karmaşık bir yapıdır. Han dönemi için denilebilir ki sağlam bir merkezî bürokrasinin temellerinin atılması bu hanedana denk gelmektedir. Bu bürokrasi öylesine güçlü ve sağlam temellere oturmuştur ki yalnız yüzyıllar boyu Çin'i Kore'yi,

²⁰ "Milâttan sonra birinci yüzyılın ilk yarısında İmparator Ming-Ti döneminde Çin'de Budizm'in önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Özellikle Hindistan'dan çağrılan rahipler aracılığıyla yayılan ve etkisini göstermeye başlayan Budizm, klasik Hint dinsel literatürünün Çince'ye çevrilmesiyle birlikte söylem ve inanış düzlemi bakımından da kendisine önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Budizm'in Çin'e girişi, mutlak ve komple biçimde olmamış, Çinlilerin bu yeni dinden seçmeler yaparak ve eklektisizme kayarak adeta yeni bir Çin Budizmi yarattığı görülmüştür. Bunlar arasında Çin'e has en belirgin biçim Zen Budizm'i olmuştur.

Budizm'in bu şekilde Çin'de yaygınlaşmasına tepki olarak yeni bir Konfüçyüsçülük hareketi ortaya çıkmış ve *yeni-Konfüçyüsçülük* adı altında günümüze değin (en azından 1911'deki Çin devrimine kadar) etkisini devam ettiren bir düşünce ve ahlak sistemi haline gelmiştir. Yeni-Konfüçyüsçülük Budizm'in savunduğu dünya dan kopuşa karşılık yeniden toplumsal hayatın içtenliğine ve birlikteliğine atıfta bulunarak insanlar arası ilişkilere odaklanmış, toplumsal sorumluluklardan kaçınmanın aslında bencillik olduğunu ve korkakça bir tavra işaret ettiğini ortaya koymuş, Budizm'in dünyasal olanları yok saymasının aslında bir anlamı olmadığını, çünkü gerçekliğin apaçık ortada olduğunu, böyle bir iddiada bulunmanın olsa olsa dünya hakkında bir bilgi sahibi olunmadığının bir göstergesi olabileceğini savunmuştur. Sung hanedanı (M.S. 960-1279) sırasında önde gelen düşünürlerden biri olup, Yeni-Konfüçyüsçülüğün en önemli kurucusu sayılan Zhu Xi'dir (M.S. 1130-1200). Zhu Xi, klasik literatürü toparlayıp adeta bir "Suma" meydana getirmiştir. Felsefenin temel kavramları li (yani dünya aklı) ile ki (yani dünya maddesi)dir. Bu ilişki, yin ve yang ilişkisine benzemektedir. Sung Hanedanına denk gelen bu düşünce dönemi rasyonalist Yeni-Konfüçyüsçülük olarak da ifade edilmektedir" (Ökten, 2001: 185).

Japonya'yı ve diğer çevre devletleri etkilemekle kalmayıp daha geniş alanlara etkisini yaydığına dair çalışmalar da mevcuttur.

Çin tarihinde bu çalışmayı ilgilendiren bir başka dönem ise Tang (pinyin: Táng Klasik Çince: 唐) Hanedanıdır (M.S.. 618-904). Bu dönemde daha önceki hanedanların mirası geliştirilip mükemmelleştirilmeye çalışılmış, merkezden memur atama, askere alma, vergi sistemi, hukuk, üniversite ve bürokraside gelişmeler göz kamaştırıcı olmuştur. Ancak bu dönem özellikle Japon tarihinde de silinmez bir iz bırakmıştır. Çin başkenti Koreliler, Japonlar, Suriyeliler, Araplar, İranlılar, Tibetliler ve Vietnamlılar tarafından ziyaret edildi. İmparatorluk üniversitesinde bu ülkelerin çoğundan gelmiş öğrenciler vardı. Bunların arasında en fazla istekli öğrenciler Japonlardı. Bir çeşit Japon kültür ateşesi yıllarca Çin'de yaşadı. Ülkelerine döndüklerinde bunlar Japonya'nın devlet kuruluşlarının örgütlenmesinde önemli rol oynadı ve Japonya'nın küçük bir Tang Devleti gibi olmasına katkıda bulundular. Bronz paradan kadınların saç tuvaletine, iç dekorasyondan go oyununa kadar, Japon kültürü o zamandan bu yana silinmez bir Çin damgası taşıdı (Huang, 2005: 114-115).

İşte bu ilk öğrenciler ülkeleri Japonya'da Heian dönemi ve Nara dönemlerinin temellerini attılar ve Japonya'da devlet yapılanması Çin sistemine göre yapılandırıldı. Böylelikle merkezî imparatorluk otoritesi klan ve kan bağına dayalı eski sistemin yerini kısa süreli de almış oluyordu. Japonya Kore ve Özellikle de Çin kültürü ile irtibata geçerek devlet sisteminde büyük değişikliklere gitmiş ve merkezî bir monarşi kurmaya çalışmıştır. İlk başlarda eski kan bağına dayalı klan sistemi ağırlığını korusa da özellikle Prens Shotoku²¹ (574-622) döneminde Çin tarzı devlet yapılanmasına geçilmeye çalışılmış ve Çin kültürü siyasî yapının oluşmasında yazı gibi gelişmeler kadar etkili olmuştur. Prens Shotoku özellikle Konfüçyüsçülükten etkilenmiş ve yukarıda da Konfüçyüsçü felsefe ile ilgili olarak belirtilen prensipler çerçevesinde devleti

²¹ Prens Shotoku (聖德太子/Shotoku Taishi) ayrıca Prens Umayado (厩戸皇子/Umayado no Oji) olarak da bilinir. Ayrıca daha detaylı bilgi için bkz. John Whitney Hall. *The Cambridge History of Japan "The Asuka Enlightenment"* Cambridge University Press: 1988 s.175-180

yeniden yapılandırmaya ve sınavla memur alımı gibi yenilikler getirmeye çalışmıştır. Ancak zamanla reformları değişime uğramışlardır.

2.3. HEIAN DÖNEMİ (平安時代 : 794–1184)

Heian dönemi her ne kadar Çin kültürünün Japonya'ya ilk kez girmeye başladığı dönem olmasa da Çin kültürünü özümsemenin zirveye çıktığı dönem olarak ele alınabilir. Dönem Nara dönemini takiben İmparator Kammu'nun (桓武天皇: 737-806) başkenti Heian şehrine (平安) taşınması ile başlar. Ancak bu yeni başkent son derece pahalıya mal olmaktadır ve bu dönemin reformcuları da devlete gelir sağlayabilmek için yeni bir toprak ve vergi reformu yaparak tüm ülkede tıpkı Norman Fethin'den sonra Fatih William'ın Domesday Book'da yaptığı gibi tüm toprağı kayıt altına alarak parsellediler. Daha sonra toprak çiftçilere aile büyüklüklerine göre dağıtıldı. Ve her aileden alınacak vergiler belirlendi. Ayrıca madem ki imparator "toprağın efendisiydi" o zaman tüm toprak da imparatora aitti ve kamu malı idi. Her altı yılda bir nüfusa sayımları yapılarak toprak yeniden dağıtılmaktaydı. Ayrıca tüm topraklar kamu arazisi olduğu için çiftçilerin bu toprağı alma ya da satma yetkisi yoktu. Toprağı yalnızca kullanabilirlerdi. Bu toprağı kullanma hakkının karşılığında ise vergi olarak hükümete ya pirinç, ya da işgücü emeği veya o bölgeye özgü ürettikleri taşınabilir malları vermek zorundaydılar. İşte bu sistem çiftçileri yerel şeflere bağımlı köylülerden merkezî hükümetin serflerine dönüştürmüştü (Duus, 1969: 23). Son olarak reformcular gevşek klan ittifaklarına güvenmek yerine tıpkı Çin'deki gibi merkezî bir ordu sistemi kurmaya çalıştılar. Ülke altmış altı vilayete ayrıldı ve her vilayetin başkentinde yerli halktan oluşan askerlerden birer garnizon bulunmaktaydı. Ayrıca çiftçiler de vergilerinin bir bölümünü zorunlu askerlik olarak ödemekteydi. Böylelikle kendi topraklarını profesyonel bir orduya kıyasla daha iyi savunacakları düşünöldü. Ayrıca Honshu adasının kuzeyi gibi önemli sınır bölgelerine de tıpkı Çin'in ülkeyi Orta Asya'dan gelen tehditlere korumak için kurduğı askerî sınır kolonileri gibi yerleşime açtılar (Duus, 1969: 23-24).

Ancak eski klan sistemi öyle kolayca silinemezdi. Nitekim Çin'den alınan sistem uygulamada Japonya'daki koşullara zamanla uyum sağlamak zorunda kaldı. Üst düzey makamlara Çin'deki sınavla atama yolunun yerini klan liderlerini atama aldı ve belirli saray görevleri kalıtsal hâle gelerek belirli ailelerin elinde toplandı. Bu bağlamda Japonya'da feodalitenin başlamasında işte bu Heian dönemi öncesi yapının yansımaları görülmektedir. Her şeyden önce reformcular Çin'deki bürokrasi sisteminin çok önemli bir özelliğini yerleştirmeyi başaramamışlardı. Liyakate göre memur alımı Japonya'da sınavla yaygın bir şekilde yapılamamış bunun yerine eski klan ve kan bağına dayalı sistemle aynı ruhu paylaşan kalıtsal soylulardan memuriyetlere atama yapma usulü yaygın bir şekilde uygulanmıştır.²²

Böylelikle özellikle Yamato ailesine yakın olan şefler kalıtsal saray soylularına dönüştürülerek sarayda ve devletteki önemli görevlere atanmıştır. Bunun yanı sıra diğer şefler de yine önemli saray görevleri verilerek onurlandırılmış, sarayda ya da merkezî hükümette görev alamayanlara ise buldukları bölgenin yönetiminde görevler verilmiştir. Ancak bu dönemde saray yaşamı hem zirvesine çıkmış hem de kendi iktidarının sonun hazırlamıştır. Çin'e öykünme zirvesindeyken Japon edebiyatının en güzel örneklerinden bazıları bu dönemde yazılmış²³, saray yaşamı ise dünya daki herhangi bir sarayla yarışabilecek düzeye çıkmıştır. Başkente akan vergi gelirleri sayesinde başkentte ve saraydaki yaşam büyük bir ihtişam kazanırken taşradaki yaşam

²² Elbette reformların ilk döneminde özellikle Prens Shotoku sınav sistemini kullanmak istemişse de gerek soyluların muhalefeti gerekse sistemin henüz yeni oturmakta olmasından çekilen sıkıntılar nedeniyle başarılı olamamıştır. Bunun sebeplerinden birisi reformcuların sınav sisteminin mantığını ve anlamını hiç bir zaman tam olarak anlayamamış olması olabilir. Ancak daha muhtemel sebep, yedinci yüzyıl boyunca yapılan köklü reformların hiç birisi güç kullanılarak yapılmamıştır. Bunun yerine sistem içerisindeki yerel şefler ikna yoluyla reformları kabul etmişler bu sebeple de reformcular kendilerini hiç bir zaman yeterince güçlü hissetmemiştir. 645'deki Taika darbesi, 672'deki İmparator Kôbun yönetimindeyken oluşan Jinshin huzursuzluğu gibi ufak tefek şiddet olayları olsa da başka hiç bir şekilde şeflerin gücü kırılmamış bunun yerine yerel şeflerin eski yetki ve ayrıcalıkları yeni şekillere büründürülmüştür. (Duus, 1969: 26)

²³ Bunlardan bazıları Murasaki Shikibu tarafından yazılan *Genji Monogatari*. (Genji Öyküleri) ve *İzumi Shikibu Nikki*. (*İzumi Shikibu Günlüğü*) olarak sıralanabilir. Ayrıca dilimize de çevrilen *Yastıkname*. De kayda değre bir eserdir.

başkentle kıyaslandığında çok sönük kalmaktaydı. Bunun sonucunda taşralara atanan kalıtsal soylular zamanla taşradaki görevlerini yerine getirmesi için yerlerine vekiller göndererek görev yerleri yerine Heian'daki yaşamı tercih etmeye başladılar. Kendilerine verilen topraklar her ne kadar temel yapıları itibariyle İngiltere ve Avrupa'ya benzer gözükse de aslında temel bir farklılık vardır. İngiltere'de soylular ve şövalyeler, Kral tarafından çağrılmadıkça ya da zorunlu görevleri veyahut savaş için gitmedikçe topraklarından ayrılmazlardı. Elbette bunun istisnası şehirlerde yaşamayı tercih eden Kuzey İtalya ve Güney Fransa soylularıydı. Ancak İngiltere için böyle bir durum ortaçağlar boyunca geçerli olmamıştır (Bloch, 2007: 491-507). Oysa bu ilk Japon soyluları daha önce alışık oldukları Japon tarzı klan yapısının aksine Çin tarzı Devlet yapısına geçince, bir zamanlar hükmettikleri ve sonradan da kendilerine "reform" yapılarak devlete hizmetlerinin karşılığı olarak verilen bu topraklarda kalmaktansa saray yaşamını tercih etmiştir. Bunun getirdiği ilk sonuç kendilerine maaş yerinme gelir getirmesi için verilen taşradaki topraklarının zamanla vekil olarak gönderdikleri kişilerin ya da yerel savaşçı sınıfın eline geçmesi olmuştur. Ayrıca shôen adı verilen kişisel mülk haline getirilen topraklar giderek yayılmıştır.²⁴ Bu topraklar yalnızca özel mülk olmakla kalmayıp, kamu arazisine kıyasla sahiplerine daha büyük ayrıcalıklar da sağlıyorlardı.

Çin'den alınan ve bu dönemde daha da geliştirilen bir başka şey ise yazılı kanunlardır. Daha önce töre ya da örf hukuku olarak nitelendirebileceğimiz bir hukuk hâkimken Çin'i kendilerine örnek alan reformcular yasaları da yazılı hale getirdiler. Bu Japonya için önemli bir dönüm noktasıydı çünkü daha önce son

²⁴ Shôen (荘園) İngiltere'deki ve Avrupa'daki malikâneye (*manor*) benzer bir nitelik taşımakla birlikte Japonya'daki bu ilk Shôenlerin sahipleri İngiltere'de Plantagenet ya da kendilerinden önceki Anglosakson ya da Norman soylularından farklı olarak başkentte yaşamış kendilerine *fief* ya da Shôen olarak maaş yerine verilen topraklara vergileri toplamak için bile nadiren gitmiş araçlar vasıtasıyla buraların gelirlerini almışlardır. Nara döneminde reformcuların getirdiği yenilikler ve sistemin zamanla zaafllara uğraması ve güçlenen saray aristokrasisinin istismarları sonucu yayılmıştır. Tüm araziye devlete ait kamu malı sayan Taihō yasaları gibi yasaların delinmesi anlamına gelen Shôen toprakları aristokralara ait ve vergiden muaf topraklardı. İşte bu noktadan itibaren Japonya Çin modelinden uzaklaşarak Avrupa modeline yaklaşılmaya ve malikhaneler etrafında şekillenen bir vergi sistemine sahip olmaya başladı. Süreç Önin savaşları ve Kamakura dönemine girilmesi ile daha da hızlandı. (Hall, 1973: 173).

derece değişken olan ve istismara daha açık olan sözlü hukukun yerini artık değiştirilmesi ancak imparatorluk fermanına bağlı olan ve tüm ülkede tek geçerli hukuk olan yazılı hukuk almıştır. Bu düzenlemelerden en önemlilerinden birisi olan Taihō yasaları ülkeyi hem idarî, hem de yasal anlamda Çin modeline göre şekillendirmeye çalışmış, ülke vilayetlere bölünerek bunlar da daha alt idarî birimlere bölünüp merkezden vilayetlere doğru giden bir bürokrasi yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yapılan yasal düzenlemeler ve kanunların yazıya geçirilmesi ile ceza hukuku, ticaret hukuku gibi konularda da usuller kesinliğe kavuşturulmaya çalışılmıştır. Hepsinin ötesinde yazılı hukuk (*codified law*/法典化) tıpkı Avrupa'da olduğu gibi Roma'nın yıkılmasından sonra oluşan kargaşanın giderilmesi ve kabile örf hukuklarının yerini tek bir devlet hukukunun alması ile devlet otoritesinin hissedilmesini sağlayan en temel etmenlerden birisi olmuştur.

Ancak tüm bu reform çabaları ve Çin'e öykünmeye rağmen sistem asla tam anlamıyla Çin'deki gibi işlememiştir. Bunda etkili olan etkenlerin başında saraya girmiş olan ailelerin Çin tarzı yeteneğe göre atama yerine soya dayalı olarak atama yapılması konusundaki baskılarıdır. Bu ailelerden birisi olan Fujiwara ailesi zamanla diğerlerinin önüne geçerek saraydaki pek çok görevi ele geçirdi. Ayrıca İmparatorlarla kızlarını evlendirme yoluyla ülke yönetiminde söz sahibi oldular. Ancak zamanla Fujiwara ailesi saray yaşamı içinde askerî alışkanlıklarını unutarak güç yitirdi. Bu arada aristokrasi yalnız Yamato dönemindeki askerî alışkanlıkları yitirmekle kalmadı zaman içinde Çin'den alınan sistem de bozulmaya başladı ve merkezde yaşayan ve gerçekte unvanları kendilerini yerel meselelerle görevlendirmesine rağmen saray ve başkent dışına çıkmayan aristokrasi yerel güvenliğin yanı sıra yönetimin de yerel savaşıçılarının eline kaymasına aldırış etmediler. Çin fikirlerinin Japon toplumsal örgütlenme şekilleriyle karışımı Avrupa'daki feodaliteye benzer bir yapının mayalanması için gerekli ortamı sağlamaktaydı. Ancak Japon feodalitesinin asıl itici güç merkezî hükümetin taşrada mülkiyet ve can güvenliğini sağlamakta zayıf kaldığı yerel güvenliği sağlama ihtiyacıydı (Duus, 1969: 34-35).

2.4. KAMAKURA SHOGUNLUĞUNDAN SAVAŞAN DEVLETLER DÖNEMİNE

Burada önemli olan bir noktanın daha baştan altı çizilmelidir kanısındayım. Japon feodalitesinin İngiltere'den belirgin bir farklılığı gerçek siyasî gücün 12. yüzyılda İmparatorun elinden çıkararak askerî sınıfın eline geçmesi ve Shogun'da toplanmasıdır²⁵. İmparatorlar özellikle doğuda askerî olarak güçlenen ve bu askerî gücü merkezî otorite zayıfladığında siyasî güce çeviren klanların buldukları toprakların gelirlerini merkeze vergi olarak göndermek yerine kendileri için kullanmaya başlamaları ile İmparatorlar yavaş yavaş siyasî ve ekonomik güçlerini yitirerek ancak Kojiki ve Shintô'nun kendilerine attığı tanrısal yetkelere sahip dinsel ve sembolik yetkeleri ellerinde tutabilmişlerdir.

Özellikle Tokugawa döneminde İmparator sembolik bir makam oluştururken ülkenin gerçek yönetimi Edo'daki Shogunların elinde olmuştur. Ancak Shogun'un kendisi de yönettiği diğer feodal ailelerden birinden gelmektedir. Tokugawa klanı da tıpkı diğer klanlar gibi bir yerel güçken ancak ilk Tokugawa shogunu olan Tokugawa İeyasu'nun 1600 yılında Sekigahara savaşını kazanıp diğer klanları buyruğu altına aldıktan sonra Shogun olarak merkezî otoritenin gücünü uygulayabilmiştir (Hunter, 2002: 19). Ancak öncelikle Sekigahara'ya kadar gelen uzun sürece kısaca bir göz atmanın Tokugawa'ların oturtup şekillendirdiği sistemi tam manasıyla anlamak için daha yararlı olacağı kanaatindeyim.

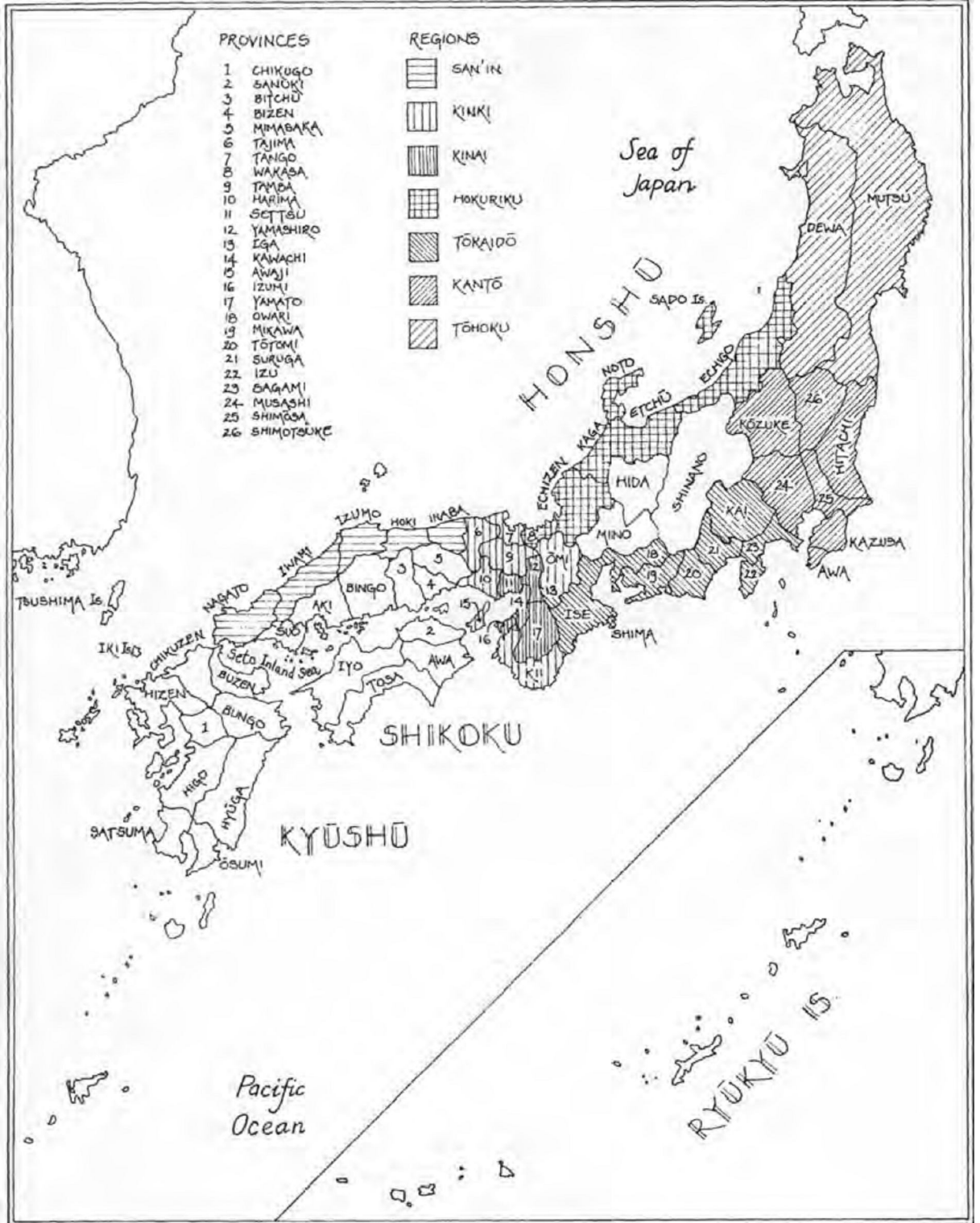
On ikinci yüzyıl güçlenen yerel savaşçı klanlardan en güçlüleri olan Minamoto ve Taira klanlarının çatışmasına şahit oldu. Bu mücadeleden Minamoto klanı

²⁵ Taşrada, özellikle Doğu Japonya'da gündün güne güç kazanan savaşçılar arasında Minamoto ailesi diğer rakiplerini alt ederek 1192 yılında askerî, siyasî ve ekonomik yetkeyi elinde bulundurduğu, feodal temelleri olan bir sistem kurmuştur. Japonca'da "*Bakufu*" [幕府] (çadır yönetimi) olarak adlandırılan bu sistem, başındaki yöneticiye Şogun denmesinden dolayı, "*şogunluk*" olarak da adlandırılabilir. Bir anlamda o ana kadar tüm yetkeyi elinde bulunduran imparatoru sembolik bir varlık olarak bırakan bu "*coup d'état*" [askerî darbe], dünya tarihinin belki de en uzun ömürlü cuntasının doğuşunu hazırlamıştır. Bu askerî yönetim arada bazı kesintilere ve iki kez şogun ailesinin değişmesine rağmen 1867'ye kadar varlığını sürdürmüştür. (Erkin, 2005: 234)

galip çıktı ve Kamakura Shogun'luğunun kurulmasıyla sonuçlandı. Beş yıl süren ve Gempei savaşları (1180-1185) olarak bilinen bu mücadele sırasında Minamoto Yoritomo Kamakura (鎌倉) adlı bir kasabada ordu karargahı kurmuştu ve savaşlar sırasında uyguladığı pek çok yöntem savaşlar sona erdikten sonra da yerel düzen ve güvenliği sağlamada saraydan daha etkili olduğu için uygulanmaya devam ettiler. İşte bu uygulamalar ilk Bakufu'nun (幕府: Çadır hükümeti, askerî hükümet) kurulması ile sonuçlandı. Yoritomo tıpkı Avrupa'da olduğu gibi adamlarından bağlılık ve lord-vassal ilişkisi beklerdi ve bu bağ her ne kadar Avrupa'daki gibi yazılı sözleşme şeklinde olmasa da savaşçılara maddi ödüller verilmesiyle maddi bir temele de dayandırılırdı. Bu sistem Kamakura (M.S. 1185- 1333) ve onu takip eden Muromachi (室町時代: 1336–1573) dönemleri boyunca shogunlar tarafından daha da köklü hale getirilirken Saray soyluları ve imparatorluk topraklarına basitçe el koyularak Avrupa'daki fiefler de ortaya çıkmış oluyordu. Ancak zamanla vassaller Shogunların da güç kaybetmesiyle yerel olarak giderek daha çok özgürlük kazanmaya başlayarak *Daimyo* (大名: Büyük ve İsim anlamına gelen iki Çince karakterden oluşur) adı verilen yerel lordlara dönüştüler. Muromachi döneminin sonuna gelindiğinde kendilerinden önceki Kamakura Shogunlarını devirmiş olan Ashikaga ailesi de (足利氏) gücünün çoğunu yitirmiş diğer *Daimyolar* düzeyine inmişti. Ayrıca Kubilay Han'ın düzenlediği iki sefer her ne kadar başarısızlıkla da sonuçlansa, Ashikaga Shogunlarının gücünü azaltmış ve yerel beyler bu savaşa katılmalarının karşılığı olarak toprak ve ödül taleplerinde bulunmuşlardır. Sonuçta Shogunların giderek güç yitirmesi Ōnin savaşıyla (応仁の乱) neticelenmiş 1467–77 arasındaki bu savaş ise tüm klanlara yayılarak Sengoku Jidai (戦国時代) adı verilen savaşan devletler dönemine gelinmesiyle sonuçlanmıştır. Sengoku Jidai için kesin bir başlangıç tarihi vermek mümkün değildir, çünkü değişik klanlar farklı zamanlarda birbirleri ile ve merkezî Shogunluk ile savaşmışlardır. ancak temelinde yatan etmenleri 14. yüzyıla kadar geri götürebiliriz. Bunda etkili olan etkenlerden birisi bu dönemden itibaren artık artan aile fertlerine toprakları yetmeyen savaşçı aileler mirasçılarına daha fazla toprak bırakmak zorunda kaldılar bu da komşularının

topraklarına göz dikmelerine neden olmaktaydı. Henüz ilk doğan evlât ilkesi gelişmediği için ölen bir *Daimyonun* tüm oğulları mirası eşit olarak bölüşmekteydi ve birkaç nesil içerisinde topraklar arkadan gelenleri savaşçı statüsünde idame ettirmeye yetmiyecek kadar küçülmekteydi. Benzeri bir duruma erken feodal dönemde Fransa'da da rastlansa da zamanla ilk doğan evlât ilkesi daha ağır basmaya başladığında özellikle Kuzey Fransa ve İngiltere'de bu sorun bir ölçüde çözülmüştü. Sengoku Jidai boyunca tüm *Daimyolar* birbiriyle savaşmış ve daha fazla toprak ve güç için mücadele etmişse de bu parçalanmışlığı üç lider sona erdirerek Japonya'da yeniden birliği sağlamıştır. Bunlardan ilki olan "Oda Nobunaga (織田 信長: 23 Haziran 1534–21 Haziran 1582) merkezî bölgeleri birleştirirken Hideyoshi Toyotomi birliği büyük ölçüde tamamlamış ve Kore'ye seferler düzenleyerek Çin'i fethetme planları kurmuştur" (Lamers, 2001: 87). Ancak ölümü üzerine klanlar yeniden parçalanmış, çoğunluğu Doğu klanlarından oluşan müttefikleri ile çoğunluğu batı klanlarından oluşan rakiplerini Sekigahara savaşında yenen Tokugawa İeyasu 1603'de Shogun olarak üç yüz yıl sürecek olan barış ve Edo dönemini başlatmıştır.

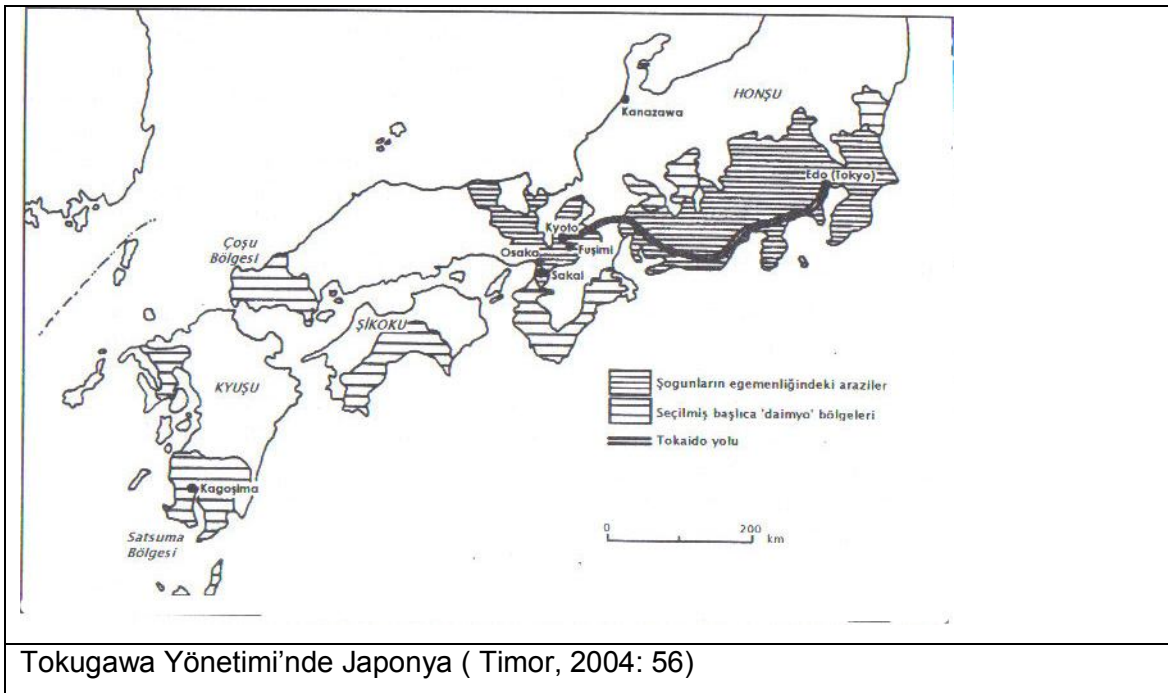
"Kamakura dönemi tüm savaşları ve iç çatışmaları ile soyluların topraklarının yeni güçlenen *Samuray* sınıfının eline geçtiği ve feodalitenin gerçek anlamda temelleri atılarak ortaya çıktığı dönem olmuştur" (Varley,1972: 48). Takip eden dönemde artık Shogun'ların ülkeyi fiilen yönetmesini halkın yadırgamaması şaşırtıcı değildir. Çünkü Kamakura döneminde bu durumun ekonomik ve siyasal temelleri atılmıştır.

Ortaçağ Japonyası (Cambridge History of Japan, c.3, 2008: xix)

2.5. TOKUGAWA DÖNEMİ (徳川時代)

Tokugawa dönemi (徳川時代 Tokugawa Jidai), ya da bir diğer deyişle Edo dönemi (江戸時代 Edo Jidai)²⁶. Japon tarihi için en belirleyici dönemlerden birisi olan 1600 yılında Sekigahara Savaşı'nı Tokugawa İeyasu'nun (徳川 家康: 31 Ocak 1543– 1 Haziran 1616) kazanmasıyla başlayan ve “Shogunluğun Meiji Devrimi ile devrilmesiyle sona eren bu dönemdir” (Koyama, 1990: 29).

Tokugawa İeyasu feodal yapının olanakların elverdiğince kullanmış ve sonunda da ülkenin fiili yöneticisi olabilmiştir. Ancak Sekigahara savaşı sonrası tüm klanları dize getirmesiyle birlikte ilk iş olarak barışın sürekliliğini sağlamaya çaba

²⁶ Kamakura Dönemi'ne kadar Japon tarihi için dönem adlandırmalarında ya başkent ismi (Nara, Heian vs) ya da İmparator ismi (Kamu, Showa vs.) ki bu ikincisi günümüzde de kullanılmaktadır. Örneğin içinde bulunduğumuz yıl Heisei Döneminin 20. Yılıdır (平成二十年: Heisei nijūnen). Ve son olarak da feodal dönem boyunca yönetimde olan *Shogun* ailelerinin isimleri (Ashikaga, Tokugwa). Bu bağlamda metin içerisinde zaman zaman her üç yöntem de kullanılmaktadır.

göstertmiş ve kendisinden öncekilerin hatasına düşmeyerek Tokugawa yönetimini kurumsal bir yapıya oturtmaya çalışmış bunu yaparken de iktidarı ele geçirmesini sağlayacağı feodal yapıyı yıkmak yerine ondan yararlanmış ve hatta kurumsallaştırmıştır. Öyle ki *Daimyoları* öncelikle Sekigahara öncesi kendisine katılmış olan “iç *Daimyolar* (譜代大名: Fudai *Daimyo*) ve savaşta karşısında yer alan ve savaştan sonra kendisine itaat eden dış *Daimyolar* (外様大名: tōzama *Daimyo*) olarak ikiye ayırmakla kalmamış aynı zamanda sahip oldukları toprak büyüklüğüne göre de kategorize etmiştir. Ancak Tokugawa’ların en büyük sorunu Tōzama *Daimyoların* savaş sonrasında bile çok güçlü olmalarına rağmen Fudai *Daimyoların* küçük topraklara sahip olmalarıydı” (Hall, 1996: 153). Bu durumun ileride kendi aleyhine döneceğini öngören İeyasu, Tōzama *Daimyoların* elindeki toprakların bir kısmına el koyarak bunları Fudai *Daimyolar* olarak dağıttı. Ayrıca Fudai *Daimyoları* özellikle Tōzama *Daimyoları* kontrol altında tutabileceği stratejik noktalara yerleştirdi. Ayrıca *Daimyo* olabilmek için gerekli toprak miktarını da standartlaştırarak *Daimyo* sayısını düşürdü. Bununla birlikte Hideyoshi döneminde başlayan sıradan halkı silâhsızlandırmayı sürdürerek savaşçı kast *Samuray*’ları toplumun en üstüne oturtular ve bunu da kanunlarla desteklediler. Bunun yanında getirilen pek çok idarî yenilikle de feodal sistemi üç yüz yıl sürecek olan bir kuruma dönüştürdüler.

Tokugawa dönemini daha önceki ve sonraki dönemlerden ayıran bir başka özellikse ülkeyi dış ilişkilere karşı kısıtlama politikası izlemeleridir. Her ne kadar bazı tarihçiler tarafından Japonya’nın bu dönemde dış dünyaya tamamen kapandığı iddia edilmekteyse de aslında bu durum tam manasıyla doğru değildir. Japonlar Çinli ve Hollandalı tacirlere Nagasaki’ üzerinden ticareti sürdürme izni vermekle kalmamış bunun yanında *rangaku* adı verilen Hollanda bilimi, dolaylı olarak da Avrupa biliminin çeşitli dallarının izlendiği bilimsel merkezler kurmuşlardır²⁷.

²⁷ Bu konu ile ilgili olarak özellikle Selçuk Esenbel’in şu eserlerinden yararlanarak daha detaylı bilgi edinilebilir: Esenbel, Selçuk. “Japon Aydınları ve Batı Bilimi” *Toplum ve Bilim*, 40. Sayı, İstanbul: Kış, 1988; Esenbel, Selçuk. “Japonya’da İslahat Düşüncesi ve

2.6. HUKUK VE İDARÎ YAPI

Edo dönemi hukukunu şekillendiren bir karakteristik varsa o da feodalitedir. Feodalite hukukun her alanına hâkim olmuş ve gelişmiştir. Ancak İngiltere’de örfî hukukun sahip olduğu tekilliğe Tokugawa Japonya’sında rastlanmamaktadır. Savaşan devletler döneminde her derebeylik kendi kanunlarına sahipti. Ancak “Edo döneminin ortalarına doğru yazılı kanunlar olarak niteleyebileceğimiz “Yüz Madde Kanunları” (kısaca お御定書ya da O-Sadame-gaki Hyakkajô) adı verilen kanunlar çıktı”(VAporis, 2000: 97). Tokugawa hukuku kaynağını değişik yerlerden almaktaydı. Heian döneminde Çin’den gelen bazı kanun ve ilkelerle birlikte çoğunlukla örfî hukuk ve uygulamada karşılaşılan durumlardan ortaya çıkan kurallardı (Noda, 1976: 31-39). İngiltere’nin aksine sınıflar arasında fark gözetiliyordu. Bir *samuray* faizcilik yaptığı için ölüm cezası alırken sıradan birisi daha basit bir ceza alabiliyor ancak bir *samuray*ın ceza almayacağı bir durumda sıradan kişi ölüm cezası alabiliyordu (Samson, 192: 460-465). Bu bağlamda hukukta kesinlik de yoktu, daha çok yargıcın kişisel etik anlayışı ve yargısı ile topluma ibret olma ilkeleri ile işleyen bir hukuk sistemi vardı. Hatta *Samuraylar* ve *Daimyolar* için askerî sınıfın uyması beklenen bir kurallar bütünü olarak Buke Shohatto 1615 yılından itibaren pek çok değişikliğe uğramaklar birlikte yürürlükten kaldırılmaksızın Tokugawa feodal hukukunun ayrılmaz bir parçası olmuştur. Aşağıda da görüleceği üzere bu kurallar genellikle bir sıkıyönetimi ve disiplini koruma kaygısını akla getirir:

Asker Aileler (武家) İçin Kanunlar (Buke Shohatto)

1. Savaş sanatlarının ahlakî ve uygulamadaki çalışılmasına dikkatle eğilinmelidir. Eskilerin dediği gibi, sol elde edebiyat sağ elde ise silâh tutulmalıdır. Her ikisi de eş zamanlı olarak incelenmeli ve okçuluk, ata binme gibi savaşçı (武士) için gerekli askerî sanatlar çalışılmalıdır. Savaşın bir lanet olduğu söylenir. Mümkün olduğunca savaştan kaçınılmalıdır ancak barış zamanında da huzursuzluğun her an çıkabileceği düşünülerek kişi kendisini savaşa hazırlamalıdır.

2. Grup halinde içki içmekten ve ölçsüz eğlencelerden kaçının. Varolan yasalar bunları kesinlikle yasaklar. Özellikle de uçarı cinsellikten, ya da kumar bağımlılığından. Bunlar kişiyi ve de memleketini mahveden alışkanlıklardır.
3. Yasayı çiğneyen hiç kimseye hiç bir bölgede yataklık edilmemelidir. Yasa toplumsal düzenin temelidir. Mantık yasa adına çiğnenebilir ancak yasa mantık adına çiğnenemez. Yasayı çiğneyen herkes sert bir şekilde cezalandırılmalıdır.
4. *Daimyolar*, küçük Küçük Efendiler (小名: *Shōmyō*) ya da onların altında toprak sahibi olanlar (*kyūnin*) bölgelerindeki kendi adamları ve askerlerinden hainlik ya da cinayetle suçlananları saklamayacaklardır. Haince bir plan içerisinde olan herkes ulusu ve halkı yok etmenin aracı olan ölümcül bir kılıca dönüşebilir. Buna nasıl masama gösterilebilir?
5. Bundan böyle diğer yörelerden insanları kendi bölgenize kabul etmeyin ya da halka karışmalarına izin vermeyin. Bu yasak aslen sizin bölgenizden olanları kapsamaz. (Bolitho, 2008: 207)

Yukarı'da ilk yayındıkları halinden yalnızca birkaç maddesini görmek bile bize bu yasaların içerik ve mantığı hakkında bilgi sağlamaktadır. Burada amaç, iç savaştan yeni çıkmış bir ülkede düzeni sağlamaktır. Dolayısıyla, sıkıyönetim kurallarına enzer kurallar koyulmuş ve özellikle bölgeler arasındaki dolaşım ve ticareti zorlaştıran kurallar bu bağlamda Japonya'yı ticaretin ve dolaşımın çok canlı olduğu İngiltere'den ayırmıştır. Sonuç olarak İngiltere'de, baştakiler Magna Carta gibi belgeler imzalayarak tavizler vererek Plantagenet yönetimi boyunca geç ortaçağların sonuna dek yavaş yavaş parlamentonun evrimine şahit olurken Japonya'da *Shogunlar'ın* sarsılmaz otoritesi ancak bir devrimle yıkılabiliştir.

İngiliz ve Fransız saraylarında aristokrasiyi sarayda tutmanın her ne kadar o dönemki kültürel akımlarla ilişkisi olsa da altta yatan neden siyasîydi. Baronlarını kendi topraklarında ve kalelerinde görmektense gözlerinin önünde bulundurmak Krallar için daha çok tercih edilen bir durumdu. Her ne kadar Plantagenet döneminde baronlar kalelerden saraylara getirilemediyse de, Tokugawa'lar bu konuda daha başarılı idiler. Sankin Kotai sistemini getirdiler. Buna göre tüm *Daimyolar* Edo'ya yerleşmek ve ailelerini de buraya taşımak zorunda bırakıldılar. Eski rehin alma uygulamasından daha pratik bir sistemdi. Zamanla döngüleri değişmekle birlikte *Daimyolar* zamanlarının yarısını Edo'daki malikânelerinde kalan arısını ise yerel işlerini yapmak üzere kendi topraklarında geçiriyorlardı. Bu uygulama beraberinde pek çok yarar getirdi. Öncelikle kendilerine tam olarak güvenilmeyen "Tōzama *Daimyoları* kendi topraklarında

oldukları zamanlarda ailelerini Edo'da bıraktıkları için isyan etmeye cesaret edemiyorlardı. İkinci olarak ekonomik olarak Fudai *Daimyolar* çok daha güçlü olan Tôzama *Daimyolar* hem yolculuk masrafları hem de iki malikâne tutmanın ekonomik yükü nedeniyle ekonomik açıdan da kontrol altında tutularak fazla güçlenmeleri engelleniyordu. Bu sistemin Japonya'da pek çok sonucu oldu. Öncelikle bu sistem üç yüz yıllık Tokugawa barışını sağlayan temel taşlarından birisiydi. İkinci olarak küçük bir balıkçı kasabası olan Edo'dan günümüz Tokyo metropolü bu sistem sonucunda doğdu" (Koyama, 1990: 129) . Üçüncü olarak Sankin Kotai sistemi iç ticaretin gelişmesinde yardımcı oldu. *Daimyolar* son derece masraflı olan ve yollarında tüm maiyetlerini de taşıdıkları bu yolculukları finanse edebilmek amacıyla kendi topraklarında bulunan ürünleri yollarında taşıyor ve yol üzerinde bu ürünlerin bulunmadığı yerlerde ya da ticaret noktalarında satıyorlardı (Yamamura, 1973: 72). Ve bir kısmını da Edo'ya getirip buradan yine tüm ülkeye dağıtacak olan tüccarlar satıyorlardı. Böylelikle malların tüm ülkede dolaşımı sağlanmış oluyordu.

Her ne kadar Tokugawa İeyasu ve torunlarının kurduğu ve devam ettirip geliştirdiği bu sistem durağan bir şekilde devam ediyor da gözüke aslında sistemin aksine "Japonya hiç de durağan değildi ve gelişen ticaret ve para ekonomisinin yanında Satsuma, Chôshu, Tosa, Aizu gibi *Daimyoların* güçlenmesi de her şeye rağmen engellenemezdi" Sakai, 1964: 45). Tüm bunlara merkezîleşmeyle gelen siyasal bütünleşme süreci de eklenince tıpkı İngiltere ve Avrupa'da olduğu gibi feodalite kaçınılmaz bir iniş trendine girmişti. Bunun yanında "Mito okulu ve Wagaku gibi ideoloji okulları ortaya çıkmış ve Japonluk bilinci aydın çevrelerde feodal klan bağlarının üstüne çıkmaya başlamıştı" (Wai-ming, 1998: 123). Her ne kadar kağıt üstünde dışa kapalı da olsa Japon aydınları dış dünyanın farkındaydılar ve Asya'da artık hep örnek aldıkları Çin'i bile Afyon savaşlarında mağlup ederek yarı sömürgeleri yapan Avrupalı güçlerin tehdidin farkındaydılar. Bunun yanında eskiye dönüş akımı ile Kojiki ve Nihongi gibi eski metinlerin yeniden ele alınması "Shogunun otoritesinin sorgulanmasına ve İmparatora eski yetkilerinin geri verilmesi gerektiği düşüncelerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlandı" (Totman, 1975: 54).

Neticede halihazırda gergin olan ortam patlama için gereken kıvılcımı 1853'de Amerikalı Komodor Perry'nin Edo limanına dört gemiyle demirleyip ultiatom niteliğinde bir anlaşma sunmasıyla buldu. Bakufu tüm *Daimyoları* toplayarak ortak bir karar almak istediysede bu daha çok kargaşaya neden oldu. Sonunda Japonya'yı dış dünyaya açmaya razı olmak zorunda kalan Bakufu'ya ilk tepki Chôshu'dan geldi. Buradaki *samuraylar* yabancı düşmanı ideolojinin etkisi altındaydılar ve bazı İngilizlere saldırdılar ve *Bakufu* bölgeye müdahale etmek zorunda kaldı. Bu ilk isyan Satsuma askerlerinin *Bakufu*'nun yanında yer alması ve İngiliz gemilerinin bombardımanı ile bastırıldı. Ancak daha sonra, Tosa klanının aracılığıyla bir araya gelen Chôshu ve Satsuma klanları birleşmeye karar verdi ve Bakufu'nun fazla direnmeden yıkılmasıyla sonuçlanan *bakumatsu* ismi verilen iç savaşı kısa sürede bu üç klan ve ekseriyatı batı klanlarından oluşan müttefikleri kazanarak 1868'de son Shogun Tokugawa Yoshinobu'nun yetkilerini İmparator Meiji'ye devriyle bir dönem sona ermiş oluyordu. Meiji restorasyonu ile kısa sürede feodal kurum ve uygulamalar terk edilerek Japonya çağdaşlaşma sürecine girdi.

2.7. TOPLUM YAPISI

Japonya'da Edo dönemi toplum yapısı da tıpkı Avrupa'daki gibi dört sınıfa bölünmektedir. Elbette tıpkı Avrupa'da olduğu gibi bu sınıfların hiçbirisine de girmeyen marjinal gruplar mevcuttur. Ancak genel hatları ile değinecek olursak Edo dönemi toplumunu En üstte bulunan askerî soylular *samuraylar*, Budist ve Şinto ruhban kastının oluşturduğu ruhban sınıfı, köylüler ve son olaraksa *chônin* olarak da adlandırılan ve genellikle ticaret ve zanaat ile uğraşan kentliler olarak sınıflandırabiliriz. Bu "toplum yapısının bu şekilde kastlara ayrılması Kamakura döneminde tamamlanmıştır" (Smith, 1959: 19).

2.7.1 Samuraylar

Feodal Japonya denince akla kuşkusuz ilk gelen sözcüklerden birisidir *samuray*. Nasıl ki Ortaçağ Avrupa'sını Şövalyelerin üzerinde durmdan ve toplum yapısına

etkileri ve katkılarını incelemeden anlayamazsak *samuray* sınıfını da incelemeden Edo dönemini anlamamız mümkün değildir. *Samuray* sınıfının kökenlerine inildiğinde geçmişlerinin Edo döneminden ya da feodalite'nin tam olarak ortaya çıkmaya başladığı Kamakura döneminden daha eski olduğu görülecektir. “792 yılında hükümet zorunlu askerlik sisteminden vazgeçip yerel olarak yeterli genç erkeklerden ordular kurma kararı aldığı anda aslında bilmeden Japonya'daki savaşçı sınıfının doğuşunu hazırlamıştı” (Blayo, 1970: 75). Ancak doğal olarak liderleri de askerler de yerel halktan toplanınca bu orduları oluşturan askerlerin sadakati merkezi hükümetten çok yerel liderlerine karşı olmaktaydı. “*Kondei* adı verilen bu yerel ordular daha sonradan *samuray* sınıfının ortaya çıkmasında çok etkili oldular” (Anderssen, 2002: 83). Aşağıda *kondei* adı verilen bu asker gruplarının toplanmasına ilişkin belgede görülebileceği gibi burada amaç yerel güvenliği sağlamaktır.

*Kondei*lerin askere alınmasına ilişkin husuta:

Otuz kişi Yamato Bölgesinden

Otuz kişi Kawachi Bölgesinden

Otuz kişi İzumi Bölgesinden ...

Daha önceden [Bu ayın yedinci gününde] Sağ Bakanı [Fujiwara Tsugunawa] İmparatorluk emrine uygun olarakönemli sınır mevkiindekiler haricindeki tüm zorunlu hizmet veren askerlerin görevlerine son verilecektir. Daha öncesinde bu askerlerce savunulan mevkilere, kalelere ve alanlara *kondei*ler yerleştirilerek bundan böyle buraların savunması bu *kondei*ler tarafından üstlenilecektir. Biz şimdi sizlere yerel şeflerin oğullarından (*kôri no tsukasa*) fiziken yeterli olanları seçerek dönüşümlü olarak hizmet vermek üzere askere almanızı emrediyoruz.

Enryoku'nun On birinci yılı [792], Altıncı Ayı, On dördüncü günü (Ôkubo, 1963 : 278).

Dokuzuncu yüzyılda merkezi hükümetin yönetme yetkileri son derece zayıflamıştı. İmparatorluk ailesi kendi kişisel savunması için *Takiguchi no Bushi* adı verilen profesyonel askerler tutma ihtiyacı duydu. Bu örnek hemen sonra diğer soylularca da uygulamaya konuldu. Bu efendilerinin emrinde bekleyen özel askerlere hizmetkar anlamına gelen *saburay* adı verilmekteydi. Zamanla bu kullanım değişikliğe uğrayarak *samuray* halini aldı” (Turnbull, 2002: 23). *Samuraylar* genellikle taşradan gelerek şehirdeki efendilerine hizmet ederlerdi ya da efendilerinin taşradaki çıkarlarını ve mülkünü korumak için taşrada kalırlardı. Zamanla merkezi hükümetin kolluk kuvvetleri güçlerini kaybettikçe *samuraylar* önem kazanmaya başladılar. “*Samuray* sınıfı en büyük büyümeyi

ve gelişimi doğu'da özellikle de Kantô bölgesinde yaşadı.burada hükümet onlardan ainularla girilen sınır çatışmalarında yararlanmaktaydı. Bu bölgede gelişimin birkaç nedeni vardı. Öncelikle başkentten uzaklık bu bölgeye gelenekler tarafından kısıtlanmaksızın kendi kurum ve yasalarını geliştirme olanağı sunmaktaydı” (Takeuchi, 1999: 648). *Samuraylar* bu bölgede ve daha sonrasında çıkan iç karmaşa ortamında en iyi savunma ve güvenliği sağlamaktaydılar. “genellikle *ichizoku* ya da *rotô* olarak adlandırılan ve tek aile ve hizmetkarlar anlamına gelen gruplar halinde örgütlenmekteydiler. Zamanla bu oluşum daha da gelişerek vassal anlamındaki *gokenin* halini aldı” (Mass, 2006: 48).

Güçlenen *samuray* grupları bir süre sonra kendi aralarında güç mücadelelerine giriştiler. Bunlardan en güçlü ikisi olan Minamoto ve Taira klanları arasındaki güç mücadelesi zamanla tüm ülkeye yayılarak bir iç savaşa dönüştü. Genpei savaşları adı verilen bu iç savaştan galip çıkan taraf Minamoto'lar olmuştu. “Artık karşısında başka bir askeri ya da politik engel olmayan shogunlar ülkenin yönetimini tamamen ele alıp kendi kanun ve kurumlarını yaratabilirlerdi” (Bryes, 1985: 119). Kamakura döneminden itibaren artık de facto yönetim *samuray* sınıfının elindeydi.

“Tıpkı Gempei savaşlarının Japonya'da feodalitenin evriminde bir dönüm noktası olması gibi Sekigahara savaşı da bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu savaşta ekseriyeti doğu klanlarından gelen müttefikleri ile birlikte ekseriyeti batı klanlarından oluşan düşmanlarını yenen Tokugawa İeyasu yeni bir düzen kurmak için uygun bir ortam bulmuştu. Sekigahara savaşı sonrasında gelen “Tokugawa Barışı” döneminde daha önce yalnızca askeri hizmetlerde bulunmakta olan *samuray* sınıfı tıpkı Avrupa'da olduğu gibi idari görevler de almaya başladı. Aslında daha önce de hukukun uygulanmasında yerel olarak görev almaktaydılar. Ancak Edo dönemi ile birlikte artık savaşların olmadığı ve zaman zaman çıkan yerel isyanlar haricinde de askeri görevleri olmayan *samuraylar* zaman içerisinde tam anlamıyla birer bürokrata dönüşmüşlerdir.

Bu bağlamda bakıldığında Japonya'da İngiltere'deki vassal ve şövalyelere karşılık gelen *samuray*ların kendilerini Edo döneminde askerden çok idareci konumunda bulmalarındır. Plantagenêt dönemi boyunca İngiltere hem içeride isyanlarla hem de dışarıda Yüzyıl savaşlarında mücadele vermek durumunda kalmış ve vassaller sürekli olarak idari görevlerinin yanı sıra askeri görevler de yerine getirmeye devam etmişlerdir. Avrupa'da idari görevler ve hukuk söz konusu olduğunda kilise de söz sahibiyken Japonya'da Edo dönemi ile birlikte Budist ve Şinto tapınaklarının artık siyasi güçlerini yitirerek yalnızca ruhban sınıfına özgü görevleri yerine getirdiğini görmekteyiz. Birkaç kuşak içerisinde Tokugawa İeyasu'nun yaptığı reformlar takipçileri ve halefleri tarafından geliştirilerek *samuray* sınıfı son derece karmaşık ve gelişmiş bir idari ve hukuksal yapının ana aktörleri haline gelmişlerdir. Bu açıdan denilebilir ki her ne kadar bellerinde çift kılıç taşımaya devam etseler de *samuray* sınıfı Edo döneminde askerden çok idarecidir. Buna ek olarak Japon *samuray* sınıfını Avrupa'dan ayıran belki de en belirgin özellik bir *samuray*ın yalnızca bir efendisi olmasıdır. Avrupa'da bir kişi aldığı fiefler karşılığı pek çok kişinin adamı olabilirken bir *samuray* yalnız bir efendiye hizmet edebilirdi.

2.7.2. Ruhban Sınıfı

Japonya'nın Avrupa'dan ortaçağlarda ayrılan bir başka karakteristik özelliği de ruhban sınıfında görülmektedir. Avrupa'da her ne kadar Yahudiler ve Katolik kilisesince sapkın olarak nitelenen bazı Hıristiyan mezhepleri varlıklarını sürdürseler de egemen olan inanç biçimi Katolik Hıristiyanlıktır ve ruhban sınıfı dendiğinde akla gelen Katolik Ruhban sınıfıdır. Ancak Japonya'da durum bundan farklıdır. Pagan inanışlarını Hıristiyanlık ile birlikte zaman içerisinde bırakan Avrupa'nın tersine Japonlar Kıta'dan Budizmin ithal edilmesinden sonra da kendi ulusal inanışları olan Şintoizme inanmayı sürdürmüşlerdir. Bugün bile bir Japon'un hem Şinto hem de Budist öğretilerini izlediğini görmek şaşırtıcı değildir. Bunun sonucu olarak Japonya'da Şinto rahipleri ve Budist rahipleri olarak iki farklı Ruhban grubu ortaya çıkmıştır.

Japonya'da Devlet Şintosusu olarak modern dönemde ortaya çıkan şekli ortaya çıkana kadar Şinto dini, merkezi bir örgütlenmesi olmayan ve kalıplaşmış bir din olmayan bir inanış şeklidir. Genellikle yerel tanrılara ve tanrılaştırılmış doğa olayları, güçleri ve öğelerine tapınmayı içerir. Bunun aksine son derece örgütlü ve gelişmiş olan Budizm Japonya'ya geldikten sonra çok büyük bir direnişle karşılaşmamış ve Şinto dinini ortadan kaldırmak yerine onunla birlikte yaşamıştır. Aslında denilebilir ki merkezi bir örgütlenmesi olmayan Şinto dini Budizmin içine absorbe edilmiş ve iki din bir ölçüye kadar birleşmiştir. Yine de Şinto tapınakları varlıklarını sürdürmeye devam etmişler ve aldıkları pek çok Budist öğeye rağmen tapınaklarında kendi ruhban sınıflarına sahip olmuşlardır.

Budizm ise dinsel, kültürel ve toplumsal anlamda Japonya'yı çok derinden etkilemiştir diyebiliriz. Sekizinci yüzyıldan itibaren Japonya'ya etkili bir şekilde giren Budizm tapınaklar ve bu tapınakları merkez olarak kullanan mezhepler şeklinde örgütlenmektedir. Şinto dininden farklı olarak Budist tapınakları daha Heian döneminde başlayarak siyasî alanda etkin rol oynamışlardır. Kamakura döneminden itibaren daha da fazla silahlanan ve askeri bir güç halini alan Budist ruhban sınıfı özellikle Oda Nobunaga'nın giriştiği mücadeleler sonucu gücünü yitirmiş ve Tokugawa yönetimi altında Sekigahara savaşı sonrası artık yalnızca dinsel görevleri yerine getirir hale gelmiştir.

Bu bakımdan ekonomik güçlerine rağmen her iki ruhban grubu da Japonya'da Edo döneminde Plantagenet dönemi İngiltere'sinde Katolik kilisesinin oynadığı rolü oynamaktan uzaktır. Bunda belki de her ne kadar iyi bir örgütlenmeye sahip olsa da evrensel bir merkezde, yani Papalık şemsiyesi altında birleşen Katolik kilisesinin aksine Budist mezheplerinin hiçbir zaman tek bir çatı altında birleşememiş olması yatmaktadır.

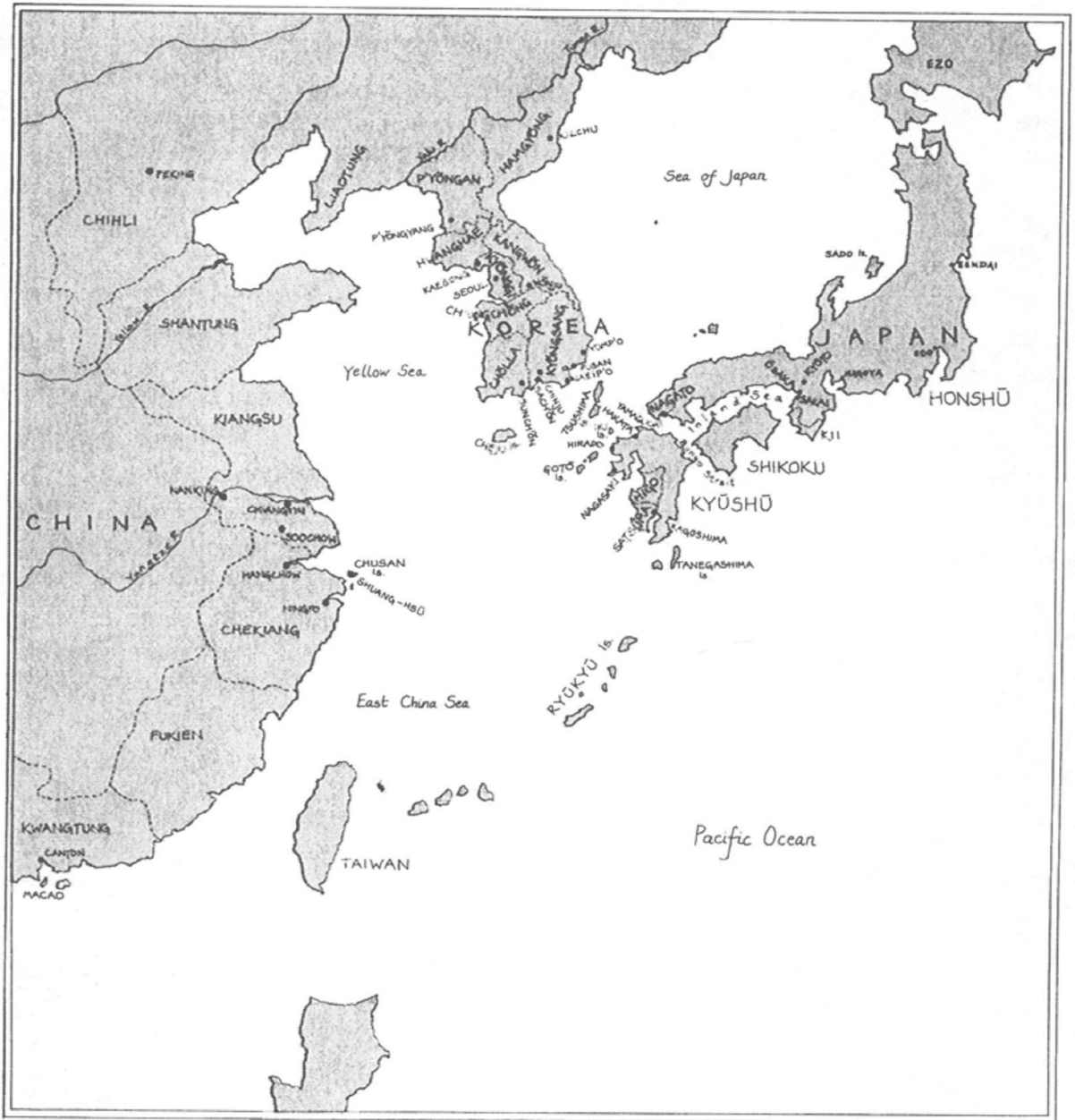
2.7.3. Kentliler Ve Ticaret

Tıpkı Avrupa'da ve İngiltere'de olduğu gibi Japonya'da da feodalitenin gelişmesinde etkisi en büyük olan etkenlerden birisi de ticaret ve para

ekonomisidir. Ticaretin ve para ekonomisinin canlılığını yitirmediği Bizans İmparatorluğu ve daha sonraki Osmanlı İmparatorluğu ile kıyaslandığında Batı Avrupa ve İngiltere’de gerek Norman, Macar ve Müslüman akınları gerekse iç çekişmeler ticareti engellemişken Japonya’da da komşuları Çin ve Kore’ye kıyasla her ne kadar dış tehditlerden uzak da olsa iç çekişmeler ve iç savaşlar ticareti ve para ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. İşte bu da tıpkı Karolenj imparatorluğunun son döneminde başlayan süreçte olduğu gibi para ekonomisinin yerini takasın almasının ve toprağın ticaret ve paraya oranla daha değerli bir geçim kaynağı teşkil etmesi ile sonuçlanmıştır.

Moğol akınları haricinde Japonya tarihi boyunca Komodor Perry’nin gelişine kadar işgal tehdidi geçirmedi. Ancak “15. yüzyıldan itibaren Asya kıyılarında görülen Avrupalı sömürgeciler nihayet on altıncı yüzyıldan itibaren Japonya’da da görülmeye başlamışlar ve ilk başlarda bu yabancılarla ticaretin getirdiği karın yanın da özellikle ateşli silâhlarla ilgilenen *Daimyolar* tarafından son derece konukseverce karşılanmışlardır” (Cieslik, 1959: 32). İlk ulaşanlar Portekizliler ve İspanyollar olmuş ve yanlarında ateşli silâhlar ve ticaretin yanında Cizvit Papazlarıyla Katolikliği de getirmiş ve Çin’de olduğu gibi burada da dinlerini yaymaya koyulmuşlardır. Savaşan devletler döneminde özellikle Oda Nobunaga ticareti geliştirmek ve Ateşli silâhları tekeline alabilmek amacıyla Hıristiyanlığı kollamış ve yayılmasına yardımcı olmuşsa da Tokugawa İeyasu Avrupalıların yayılmacı hedeflerinden hep kuşku duymuştur. Nihayet 1637 yılında bir köylü isyanı olarak başlayan Shimabara ayaklanması kısa sürede yöredeki Hıristiyan nüfusun katılımıyla bir Hıristiyan ayaklanmasına dönüşmüş ve 1638 yılında zorlukla bastırılabilmiştir. Bu ayaklanma Bakufu’nun Hıristiyanlığı bir tehdit olarak görmesiyle sonuçlanmış ve ülke dış ilişkilerin kısıtlandığı bir kapanma dönemine girmiştir (Crawcour, 1963: 17). Ülkedeki tüm Portekizliler dışarı çıkarılmış ve dış ticaret Nagasaki’deki yapay bir ada olan Dejima adasında yerleşmelerine izin verilen Hollandalı ve Çinli tüccarlarla sınırlanmıştır. Bunu dışında Japonların yurtdışına çıkması yasaklanmış Hıristiyanlık yasak ilân edilerek yakalananlar idam edilmiş, Kore, Çin ve Hollanda dışında komodor Perry’nin 1853’te gelişine kadar hiç bir ülkeyle ilişki

kurulmamıştır. Bu dönemin Japonya'ya siyasî, ekonomik ve toplumsal etkileri büyük olmuştur. Her ne kadar genel kanı Japonya'nın bu dönemde durağan kaldığı ise de kültürel olarak Genroku örneğinde görüldüğü gibi orijinal bir Japon sanatı gelişmiş toplumsal yapı feodalitenin etkisi altına girmiş ve bu dilden gündelik yaşama değin tüm ilişkileri etkilemiş ekonomik olarak ise üç yüzyıl süren barışın sağladığı refah üretimi ve nüfus patlamasını getirmiş bunun yanında yaşam standardı yükselmiş ve kimi tarihçilere göre bir erken sanayi devrimi yaşanmıştır. Öyle ki on sekizinci yüzyılda "kağıt Avrupa'da hâlâ lüks kabul edilirken Japonya'da kağıt mendil halk arasında yaygın olarak kullanılmaktaydı" (Broadbridge, 1974: 29).

Doğu Asya (Cambridge History of Japan c.4, 2008: xxviii)

Dış ticaretin kısıtlanması kaçınılmaz olarak iç ticaretin gelişmesine neden olmuştur. Geleneksel olarak Konfüçyüsçü bir devlet ideolojisine sahip olan Bakufu tüccar sınıfı toplumun en alt sınıfı olarak görmekteyse de tüccar sınıfı giderek ekonomik olarak güçlenmekte ve Konfüçyüsçü görüşün kendilerine biçtiği toplum sıralamasının üstünde bir gelir ve yaşam elde etmeye başlamaktaydı. Öte yandan savaş olmaması savaşçı sınıf olan *samuray*lara olan ihtiyacı bitirirken pek çok *Samuraya* ihtiyaç olmadığı için gelersiz kalıp rônin

adı verilen efendisiz savaşçı oluyor ya da devlet memurlarına dönüşüyorlardı. Barış *samuray* sınıfının da yaşam standardını yükseltmişti ve toplumda ait oldukları sınıfa uygun yaşamak isteyen *samuraylar* giderek tüccarlardan borç almaya ve daha çok borçlanmaya başlarken *samuraylardan* elde ettiği gelirle zenginleşen tüccarlar giderek daha da güçlendi. İşte bu askerî sınıftan zanaatkâr ve tüccar sınıfa akan, bunun yanında Çin'deki karmaşalardan dolayı üretim eksikliğinin Çinli ipekçileri Japon ipek boyalarına bağımlı yapmasıyla akan sermaye Meiji restorasyonunun gerektirdiği sermayeyi oluşturacaktı. Ancak yine de Edo dönemi boyunca tüccarlar hiç bir zaman Avrupa'daki meslektaşlarının sahip olduğu siyasî güce ve etkinliğe sahip olamadılar. Ayrıca Bakufu hâlâ istediği zaman çok zenginleşen ya da aşırı borçlandığı tüccar ailelerinin mallarına el koyabiliyordu.

2.8.4. Köylüler

Tıpkı Avrupa'da olduğu gibi feodal Japonya'da da zenginliğin temel kaynağı olan tarımsal üretimi gerçekleştiren köylüler sahip olduğu haklar ve yaşam koşulları açısından en altta yer alan sınıftır diyebiliriz. Ancak Japonya'da üretim şeklinin çeltik olması Japonya'yı Avrupadan farklı kılmaktadır. Bunun temel nedeni çeltik tarımının çok daha verimli olması ve daha büyük bir nüfusu besleyebilmesidir²⁸. Çok ağır vergiler ödedikten sonra bile büyük bir köylü nüfusu beslemeye yetecek kadar ürün elde kalmaktaydı. Bu bağlamda Tokugawa döneminde her ne kadar köylü ayaklanmaları olsa da Plantagenêt döneminde İngiltere'de yer alan isyanlar kadar büyük isyanlar vuku bulmamıştır. Esenbel köylü isyanlarının özellikle "Tokugawa döneminin sonları ile sonrasında gelen Meiji döneminin başlarında daha sık görüldüğüne işaret etmektedir" (Esenbel, 1998: 21). Bunun bir sonucu ise İngiltere'de Plantagenêt döneminde isyanlar sonucu bazı hak ve özgürlükler kazanan köylülere göre feodal Japonya'da tarım sınıfı görece daha az hak kazanımı elde etmiştir.

²⁸ Özellikle geç Edo dönemi ile ilgili olarak toprak rejimi üzerine Selçuk Tözeren'in "Japonya'da Toprak Düzeni ve Kapitülasyonlar" *Toplum ve Bilim*, Sayı 25/26, İstanbul: Bahar Yaz 1984 adlı makalesinden yararlanılabilir

Konfüçyüsçülüğün etkisi ile Japonya'daki dört toplum sınıfının hiyerarşideki yerine bakıldığında köylüler tüccarların ve şehirli sınıfın üstündedir. Ancak uygulamada köylüler tıpkı Avrupa'da olduğu gibi yerlerini bağlı oldukları efendilerinden izin almadan değiştiremezler. Bunun yanı sıra Tokugawa döneminde Plantagenêt'lerden farklı olarak köylüler bir seremoni ile yemin ederek efendilerine bağlılık sözü vermezler. Oysa Avrupa'da ve Plantagenêt İngiltere'sinde köylülerin de tıpkı vassaller gibi bir seremoni ile efendilerine bağlılık yemini ederek bağlandıkları görülmektedir. Ancak yine de toplumda egemen olan Konfüçyüsçü geleneğin etkisi ile köylü sınıfı genellikle *samuray* efendilerini kabullenmektedirler. Edo döneminde yaşanan bir salgın hastalık neticesinde bir bölgeden bir başka bölgeye, dolayısıyla bir başka efendiye, nüfusu arttırmak amacı ile bazı köylüler transfer edilmek istendiğinde "bir köylünün bile yalnız bire efendisi olur" şeklinde tepki vermişlerdir (Smith, 1959: 153).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu tez çalışmasında ele alınan iki farklı coğrafya ve dönem fiziksel ve kültürel uzaklıklarına rağmen feodal yapı ve kurumları bakımından son derece büyük benzerlikler göstermektedir. İngiltere ile Japonya arasındaki ilk ilişkilerin on altıncı yüzyıl sonlarında Hollandalılarla gelen İngiliz tüccarlar vasıtasıyla olduğu ve William Adams gibi istisna karakterler dışında aradaki iletişimin son derece sınırlı olduğu göz önüne alındığında bu benzerliğin temelinde karşılıklı kültürel etkileşim yatmadığı açıktır. Ancak İngiltere’de Anglonorman Cermen kökenlilerin Gallo-Romen kültürü özümseyip değiştirmeleri ve Japonya’da Çin’den alınan sistem ve kurumların yerel yapıyla sentezlenmesi merkezin güvenliği sağlamada yetersiz kalarak çökmesiyle birleşince her ülkede de benzer feodal yapılar ortaya çıkmıştır. Bu açıdan elde edilen veriler değerlendirildiğinde, varılabilecek en makul sonuç feodalitenin ne tek bir coğrafya ve zamana özgü olduğu, ne de asla İngiltere ve Japonya’daki gibi kesin çizgilerle merkezî otoritenin zayıflayıp zaman zaman çöktüğü Roma ve Çin gibi her toplum ve zamanın yaşamak zorunda olduğu, bir süreç olmadığı, belirli şart ve süreçler gerektiren bir toplumsal ve siyasal olgu olduğudur.

Ayrıca varılabilecek bir başka sonuç ise feodalitenin gerek başlangıcı gerekse sona ermesi ile ticaretin güvenlik sorunları nedeni ile düşüşe geçmesi ve feodal yapının sağladığı güvenlik ile yeniden yükselmesi arasında bir bağlantı olduğudur. Her iki ülkeye de baktığımızda, Anglosakson İngiltere’de feodal Fransa’ya kıyasla Norman saldırılarını engellemekte ve iç çekişmeleri yatıştırmakta yetersiz kalan merkezî yönetimden sonra gelen Norman yönetimi ile feodal kurumların yükseldiği, ancak zamanla güvenlik sorunları giderildiğinde ve Yüzyıl savaşı sona erdiğinde, yükselen ticaretle birlikte feodal yapının da çözülmeye başladığını gözlemliyoruz. Öte yandan Japonya’da da Çin örneğine göre kurulan merkezî İmparatorluk yapısının zamanla saray soylularının görev yerlerine gitmemesi ve sistemin bozulmasıyla işlememeye başladığını ve çıkan isyanların bastırılmadığını görüyoruz. Ayrıca kuzeyden gelen Aynu saldırıları

da durdurulamayınca yönetim Shogun'lara ilk defa görev vermek zorunda kalmış ve güçlenen askerî sınıfla birlikte çıkan iç kargaşanın güvenliği tehlikeye atmasıyla birlikte ticaretin düşüşe geçtiği görülmüştür. Bununla birlikte Shogunluğu deviren *Daimyo*'larda Satsuma'nın ticaretten son derece önemli gelirler elde etmesi ve devrimden sonra yeni sistemin ellerindeki maddî varlığa rağmen siyasal gücü yok Avrupa'daki meslektaşlarına göre yok denecek kadar az olan tüccar sınıf tarafından kolaylıkla benimsenmesine şaşmamak gerekir.

Ancak tüm bu temel benzerliklere rağmen, kaçınılmaz olarak farklar da büyüktür. Hukuk alanında Kilisenin varlığı İngiltere'yi kesin çizgilerle Japonya'dan farklılaştırır. Japonya'da Budistler ve Shinto rahipleri Kamakura döneminden itibaren Avrupa'daki ruhban sınıfının sahip olduğu güç ve yetkiye hiç bir zaman sahip olamamıştır. Öyle ki Papalık, gerektiğinde Şövalye tarikatları vasıtası ile kendi ordusuna bile sahip olmuş, İtalya'da sahip olduğu egemen devlet topraklarına Avrupa'nın belki de ilk sömürgeleri sayılabilecek Doğu Akdeniz'deki Haçlı kontluklarını kendi hukuksal yönetimi altına sokabilmiştir. Tapınak Şövalyeleri, Hospitalier tarikatı ve Prusya'nın Hıristiyanlaşmasını ve Almanlaşmasını sağlayan Töton Şövalyeleri gibi dinî dürtülerle hareket eden bir örgütlenmenin benzeri Japonya'da görülmemektedir. Savaş sanatları okulları (ya da stilleri) her ne kadar bazen dini bir temele oturtulsalar da, asla Haçlılarda görülen yapılanmanın benzeri yoktur¹.

Ayrıca efendi adam ilişkilerinde de temel bazı farklılıklar vardır. Burada Avrupa'yı Japonya'dan ayıran bir olgu görmekteyiz. Japonya'da her ne kadar Budist tapınaklar zaman zaman kendilerini savunmak için ve isyan dönemlerinde silâhlansalar da asla *Shogun* ya da *Daimyoların* vassalleri olmamış ve aldıkları topraklara karşılık asker ya da malzeme sağlamamıştır. Ayrıca Avrupa'da ve dolayısıyla Plantagenêt İngiltere'sinde bir vassal birden çok efendiye sahip olabilirken Japonya'da her samuray ancak bir efendiye hizmet

¹ Burada belki Yagyu klanı benzerlik gösteriyor sanılabilir. Bu klan kan bağı olmasa dahi başka klanların fertlerini de içine almış ve Yagyu Munenori'nin bazı eserlerinde felsefî temeller atılmışsa da dinî dürtülerden çok Efendi- Adam (Lord- Vassal) ilişkisi etkilidir.

edebilirdi. Bu açıdan Avrupa'daki feodal ilişkiler ağı bir vassalın yalnızca bir efendisinin olduğu Japonya'ya kıyasla çok daha karmaşıktır.

Bir başka farklılıkta İngiltere'de yönetici sınıfın sahip olamadığı ancak Japonya'da büyük ölçüde uygulanabilen keyfilik (*arbitrariness*) olgusudur. Bir *Samuray* sırf kendisine yeterince saygı göstermediğini düşündü diye bir köylüyü, hatta çok zengin bir tüccarı, yolun ortasında kesme hakkına sahipti. Oysa İngiltere'de özellikle *Magna Carta* ile birlikte *Habeas Corpus*² ilkesi etkilidir. Yalnız can güvenliği değil, mal güvenliğinin de teminat altında olduğu İngiltere'nin aksine Japonya'da *Shogun*'lar istediği an bir tüccarın mallarına değişik bahanelerle el koyabilirdi. Bu bağlamda feodalite mutlak monarşinin kurulmasıyla Fransa, İngiltere'de Kralların yetkisini kısıtlayarak parlamenter yönetimin yavaş evrimini sağlarken, Japonya'da mutlak yönetimi güçlendirmiştir. Tüm bu temel benzerlik ve farklılıklar benzer ve farklı sebeplerin sonuçlarıdır.

² Habeas Corpus ilkesi yönetim tarafından ancak adil bir şekilde yargılanarak cezalandırılabilme hakkıdır.

KAYNAKÇA

1. KAYNAKLAR

Chaucer, Geoffrey, *The Canterbury Tales*. Modern İngilizceye çev. Nevill Coghill, Harmondsworth: Penguin, 1968

Magna Carta Libertatum. The United Kingdom Statute Law Database, <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=1517519>, 21 Şubat 2008

“English Manorial Documents”. *Translation and Reprints From the Original Sources of European History*. III. cilt, Ed. Edward P. Cheyney, New York: AMS Press INC, 1971: Bölüm 5, s.3-24

Ôkubo, Toshiaki ed. *Shiryô ni yoru Nihon no Ayumi Kodaihen*, Tokyo: Yoshikawa Kôbunkan, 1963

武家諸法度. Buke Shohatto. *Aktaran: LU David*, Sources of Japanese History. Cilt I, New York: McGraw-Hill Book Company, 1974, s. 201-204

古事記. *Kojiki*. Çev. Basil Hall Chamberlain, The Internet Sacred Text Archive, <http://www.sacred-texts.com/shi/kj/index.htm>, 12 Şubat 2008, Ayrıca Japoncası için: 和漢籍の書棚, <http://www.ceres.dti.ne.jp/~alex-x/wakan/kojikix1.html>, 12 Şubat 2008

Yamamoto, Tsunetomo. *Hagakure: Saklı Yapraklar, Mücadele, Şeref ve Sadakat*. çev. Hüseyin Can Erkin, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006

2. ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

Anderssen, Curtis. *A Short History of Japan, From Samurai to Sony*. Singapore: Allen& Unwin, 2002

- Barlow, Frank. *The Feudal Kingdom of England, 1042-1216*. Londra: Longmans, 1955
- Bates, David. "Normandy and England after 1066" *The English Historical Review*, Sayı 104, No. 413, Oxford University Press, Ekim, 1989
- Blayo, Y. "Un village japonais a l'époque Tokugawa", *Population (Fransızca Baskısı)*, 25e Année, No. 1, Institut National d'Études Démographiques, 1970
- Bloch, Marc. *Feodal Toplum*. Çev. Melek Fırat, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2007
- Bolitho, Harold. "The Han" *The Cambridge History of Japan*. IV. cilt, ed. Whitney Hall, 7. baskı, Cambridge: Cambridge University Press, 2008
- Broadbridge, Seymour. "Economic and Social Trends in Tokugawa Japan", *Modern Asian Studies*, Sayı 8, No. 3, Cambridge University Press, 1974
- Bryes, T.J& Mukhia Harbans eds. *Feudalism and Non-European Societies*. Londra: Frank Cass Company Limited, 1985
- Cheyney, Edward P. *The Dawn of a New Era: 1250-1453*. New York: Harper Torchbooks, 1962
- Chibnall, Marjorie. "England and Normandy, 1042-1137" *The New Cambridge Medieval History*. 2. Baskı, Cilt IV, 2. Bölüm, eds. David Luscombe& Jonathan Riley-Smith, Cambridge: Cambridge University Press, 2006
- Cieslik, Hubert. "P. Pedro Kasui (1587-1639). Der letzte japanische Jesuit der Tokugawa-Zeit" *Monumenta Nipponica*, Sayı 15, No. 1/2, Sophia University, Nisan - Temmuz, 1959
- Claster, Jill N. *The Medieval Experience: 300-1400*. New York: New York University Press, 1982
- Coulton, G.G. *Life in The Medieval Ages*. Cambridge: Cambridge At The University Press, 1967
- Crawcour, E. Sydney. "Changes in Japanese Commerce in the Tokugawa Period" *The Journal of Asian Studies*, Sayı. 22, No. 4, Association for Asian Studies, 1963
- Davies, Norman. *Avrupa Tarihi Doğu'dan Batıya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panaroması*. çev. ed. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi, 2006

- Duus, Peter. *Feudalism in Japan*. New York: Alfred A. Knopf, 1969
- Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*. 4. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007
- Erkin, Hüseyin Can. "Japonya Ortaçağı'nda Zen Işığı" *Doğu-Batı*, Sayı: 33. Genel Yayın Yönetmeni: Taşkın Takış, Ankara: Doğu Batı Yayınları, Ağustos, Eylül, Ekim 2005
- Esenbel, Selçuk. "Japon Aydınları ve Batı Bilimi" *Toplum ve Bilim*. Sayı 40, İstanbul: Kış 1988
- Esenbel, Selçuk. "Japonya'da Islahat Düşüncesi ve Ulusal Kimlik" *Toplum ve Bilim*. Sayı 54/55, İstanbul: 1991
- Esenbel, Selçuk. *Even the Gods Rebel, The Peasants of Takaino and the 1871 Nakano Uprising in Japan*. Michigan: Association for Asian Studies, Inc. 1998
- Fouracre, Paul. "Introduction: the History of Europe, 500–700" *The New Cambridge Medieval History*. 1. cilt, ed. Paul Fouracre, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge University Press, 2008
- Ganshof, François Louis. *Qu'est-ce que la Féodalité?* 2. baskı Neuchatel: Baconniere, 1947
- Hall, John Whitney. *Government and Local Power in Japan, 500 to 1700: A Study Based on Bizen Province*. New Jersey: Princeton University Press, 1996
- Hall, John Whitney. "The Asuka Enlightenment" *The Cambridge History of Japan*. New York: Cambridge University Press, 1988
- Halsall, Guy. "The Barbarian invasions" *The New Cambridge Medieval History*. Cilt I, ed. Paul Fouracre, 3. Baskı, Cambridge: Cambridge University Press, 2008
- Haskins, Charles H. "The Early Norman Jury" *The American Historical Review*, Sayı 8, No. 4, American Historical Association, Haziran 1903
- Hollister, C. Warren. "The Irony of English Feudalism" *The Journal of British Studies*, Sayı 2, No. 2, The University of Chicago Press, Mayıs, 1963

- Hollister, C. Warren. & Thomas K. Keefe. "The Making of the Angevin Empire" *The Journal of British Studies*, Sayı. 12, No. 2, The University of Chicago Press, Mayıs 1973
- Holt, J. C. "Feudalism Revisited" *The Economic History Review, New Series*, Sayı 14, No. 2, Economic History Society, 1961
- Hoyt, Robert S. "The Iron Age of English Feudalism" *The Journal of British Studies*, Sayı 2, No. 2, The University of Chicago Press, Mayıs, 1963
- Huang, Ray. *Çin Tarihi; Bir Makro Tarih Yaklaşımı*. Çev. Atilla Sönmez, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005
- Hunter, Janet E. *Modern Modern Japonya'nın Doğuşu; 1853'den Günümüze*. Çev. Müfit Günay, Ankara: İmge Kitabevi, 2001
- Koyama, Ryutaro 徳川家康に学ぶ—頭脳集団の応用学 (*Tokugawa Ieyasu ni manabu: Zuno shudan no oyogaku*). Tokyo: Rokko Shuppan; Shohan baskısı, 1990
- Mass, Jeffrey P. "The Kamakura Bakufu" *The Cambridge History of Japan*. 3. cilt, 6. Baskı, ed. Kozo Yakamura, New York: Cambridge University Press, 2006
- Morris, Rosemary. "Northern Europe invades the Mediterranean, 900-1200" *The Oxford Illustrated History of Medieval Europe*. Ed. George Holmes, Oxford: Oxford University Press, 1988
- Muzzey, David Saville. "Medieval Morals" *International Journal of Ethics*, Sayı. 17, No. 1, The University of Chicago Press, Ekim, 1906
- Naumann, Nelly. *Japon Mitolojisi*. Çev. Akın Kanat, İzmir: İlya İzmir Yayınevi, 2005
- Nelson, Janet L. "The Frankish Kingdoms, 814, 898: The West" *The New Cambridge Medieval Historyc. 700-c.900*. Cilt II, 5. Baskı, Ed. Rosamond McKitterick, New York: Cambridge University Press, 2006
- Norman, A.V.B. *The Medieval Soldier*. New York: Thomas Y. Crowell Company, 1971
- Ökten Kaan H. "Klasik Çin'de Devlet Öğretileri" *Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya*. Yayına Hazırlayan: Deniz Ülke Arıboğan, Bağlam Yayınları, İstanbul: 2001

- Poole, Austin Lane. *Medieval England*. Cilt:2 Oxford At The Clarendon Press, Oxford, 1958
- Radulescu, Raluca. "Yorkist Propaganda and "The Chronicle from Rollo to Edward IV"" *Studies in Philology*, Sayı 100, No. 4, University of North Carolina Press, Sonbahar, 2003
- Reischauer, Edwin O. *Japan: The Story of a Nation*. Alfred A. Knopf, New York: 1970
- Round, J. H.& W. H. Stevenson "An Old English Charter of William the Conqueror, 1068 (?)”*The English Historical Review*, Sayı 12, No. 45, Oxford University Press, Aralık, 1897
- Sakai, Robert K. "The Satsuma-Ryukyu Trade and the Tokugawa Seclusion Policy” *The Journal of Asian Studies*, Sayı 23, No. 3, Association for Asian Studies, 1964
- Skwarczyński, P. "The Problem of Feudalism in Poland up to the Beginning of the 16th Century” *The Slavonic and East European Review*, Sayı 34, No. 83, Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies, Haziran, 1956
- Smith, Thomas C. *The Agrarian Origins of Modern Japan*. California: Stanford University Press, 1959
- Stenton, Frank. *The First Century of English Feudalism, 1066-1166*. 2. Baskı, Oxford: Oxford University Press, 1961
- Strayer, Joseph R. *Medieval Statecraft and the Perspectives of History*. New Jersey: Princeton University Press, 1971
- Takeuchi, Rizô. "The Rise of the Warriors” *The Cambridge History of Japan*. Cilt II, ed. Donald H. Shively, New York: Cambridge University Press, 1999
- Totman, Conrad. "Tokugawa Yoshinobu and Kobugattai. A Study of Political Inadequacy” *Monumenta Nipponica*, Sayı 30, No.4, Sophia University, Kış, 1975
- Tout, T. F. F. *The Empire and The Papacy, 918-1273*, Londra: Rivingtons, 1921.
- Tözeren, Selçuk. "Japon Eğitim Modeli ve Doğu-Batı Sorunsalı” *Toplum ve Bilim*. Sayı 25/26, İstanbul: Bahar-Yaz 1984

- Tözeren, Selçuk. "Japonya'da Toprak Düzeni ve Kapitülasyonlar" *Toplum ve Bilim*. Sayı 25/26, İstanbul: Bahar-Yaz 1984
- Turnbull, Stephen. *War in Japan 1467-1615*. Oxford: Osprey Publishing, 2002
- Turner, Ralph V. "The Origins of the Medieval English Jury: Frankish, English, or Scandinavian?" *The Journal of British Studies*, Sayı 7, No. 2, The University of Chicago Press, Mayıs 1968
- Vaporis, Constantine N. "Samurai and Merchant in Mid-Tokugawa Japan: Tani Tannai's Record of Daily Necessities (1748 -54)" *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Sayı 60, No. 1, Harvard-Yenching Institute, Haziran 2000
- Varley, H. Paul, Ivan Morris, Nobuko Morris. *Samurai*. Dell Pub. Co. New York: 1972
- Wai-ming Ng, "The "I Ching" in the Shinto Thought of Tokugawa Japan" *Philosophy East and West*, Sayı 48, No. 4, University of Hawai'i Press, 1998
- Yamamura, Kozo. "Toward a Reexamination of the Economic History of Tokugawa Japan, 1600-1867" *The Journal of Economic History*, Sayı 33, No. 3, Economic History Association, Eylül 1973
- Yorke, Barbara. *Kings and Kingdoms of Early Anglo-Saxon England*. Londra: Routledge, 1990

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Kubilay Atik
Doğum Yeri ve Tarihi : Çardak, 05/01/1983

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı, 2001-2005
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2006-2009
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, İtalyanca, Japonca, Almanca, Fransızca, İspanyolca
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Dışişleri Bakanlığı

İletişim

E-Posta Adresi : kubilayatik@gmail.com
Tarih : 07/05/2009